

Samo en problem

Jugoslovanske železnice nimajo mnogo problemov. Imajo samo enega: pomanjkanje vagonov. Toda v 10.000 primerih.

Večernje novice — 6. XI. 1969

Nedоследna gospodarska politika

Naš trg na primer enkrat pretirano odpiramo, drugič pa spet zapiramo pred tujo konkurenco. Tako ali drugače zaščitena domača proizvodnja seveda vselej potrebuje zadostna obratna sredstva. Teh pa gospodarstvu enostavno ni mogoče zagotoviti, ker morajo banke zaradi političnih in še drugih vzrokov vedno znova 'reševati' tista podjetja, ki so zšla v težave zaradi nedosledne gospodarske politike.

Delavska enotnost — 8. XI. 1969

Praščiči in ljudje

Za pregled bolnega praščiča zaračuna veterinar 24 din, za pregled bolnega človeka pa dobi zdravnik pri obisku pacienta na domu 10 din!

Nekdo je na minuli seji ljubljanske komunalne skupnosti hotel opravičiti tale absurd, v osnovi pa je primerjava le vzbudila smeh in še zlobno pripombo:

»Praščiča naposled vsaj lahko zakolješ...«

Dnevnik — 10. XI. 1969

Splošne potrebe v Sloveniji

Po prvih ocenah gospodarskega razvoja v letu 1970 in proračunih tako imenovanih splošnih potreb, smatrajo organi izvršnega sveta Slovenije, da bo za vse oblike splošne porabe v republiki (o katerih dohodkih odločajo republiške in občinske skupščine) prihodnje leto potrebno in mogoče zagotoviti 4 milijarde 976 milijonov dinarjev. Če skupščina sprejme tak proračun, potem bodo dohodki za splošno porabo vključno 33,5 milijona dopolnilnih sredstev republiškega proračuna za gospodarske intervencije za približno 24% višji od letošnjih. V tem primeru bo udeležba sredstev za splošno porabo v republiki, upoštevajoč tudi viške letošnjih sredstev v višini 213,5 milijona dinarjev, znašala približno 22% nasproti letošnjim 20 odstotkom.

Ekonomika politika — 10. XI. 1969

Drage usluge

Skupščina Zagreba je opozorila, da se gospodarske in druge delovne organizacije glavnega mesta Hrvatske vse bolj poslužujejo uslug sodišč, posebno pri izterjevanju raznih računov. Samo za sodne takse, ki jih je treba plačati pri sprožitvi spora, so v enem letu potrošili približno 35 milijonov dinarjev.

Borba — 7. XI. 1969

Ni nam še povsem jasno

Na vprašanje, zakaj se je absurdna situacija, ki spet dopušča možnost nerazumljivega licitiranja med gospodarsko in negospodarsko sfero okrog deleža v delitvi ponovila tudi letos — je odgovor pravzaprav dokaj preprost: še vedno nismo razčistili osnovnega vprašanja celotne delitve narodnega dohodka na osebno potrošnjo in akumulacijo (in to ne glede na gospodarsko ali negospodarsko sfero). Ali bolj po domače — ni nam še čisto jasno, koliko sploh smemo pojesti od tega, kar smo ustvarili.

Gospodarski vestnik — 7. XI. 1969.

Rekorden pridelek pšenice

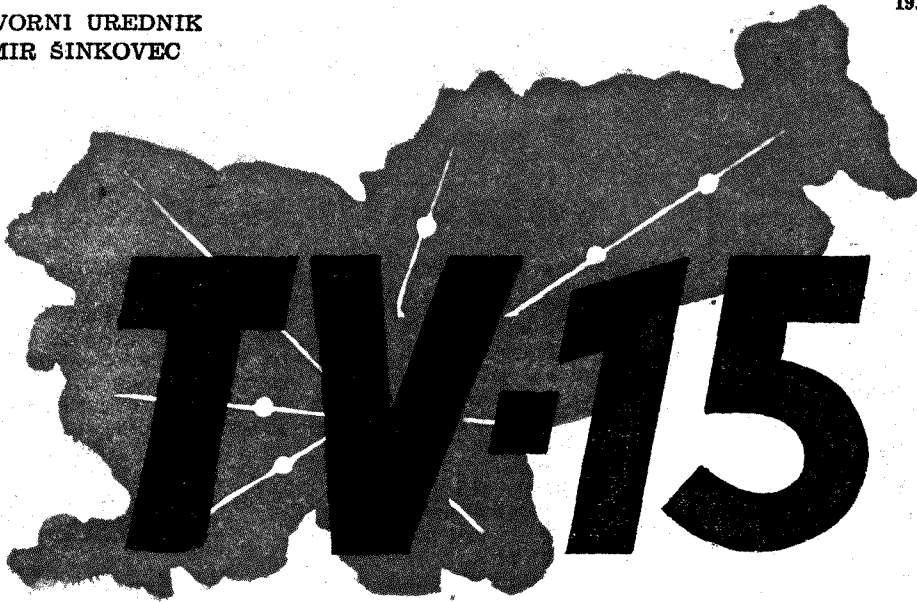
V Vojvodini gre h koncu žetev koruze na skoro vseh 600.000 hektarjih. Prejšnje ocene, da bo letošnji pridelek koruze znašal nad 170.000 vagonov, bodo ne samo uresničene, pač pa tudi presežene. Z vseh strani namreč poročajo o obilnem pridelku. Na mnogih družbenih posestvih so obrali tudi do 70 stotov koruze v zrnju na hektar, a bogato žetev ima tudi večina privatnih kmetov. Letošnji vojvodinski rekord v višini pridelka, morda velja to tudi za vso državo, so za beležili v vaseh Stoparu in Bezdanu, kjer sta dva pridelovalca na svojih njivah pridelala nad 133 centov koruznega zrnja na hektar.

Politika ekspres — 8. XI. 1969

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERŠIČ

ODGOVORNI UREDNIK
CRTOMIR ŠINKOVEC

LETO VII
STEV.: 46
19. XI. 1969.

GLASILO ZZB NOV SLOVENIJE IN ZRVS SLOVENIJE

Ustanovna skupščina Zveze rezervnih vojaških starešin

V soboto 15. novembra, so se v klubu poslancev v Ljubljani zbrali delegati in gostje na prvo oziroma ustanovno republiško skupščino organizacije rezervnih oficirjev, podoficirjev, vojaških uslužbencev ter uslužbencev oddelkov narodne obrambe, kolikor niso rezervni oficirji ali podoficirji.

Med gosti naj omenimo predsednika ZZB Slovenije tovariša Janka Rudolfa ter predstavnika CK ZKS in štaba za vseljidski odpor Alberta Jakopiča-Kajtimira in Bojana Polaka-Stjenka, zastopnika zveznega iniciativnega odbora, državnega sekretarja za narodno obrambo in JLA, ki jo je zastopal general Franc Tavčar-Rok.

Republiška skupščina organizacije rezervnih oficirjev, podoficirjev, vojaških uslužbencev in drugih, predvsem tistih, ki se ukvarjajo z zadevami narodne obrambe, je potekala po vzornem načrtu. Predvsem so delegati in gostje dobili že pred skupščino obilo tiskane gradiva, ki so ga lahko potem v miru pregledali ter vse temeljito premislili. Predsedstvo skupščine na čelu z Ivanom Frankom ni dopuščalo razpravljanja o nebitnih zadevah, pa tudi ne dolgovernosti.

Cepprav je bila razprava okoli poročila za statut bolj proti koncu skupščine, jo bomo obravnavali na prvem mestu. To pa zaradi tega, ker so delegati s sprejetjem statuta sprejeli tudi ime organizacije.

Bilo je več predlogov za ime organizacije. Med njimi je bil najbolj razširjen — in je zato kazalo, da ga bodo sprejeli — predlog naj bi se imenovala Zveza združenj, oziroma Zveza rezervnih oficirjev in podoficirjev. Predsednik komisije za statut Stane Kotnik je zbranim delegatom razložil, zakaj naj bi se organizacija imenovala Zveza rezervnih vojaških starešin. Predvsem zato, ker so v organizaciji razen rezervnih oficirjev in podoficirjev tudi vojaški uslužbenci ter uslužbenci, ki delajo na zadevah narodne obrambe, razen tega pa je treba ime vsaj v glavnem uskladiti z nazivi v drugih republikah. Delegati so predlog sprejeli. K predlogu statuta je skupščina sprejela tri amandmaje, kar pomeni, da je bila po eni strani dovolj demokratična, po drugi strani pa, da je komisija za statut delala

temeljito in upoštevala vse želje in predloge.

Statut Zveze je razmeroma zelo enostaven in strnjen, zato bo najbrž tudi zelo učinkovit. Demokracija je v njem lahko za vzor mnogim drugim organizacijam, ker pomeni velik korak naprej. Tako za vodstva velja, da kandidati zanje predlagajo združenja po medsebojnem dogovoru, ne pa kandidacijske komisije. Te opravljajo samo tehnično in svetovalsko vlogo.

Po poročilu predstavnika iniciativnega odbora se je razvila razprava, toda število udeležencev je bilo razmeroma majhno. Izkušnja drugih skupščin in podobnih javnih zborovanj lahko trdimo, da je bila temu vzrok temeljita priprava. Med delegati in odbori ni nejasnosti, poročila pa so sestavljena na podlagi skrbno zbranega in vsestransko proučenega gradiva.

Polde Štukelj je govoril o pomembnosti civilne zaštite. Možna bodoča vojna bi popolnoma zbrisala ločnico med bojiščem in zaledjem. Zato so naloge okoli varstva civilistov in materialnih dobrin enakovredne bojnim. Zaradi tega je tudi negodovanje posameznikov zoper odrejanje na naloge pri civilni zaščiti neupravičeno.

Milan Klobas je govoril o potrebi po večji gibčnosti in prilagodljivosti pri urjenju. Zlasti bi bilo treba organizirati urjenje po zvrsteh in službah in pa po stopnjah. Za višje oficirje mora biti program drugačen kot za nižje, za letalce drugačen kot za mornarje itd.

Stanko Petelin je govoril o vlogi tiska in o napredku urjenja v nekaj zadnjih letih. Dejal je, da so zdaj že daleč za nami časi, ko so aktivni oficirji predavali v glavnem o »vodu v napadu« ali »četi v obrambi«. Zdaj je med predavatelji že večje število rezervnih oficirjev in podoficirjev ter raznih strokovnjakov. Veliko vlogo pri urjenju ima tudi tisk, ki se je v zadnjih letih zelo razširil in postal mnogo bolj zanimiv in poučen.

Alojz Konda se je dotaknil politike napredovanja in zahteval večje sodelovanje med Zvezo in vojaškimi oblastmi. Dejal je, da se večkrat zgodi, da posameznik že zdavnaj ne ustreza zaradi svojih moralnih lastnosti, toda čina mu

(Nadaljevanje na 2. strani)

Predsednik ZZB NOV Slovenije Janko Rudolf je pozdravil udeležence ustanovne skupščine združenja rezervnih vojaških starešin Slovenije

Nekaj podatkov o ZRVS

Kratika ZRVS je sestavljena iz besed Zveza rezervnih vojaških starešin. Osnovna organizacija je združenje, ki ga vodi odbor. V občini deluje odbor ZRVS, v republiki pa republiški odbor Zveze.

Predsednik republiškega odbora je Slavko ing. Korbar, sekretar Jože Merlak. Podpredsednik je Franjo Kranjc, ki je obenem tudi predsednik komisije za strokovni program. Razen tega so člani sekretariata (poleg predsednika, podpredsednika in sekretarja) tudi trije predsedniki komisij in sicer: Miha Butara (za splošna in kadrovska vprašanja), Jože Švigelj (za splošno obrambno vgojo) ter Stanko Petelin za strokovno literaturo).

Vsi člani sekretariata so tudi člani republiškega odbora, ki ima razen njih še 78 članov, tako da je vseh članov republiškega odbora 84. Drugi člani republiškega odbora so: Avguštin Franc, Aleksič Mihajlo, Brečko Adam, Bogatin Avgust, Belamarič Nikola, Bosančić Radko, Bevk Ivan, Basta Dane, Golog Niko, Gorenjc Tone, Gorjup Vlado, Gradišek Ivan, Grubelnik Pavel, Gorenjec Jože, Gril Drago, Hlaj Vidko, Jerič Vid, Jerkič Branko, Kaiserberger Ivan, Kikelj Alojz, Kremesec Jože, Kavka Franc, Kodrin Stanko, Kirbiš Anton, Kranjc Alojz, Klobas Milan, Knez Jože, Konda Alojz, Lepin Danijel, Lemič Mate, Lisjak Stanko, Lah Boris, Mlakar ing. Viktor, Manfreda Marjan, Majcen Ivan, Manfreda Boris, Miljuš Luka, Marovt Ivan, Motaln ing. Vinko, Pavlovič Franc, Prezelj Janko, Pernuš Marjan, Pajek Edvard, Pucanja Branko, Peric Stanko, Plut Anton, Pičulin Franc, Pevo Marjan, Pavlica Zlato, Ranter Miha, Rohič Boris, Radojevič Vlado, Sekne ing. Stane, Starin Ivo, Simšič Jože, Slapnik Ivan, Smrekar Zdravko, Sagadin Jože, Šijanec Janez, Setina ing. Milan, Stiglic Janez, Stifter Leon, Tomc Martin, Tolar Ferdo, Tavčar Franc, Tkavec ing. Vlado, Velikonja ing. Stane, Vidmar Slavko, Vrh Franc, Vrečar Rudi, Vojnovič Jovo, Vrtačnik Franc, Vilar Milodar, Valič Benjamin, Vint Vinko, Zadnikar Bernard, Zmavo Karel.

Republiški odbor ZRVS ima svoj sedež v Beethovnovi 10 v Ljubljani, pritličje, soba 1 (v isti stavbi kot je republiški odbor ZZB NOV). Telefon 21-462.

Dogodki tedna

Trije zbori zvezne skupščine so končali razpravo o gospodarskih gibanjih v letošnjem letu in o elementih gospodarske politike za prihodnje leto. Zbor narodov je sprejel nekaj zakonskih aktov. V razpravi so poslanci podprli temeljno zamisel o ekonomski politiki za prihodnje leto, kakršno je predložil ZIS. Zbor je sprejel tudi sklep o predlaganih ukrepih za odpravo nelikvidnosti v gospodarstvu.

Delegati občin so se zbrali na svojem prvem zasedanju v skupščini SR Slovenije, ki ga je vodil predsednik Sergej Kraigher. V uvodnem govoru je tovariš Kraigher posebej poudaril, da je s tem zasedanjem slovenska skupščina zaživela v takšni sestavi, kakršna je predvidena z ustavnimi spremembami iz februarja letos. Med drugim je tudi poudaril, da postajajo z uvedbo zbora občinskih delegatov interesi občanov še bolj prisotni in živi.

Iz Stockholma se je vrnila delegacija SZDL Jugoslavije pod vodstvom Bena Zupančiča. Predstavniki SZDLJ so se v švedski prestolnici mudili tri dni in se v tem času pogovarjali s predstavniki socialno-demokratske partije švedske. Zatem so odpotovali še na Dansko in Norveško.

Vesoljska ladja »Apollo 12« z ameriškimi astronauti Charlesom Conradom, Richardom Gordonom in Allanom Beanom je bila izstreljena z raketo »Saturn 5« na svoje vesoljsko potovanje do Lune in nazaj. Njihov cilj je natančno določena točka v Oceanu viharjev, kjer na bi pristali v sredo, 19. novembra v neposredni bližini vesoljskega robota »Surveyor 3«. Astronavtska trojka je srečno prešla nezgodo, ko je ob izstrelitvi v ladjo udarila strela.

Na nedavnem posvetu funkcionarjev ljudskih odborov, članov KPČ, so dejali, da je poglobljena naloga ljudskih odborov v sedanjem položaju krepitev vodilne vloge partije, državne uprave in delovne discipline, da bi se razmahnila gospodarska dejavnost in da bi ljudske odbore očistili desničarsko-oportunističnih in protisovjetskih sil.

Zahodnonemška demokrščanska stranka je zavrnila bruseljski sporazum o odškodnini 17 milijonov mark na leto zahodnonemškemu kmetijskim proizvajalcem za izgubo, nastalo z revalvacijo marke. Zaradi tega je vprašanje ali bo sprejet temeljni sporazum vlad držav članic EGS, ki bo začel veljati šele potem, ko ga potrdi Bundestag, ker bi bilo treba iz zahodnonemških državnih blagajin v treh letih izplačati za škodo v kmetijstvu okoli milijardo dolarjev.

Neonacisti so hoteli zborovati v zahodnonemškem mestu Saarbrücken. Mestne oblasti so v zadnjem trenutku prepovedale, da bi bil kongres neonacistične stranke pod vodstvom Adolfa von Thadena v tem mestu.

Kmetijski proizvajalci v raznih krajih Francije so protestirali zaradi davkov, omejevanja kreditov in zaradi na splošno težkih pogojev kmetovanja. Zasedli so občine in pri tem polivali mleko ter trosili zelenjavo po cestah. Nastopila je policija in uporabila na več mestih solzilne bombe. Nekaj demonstrantov je bilo poškodovanih.

V Helsinkih sta ZDA in SZ začeli pogajanja, ki naj bi, če bodo uspešna, privedla do tega, da bosta obe strani v naslednji fazi prešli k samim pogajanjem o zaviranju oboroževalne tekme. Opazovalci v Helsinkih menijo, da sta obe super sili sedli za okroglo mizo zaradi visokih stroškov in oboroževalni tekmi, pa tudi zato, ker odločitev o miru in vojni vse bolj prevzemajo elektronski stroji.

Nguyen Thi Binh, zunanja ministrica začasne južnovietnamske revolucionarne vlade je v intervjuju za beograjsko RTV govorila o razmerah v deželi. Povedala je, da so do danes osvobodene štiri petine ozemlja Južnega Vietnama z 11 milijoni prebivalcev. Začasna vlada upravlja Južni Vietnam prek revolucionarnih komitejev. Revolucionarno oblast imajo tudi v mnogih mestih in vaseh, ki jih še vedno zaseda sovražnik.

Alžirski tednik »El Moudjahid« poziva, naj se zberejo vsi arabski potenciali za vojno proti Izraelu. List dodaja, da so naloge prihodnjega rabskega sestanka na vrhu jasno določene in da sestoje v mobilizaciji vseh arabskih zmogljivosti za »spopad s cionizmom in s tistimi, ki ga podpirajo«.

Sovjetski književnik Aleksander Solženicin je poslal zvezi književnikov ruske socialistične federativne republike pismo, v katerem ostro kritizira, ker so ga pred nekaj dnevi izključili iz te zveze. Ogorčen je, ker so sklep sprejeli v njegovi odsotnosti in mu niso niti zagotovili pravice, da bi v svojo obrambo govoril deset minut, kar mu jamči statut zveze književnikov.

Parlamentarna skupina kongresnih poslancev je potrdila zaupanje Indire Gandhi in je zavrnila zahtevo konservativnih voditeljev stranke, naj bi jo odstavili s položaja v stranki. Kriza, ki je nastala v kongresni stranki glede novega voditelja, še traja in predsednik indijske vlade zama poskuša spraviti voditelje dveh nasprotujočih si skupin v stranki.

Najnovejši »pohod miru« v ZDA je končan. 250 tisoč ljudi se je zbralo na ulicah Washingtona in s kratkimi govori, z narodnimi pesmimi in moderno glasbo manifestiralo proti vietnamski vojni. Vprašanje je, če se bo predsednik Nixon oziral na te demonstracije. Mnoga znamenja kažejo, da ne namerava spremeniti svoje vietnamske politike »trde linije«.

Odhod premiera Sata na pogovore z Nixonom o vrnitvi Okinave Japonski so spremljali obširne demonstracije od 150 do 200.000 Japoncev. V pravcati bitki je policija poslala okoli 25 tisoč stražnikov. Za pogovore sodijo, da bodo potrdili nadaljevanje ameriške okupacije tega japonskega otoka.

Ustanovna skupščina Zveze rezervnih vojaških starešin

(Nadaljevanje s 1. strani)

Še kljub temu ne odzamejo. Prav tako se je v zadnjih letih močno dvignila izobrazbena raven članstva. Če so bili pred leti člani še zadovoljni s tem ali onim predavateljem, zdaj niso. Zato mora biti predavatelj zelo več in strokovnjak v svojem delu. Zavzel se je za to, da bi imeli pri republiškem odboru aktiv predavateljev ali vsaj evidenco nad sposobnimi ljudmi, ki bi prišli v poštev za predavatelje. Po podeželskih občinah je do sposobnega predavatelja zelo težko priti, zlasti za nekatere predmete in teme.

Tovariš Janko Rudolf, predsednik ZZZ NOV, je pohvalil delo komisije za rezervne oficirje in podoficirje pri republiškem odboru ZZZ kot tudi večino komisij pri občinskih odborih ter združenja. Po njegovem izjavljanju so rezervni oficirji in podoficirji tudi v okvirih ZZZ dobro delali in so združenja opravičila svoj obstoj. Tako kot do zdaj, ko so bila združenja v okvirih ZZZ, bodo tudi odslej na raznih ravneh in v celoti tesno sodelovala z ZZZ. Lahko se zanesemo na vso možno pomoč pri razvijanju tradicij NOV in pri drugih zadevah.

Iz ust drugih predstavnikov so slovenski rezervni vojaški starešine kot tudi njihove organizacije dobili največje priznanje. Vključili so se v splošni družbeni razvoj, naglo so se prilagodili spremembam glede naših vojaških načel. Zato tudi za ZRVS v Sloveniji velja, da ni samo strokovna, ampak

tudi družbenopolitična organizacija.

Ob koncu so volili republiški odbor ter delegate za zvezno skupščino. V republiškem odboru je mnogo novih, mlajših tovarišev ne glede na čin in izobrazbo, zastopane so tudi vse občine. MP

Petdeset let tehnične ortopedije v Sloveniji

Kdorkoli se danes znajde pred ortopedskim podjetjem »Soča«, ki je v sestavu najmoderneje urejenega zavoda za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani, bi prav gotovo ne mogel verjeti, da se je tehnična ortopedija, med katere proizvode v »Soči« štejemo danes že tudi elektronske ročne proteze, rodila pred petdesetimi leti — neposredno po prvi svetovni vojni, v skromni lesenjači v Ljubljani. Stala je na Aškerčevi cesti, na prostoru današnje filozofske fakultete.

Pod naslovom »Državna protezna delavnica« se je v teh prostorih le počasi razvijala. Toda že leta 1923 so postali prostori v lesenjači pretesni in tudi neprimerni. Preselili so jo v Šempetrsko vojašnico, kjer je ostala vrsto let, dokler se leta 1957 ni preselila v sedanje prostore. Njen nadaljnji razvoj pa nam najlepše pojasnjujejo številke:

V letu 1921 je bilo v delavnici zaposlenih 58 delavcev, toda gospo-

darska kriza v letih 1929 do 1934 je znižala njihovo število na 19, ki pa so morali oskrbovati 1900 invalidov s protezami in drugimi ortopedskimi pripomočki.

V letu 1954 je bilo v ortopedskem podjetju zaposlenih že 100 delavcev, ki pa so takrat oskrbovali s protezami in drugimi ortopedskimi pripomočki že 10.500 invalidov. A danes, ko v zavodu za rehabilitacijo, katerega sestavni del je ortopedsko podjetje »Soča«, oskrbujejo z najrazličnejšimi ortopedskimi pripomočki že nad 15.000 invalidov, so v tehnični ortopediji zaposleni že tudi štirje inženirji in 12 tehnikov.

V prvih letih razvoja tehnične ortopedije je bil njen sodelavec in svetovalec dr. Franc Minař, pozneje pa prof. dr. Bogdan Breclj. Po osvoboditvi pa se je v sodelovanje zdravstvene službe v tehnični ortopediji, ki je le sestavni del splošne rehabilitacije invalidov, vključil poleg prof. dr. Breclja še docent dr. Franc Debevec.

Petdeset let uspešnega razvoja tehnične ortopedije v Sloveniji je že za nami.

V zavodu za rehabilitacijo so na res lep in prirčen način praznovali ta jubilej. Na slavnostno proslavo so mimo mnogih gostov povabili tudi še živeče delavce iz predvojne »Državne protezne delavnice«, se jim zahvalili za njihovo pionirsko delo in jim podelili zlate značke zavoda.

Pred slavnostno proslavo so na grob pokojnega dr. Franca Minařa položili venec, a na proslavi so prejeli zlate značke Robert Ahčin, dr. Bogdan Breclj, Stane Češnovar, dr. Franjo Debevec, Rudolf Dimnik, Pankracij Fakin, Alojz Hrausky, Anton Jež, Leopold Lampič in Anton Lončar.

Zlato značko so podelili tudi direktorju zavoda za rehabilitacijo Miru Veselu.

V. M.

JESENICE

Prostovoljci-borci za severno mejo o svojem delu

Dne 6. novembra so se sestali borci-prostovoljci za severno mejo iz radovljške in jeseniške občine. Prišlo jih je kakih 100, vsi so bili stari med 70 in 80 leti. Mnogi so prišli tudi iz zelo oddaljenih gorskih vasi in kmetij.

Predstavniki vodstva so navzoče seznanili, kako poteka delo okoli uveljavitve pravic, izhajajočih iz svojstva borca-prostovoljca. Posebna komisija, ustanovljena v ta namen, je pomagala posameznikom pri uveljavljanju njihovih pravic, pri tem pa je sodelovala z oddelki za družbene službe v obeh občinah. Člani komisije so mnoge borce obiskali tudi na njihovih domovih.

Iz poročila sledi, da so do zdaj pri jeseniški občinski skupščini vložili 127 prijav, ugodno pa do zdaj rešili 109. Druge so še v postopku, le nekaj so jih ovrgli. Pri radovljški skupščini so vložili 72, ugodno pa rešili 36, medtem ko so jih 16 ovrgli.

Tajnik republiškega odbora tovariš Franjo Kristan je ugodno ocenil skrb družbe za to izvršitev borcev in poudaril, da to pomeni zanje veliko priznanje.

Srečko Šorli

Solidarnost z borci za svobodo Vietnama

Teden solidarnosti z vietnamskim ljudstvom, ki ga preživlja ves napredni in miroljubni svet, se je prevesil že v drugo polovico ... Praznujemo ga zato, da bi pomagali zatiranemu ljudstvu v tej daljni deželi vietnamski, ki je bolj kot kdajkoli potrebna materialna in moralna pomoč ... In kdo ji jo bo dal, če ne mi, ki smo med zadnjo vojno sami doživljali zatiranje, ubijanje, pustošenje ... Zato naj solidarnost z bojem vietnamskega ljudstva, ki je doslej terjal že okoli dva milijona žrtev, ne bo le prazna beseda ... Pridružimo se milijonom svobodoljubnih ljudi po vsem svetu in obsojamo to krvavo vojno na vsakem koraku, iskreno in z vsem srcem!

Na Suhorju pri Metliki je bila v nedeljo veličastna proslava ob 25-letnici ustanovitve italijanske partizanske brigade FONTANOT. Gostoljubni Belokranjci so prisrčno pozdravili več kot sto borcev te partizanske enote posebno pa še ugledne goste kot so: senator italijanske republike Paolo Sema, poslanec rimskega parlamenta Albin Škerk, sekretar KPI za Furlanijo in Julijsko Krajino Silvano Bacičchi, funkcionarje ANPI ter predsednika RO ZZZ NOV Slovenije Janka Rudolfa, Jako Avšiča, Maro Rupena-Osolnikovo in druge predstavnike družbenopolitičnih organizacij. Potem, ko je metliška godba na pihala odigrala himni obeh držav, je zbrane pozdravil predsednik skupščine občine Metlika Ivan Zele. V svojem govoru je poudaril, da imajo tudi nekdanji borci brigade FONTANOT zasluge za zblizanje dveh sosednjih narodov, ki jih je fašizem razdvajal ter da je danes vzpostavljena trdna vez med Italijo in Jugoslavijo. O prijateljstvu skovanem v boju proti skupnemu sovražniku in o borbeni poti brigade FONTANOT je govoril tudi njen nekdanji borec in sedanji sekretar KPI za Furlanijo in Julijsko Krajino Silvano Bacičchi. Po proslavi so nekateri fontanotovci obiskali nekatere domačije v Dragomlji vasi, ki so jim med NOB izkazale gostoljubje. Stane Škrabar

Besede naših dopisnikov

MARIBOR

Razprava o vseljudski obrambi

V sredo, 5. novembra, so priredili v prostorih visoke ekonomsko-komercialne šole v Mariboru javno razpravo, ki jo je organiziral izvršni odbor študentske skupnosti.

Razprave sta se udeležila člana CK ZKS Bojan Polak in Albert Jakopič ter generala Rado Pehaček in Franc Tavčar.

Razprava je potekala glede vloge slovenskega naroda v okvirih vseljudske obrambne vojske. Razvila se je po uvodnih besedah tovariša Bojana Polaka.

Navzoči so največ razpravljali o ideološki vzgoji naše vojske, ki je v sedanjih oblikah vsekakor potrebna. Je pa tudi res, da se samo z njo ne da doseči najvišje stopnje bojaželnosti. Nekateri so spraševali tudi take reči, da so lahko dobili za odgovor samo sklepanja. Tako na primer nihče ne more predvidevati, ali bi sovražnik tako koristno napravo kot bi bila pri nas hitra cesta uporabil kot letališče.

Ugotovili so tudi, da je razdeljenost sveta na bloke neprestana in huda nevarnost za mir in da se to kaže tudi v naši sosesčini, kar pa ve samo del naših ljudi. Del Italijanov še vedno ni pozabil »cone B«, v Avstriji pa tiskajo razglednice s portreti možakov, ki so »izgnali« jugoslovansko vojsko po koncu I. svetovne vojne s Koroške in tako osvobodili ta del Avstrije.

Morda je bila sklepna misel pogovora v tem, da bo v morebitnem spopadu vsak občan našel svoj prostor v vojni vihr in tak ali drugačen način. Nedvomno pa je to, da se bo vsakdo moral upirati sovražniku povsod in na vseh toriščih.

Dušan Zbašnik

Borci NOV iz Ljubljane na obisku v Italiji

Navezava in utrjevanje stikov med člani ZZB NOV in nacionalnim organizacijami bivših borcev in udeležencev odporiških gibanj v sosednjih in drugih državah, je pri nas že več let v navadi. In prav to je bil verjetno povod in tudi razlog, da je prve dni novembra trideset članov ZZB

NOV iz Ljubljane — med njimi sta bila tudi dva predstavnika mestne skupščine — obiskala člane ANPI v mestih Treviso, Parma in Padova.

Že v Trevisu, od koder je letos poleti obiskala Jugoslavijo sedemdesetčlanska skupina udeležencev odpora v Italiji, so izletnike iz Ljubljane res prisrčno sprejeli vsi člani odbora ANPI, a njihov sekretar jih je vse tri dni spremljal na njihovi vožnji po Italiji.

Težko bi bilo popisati vse izredno lepe sprejeme in spontane izraze veselja in zadovoljstva v izrekanju dobrodošlic v Parmi ki je pobratinsko mesto Ljubljane, v Padovi in v Trevisu. Iz vsega kar so udeleženci NOB — izletniki iz Ljubljane doživeli v teh mestih, pa izvira predvsem ugotovitev: člani ANPI, pa tudi drugo prebivalstvo, so povsod z zadovoljstvom naglašali, kako dobrodošli so jim taki obiski udeležencev NOV iz Jugoslavije. Med njimi jih je namreč precej, ki so se, bodisi v jugoslovanskih ali pa v italijanskih partizanskih enotah borili v Jugoslaviji. V Parmi je prišlo še prav posebno do izraza pobratinstvo med tem mestom in Ljubljano. Zato so predstavniki ZZB in mestne skupščine povabili zastopnike ANPI iz tega mesta, naj prihodnje leto obiščejo Ljubljano.

V Trevisu so izletniki iz Ljubljane prisostvovali proslavi obletnice velike oktobrske revolucije ki so jo priredili člani ANPI in komunisti mesta in okolice. In prav po tej proslavi je bilo opaziti neštete in tudi naravnost pristržne izraze veselja in zadovoljstva ob obisku slovenskih borcev NOV.

Povsod, kjer so se izletniki ustavili, so obiskali pokopališča, na katerih je pokopanih tudi precej slovenskih udeležencev NOV. Na njihove grobove so položili vence.

Na svojem tridnevnem izletu so si ogledali tudi mnoge zgodovinske in turistične znamenitosti.

V. M.

RADLJE OB DRAVI

Razveselili so se novega programa

Po skupščinah združenj v oktobru se je v začetku tega meseca sestala tudi občinska skupščina ZR VS.

Tudi v Radljah so največ govorili o načinu in oblikah urjenja v bodoče. Občina je razmeroma redko reseljena, zato je marsikdaj težko doseči boljše udeležbo na predavanjih. Zato je

vprašanje, kaj bi se dalo narediti za tiste člane, ki stanujejo daleč. V Podvelki so takim že omogočili prevoz. Je pa razveseljivo slišati, da velikokrat ravno tisti člani, ki morajo pešati po več kilometrov, preden pridejo na predavanje, prihajajo zelo redno.

Na skupščini so sileni ustanoviti združenje v Ožbaltu, ker je kraj predaleč od Podvelke, kjer so imeli do zdaj svoje združenje.

Udeleženci skupščine so ugodno ocenili prizadevanje našega tiska, da bi prek njega seznanjali člane z vojaško vedo in tehniko. Zavzeli so se, da bi bilo med člani čimveč naročnikov na »Našo obrambo«, »TV-15«, »Fronta« in druge liste ali revije.

Predvsem pa si delegati želijo, da bi bilo v bodočem delu manj teorije in več prakse. Zato so se razveselili novega programa, ki je to njihovo željo potrdil. Več pozornosti bo treba posvetiti tudi mladini. V šolah naj bi se ukvarjali s skrajšanim programom predvojaške vzgoje. V občini so šole že lani začele to tudi uvajati.

Prizadevne člane je potrebno bolj nagradjevati, zato naj bi novi odbor razpravljal o vsakem posamezniku in ga predložil za odlikovanje ali napredovanje, če to zasluži.

Peter Macuh

ORMOŽ

Želijo si več praktičnih vaj

Sestali so se že zelo zgodaj v primerjavi z drugimi, že 19. oktobra. Iz šestih združenj je prišlo na skupščino 58 delegatov. Vsi člani občinskega iniciativnega odbora so bili izvoljeni kot delegati v združenjih, tako da nihče ni prišel v skupščino »po položaju«.

V razpravi so poudarjali pomen združenj za urjenje. Združevanja ormoške občine so bila v preteklem letu zelo delavna in so poleg obveznega izvedla tudi dopolnilni program.

Na skupščini so tudi pohvalili najstarejšega udeleženca patrolno-orientacijskega pohoda Franca Makreba iz Tomaža, ki je obnem tudi eden izmed najbolj delovnih članov tomaževskega združenja. Star je 46 let, bil je bореc prekomorske brigade.

Pohvalno je, da so skoraj vsi člani naročeni na »Našo obrambo« in na »TV-15«.

Glede bodočega programa si tudi v Ormožu podobno kot drugje želijo več praktičnih vaj, ogledov orožja, opreme in podobnega.

Franjo Lorenčič

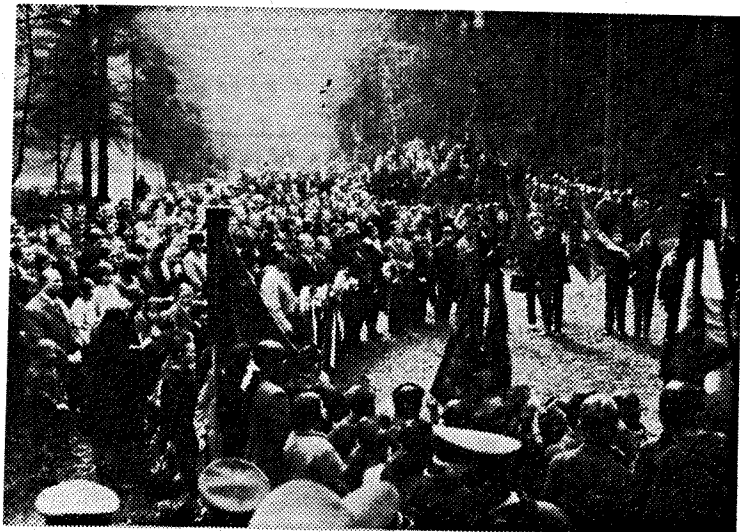
KOPER

Razpravljali so o bodočem delu

V oktobru so imeli v koprski občini skupščine dosedanjih Združenj rezervnih oficirjev in podoficirjev. Na vseh trinajstih skupščinah, kolikor je v občini teh združenj, so izvolili delegate za občinsko skupščino, ki je bila v začetku tega meseca.

Udeležili so se je poleg delegatov tudi predstavniki garnizije iz Postojne, občinskega odbora ZZB, komiteja obalne konference ZKS ter oddelka za narodno obrambo.

Precej je bilo razprave okoli razlogov za izdajitev organizacije rezervnih oficirjev in podoficirjev iz ZZB. Drugače pa se je razprava sukala okoli dela združenj v preteklem razdobju. Prav tako so tudi razpravljali o programu urjenja v prihodnjem razdobju. Urili se bodo v okviru enot JLA, enot teritorialne obrambe in civilne zaštite, po programih zvrsti in služb, ki jim posameznik pripada.

Slovesnost v Osreških pečeh

V Osreških pečeh pri Ravnah nad Šoštanjem so se zbrali v nedeljo, 9. novembra, številni preživeli borci 14. divizije ter skupaj z domačini ter Šoštanjčani, Velenjčani in mladimi Ljubljanci počastili spomin 14 neznanih borcev 14. divizije, s tem pa tudi spomin vseh znanih in neznanih borcev te slavne partizanske enote.

Foto: — M —

Ob koncu so izvolili 19 članski upravni in 3 članski nadzorni odbor. Za predsednika so izvolili / rezervnega podpolkovnika Vidka Hlaja iz Kopra. Prav tako so tudi izvolili delegate za republiško skupščino in predvideli kandidate za republiški odbor, pa tudi delegate za zvezno skupščino.

Albert Klun

SLOVENJ GRADEC

Strokovno izpopolnjevanje članstva

Dne 30. oktobra je bila ustanovna skupščina organizacije rezervnih oficirjev in podoficirjev slovenjegraške občine. V imenu iniciativnega odbora je spregov-

ril tovariš Franc Beliš, ki je dejal, da se je organizacija osamosvojila zaradi svojih nalog pri strokovnem izpopolnjevanju članstva ter pri vseljudski obrambi. Doslej je komisija za ZROP pri občinskem odboru ZZB svojo vlogo prav tako uspešno opravljala. Dejavnost združenj ROP pa je bila zelo različna. Organizacije rezervnih oficirjev in podoficirjev naj bi v bodoče bolj sodelovale z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami, organi narodne obrambe, operativnimi enotami JLA, zlasti pa z mladino.

Iz razprave, ki je bila precej živahna, se je dalo preceniti, da mnogi člani še ne poznajo dovolj novosti zakona o narodni obrambi in tudi ne načel za urjenje po programu, ki bodo potekala po koledarskih, ne pa več po šolskih letih.

Ob koncu so izvolili devetčlanski upravni in tričlanski nadzorni odbor.

Ivan Majcen

TRGOVSKO PODJETJE

GASILSKA OPREMA

LJUBLJANA

Levstikov trg 7 - telefon 20 102

S SVOJIM SKLADIŠČEM
V MARIBORU

KOROŠKA CESTA 12
Telefon 22 608

NUDIMO VAM BOGATO IZBIRO VSAKOVRSNEGA GASILSKEGA ORODJA IN OPREME. POSEBNO PRIPOROČAMO VSE VRSTE GASILSKIH APARATOV, MOTORNIH ČRPALK, TLAČNE IN SESALNE CEVI S SPOJKAMI, ZASČITNO OPREMO, UNIFORME (PO MERI ALI KONFEKCIJSKO), LESTVE ITD.

PO ŽELJI DOBAVLJAMO TUDI AVTOMATSKE JAVLJALNE NAPRAVE, STABILNE NAPRAVE ZA GAŠENJE IN GASILSKE AVTOMOBILE. PRI SVOJIH NAKUPIH SE POSLUŽUJTE NAŠEGA PODJETJA, KJER BOSTE POSTREŽENI HITRO IN SOLIDNO.

**Peči vseh vrst
domače in uvožene**

TUDI NA KREDIT

• NAMA • NAMA • NAMA •

**TRGOVSKA HIŠA
TROMOSTOVJE
ŠKOFJA LOKA
KOČEVJE**

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Pismo mojemu komandantu

Dragi Viktor!

Glej, po dolgem času sem obiskal tvoj rodni kraj Vrhniko v Loški dolini in se dlje časa držal na tvojem domu. Saj veš, da je bila hiša v roški ofenzivi 1942 izropana in požgana. No sedaj je tvoj dom obnovljen. In tam v dnevni sobi visijo na stenah številne lovske trofeje, na zidu je tvoj portret, in po tleh pa je razgrnjena velika medvedja koža. To je koža kosmatinca, ki si ga uplenil v snežniškem pogorju in ki je rabila za odejo tvoji ženi Francki, ki ti je v gozdu Telebačniku nad Babnim poljem 17. avgusta 1943 povila hčerko Jelko. Na tvojem domu, dragi Viktor, je sedaj od sile živahno. Jelka je rodila dva srčkana otroka in v hiši je tak živčav, da je veselje gledati. In Francka pestuje vnuke. Pogovor pa je tekel samo o tebi in ti si bil ves čas duhovno prisoten in zdelo se mi je, da boš zdaj zdaj stopil v sobo...

A tebe, dragi komandant Viktor, ni in nikdar ne boš videl ne rojstne vasi, ne prijazne hiše ob koncu vasi. Glej, 8. maja letos je minilo že 25 let. Tisti nesrečni majski dan... Bil si komandant komande mesta Velike Lašče. V naselju Mački je bil tvoj štab in skupaj sva bila tam kak mesec dni, potem so me poklicali na drugo dolžnost. Sovražnik je tistega jutra iznenada napadel. Kot komandant si storil vse, kar je bilo v tvoji moči, da bi prebili sovražni obroč. In na umiku si bil hudo ranjen v nogo. Pri sebi si imel v denarnici beležnico, kjer si imel zapisane razpoznavne znake za svojo enoto, kateri si poveljeval. Vse to si zagrebel v zemljo, da ne bi prišlo sovražniku v roke. Ali je dokončal tvoje življenje še drugi sovražni strel v glavo, ali pa si si, dragi prvoborec, nastavil mrzlo cev pištole v glavo in sprožil — to bo ostalo za vedno skrivnost. Na mizi leži tvoja na pol strohnjena denarnica in dobro ohranjena beležnica. Veš, neke ženske, ki so plele njivo, so našle zakopano denarnico in jo izročile tvoji ženi Franci. Razpoznavni znaki komande mesta Velike Lašče za maj 1944: Bomba Bosna, Mina-Metlika, Tank-Trst,

Pištola Ptuj, Mitraljez - Maribor, Smodnik-Sisak, Mina-Mirna, Bakač-Bled, Ranac-Ribnica, Nace-Niko, Rajko-Rudi, Pepe-Pepca, Karlo-Drago, Marko-Metka, Mate-Mara, Franjo-Ferdo.

Z velikim zanimanjem listam po tvoji beležnici. Zapisal si kratke povzetke s sestankov članov komande, nadalje o disciplini, budnosti, sunljivih osebah na področju, higieni, čiščenju in vzdrževanju orožja, prehrani in drugem. Da, dragi soborec Viktor, bi si zgleden komandant. Spominjam se, kako sva se prvič srečala v taborišču Notranjskega odreda blizu Otrobovca po italijanski ofenzivi. Imenovali so te za komandirja čete, mene pa so dodelili v tvojo enoto za komisarja. V snežniškem pogorju sem se takrat tudi seznanil s tvojo zvesto življenjsko družico Franciko in sinom Milanom, petnajstletnim partizanom. Vse do konca leta 1942 sva bila potem skupaj v odredu. Bil si miren, preudaren, hladnokrven, pošten in pravičen do skrajnosti. Res pravi komunist, katerega besede so bile vedno v skladu z dejanji. In kako si skrbno negoval orožje. Tvoja puška z vgrajenim daljnogledom se je svetila kot sonce. Bil si tak strelec, da mu ni bilo para. Kadar si pomeril in sprožil, je krogla vedno zadela v polno, pa najsi je bil to sovražnik ali divjad. Podrl si marsikatero srno, jelena, košuto, da smo imeli kaj za priboljšek, nekaj mesa pa smo odstopili za civilno taborišče pri Beli vodi. Akcije v Loški dolini, Loškem potoku in potem proti koncu decembra napad na utrjeno belogardistično postojanko Runarsko na Bloški planoti... Se danes se živo spominjam: bil sem v zasedi, ti pa pri obleganju. In drugi dan so mi tovariši dejali: »Veš, Viktor jih je precej poslal na 'oni svet', tako izvrsten strelec je.«

Gledam šop tvojih las, dragi Viktor, ki jih Francka hrani kot svetinjo. Hudo, prehudo mi je pri srcu in zdi se mi, da znova podoživljam vse tisto veličastno v našem boju za lepši čas. Kako skrben in plemenit družinski oče si bil. Berem tvoje pismo ženi, ki si ga 15. februarja 1944.

Na položaju, 15. 2. 1944. Moji dragi ženi in otrokom!

Tvoje drago pismo sem prejel, za kar ti najlepša hvala, vem da mnogo trpiš, ker je neverjetno težko vse to prenašati, toda... vzdrži, bodi pogumna, prešli bomo tudi to golgoto. Težki dnevi bodo minili. Zame ne bodi v skrbeh, vzdržel sem, posebnega tujaka ni. Brž ko mi bo mogoče, ko bo kaj boljše vreme, pridem pogledat. Ako je že prišel Viko domov, ga lepo pozdravljam, kakor tudi Jelkico... Puško spravi kje v bližini na suho.

Poljubljaj vas
VIKO

In zadnje tvoje pismo, datirano 3. maja 1944, torej pet dni pred smrtjo.

Na položaju 3/5-1944. Draga ženi in otroci!

Jaz sem vedno zdrav, imamo se kar dobro. V soboto popoldne pridem morada domov, če ne bo kaj posebnega. Mnogo pozdravov Viku, mamici in Jelki. Vas poljubljaj Vaš

VIKO

Kmalu po tvoji smrti (8. maja 1944) so blizu vasi Mački odprli tvoj grob in te prepeljali v Viševke v Loško dolino. Ob last na osvobojenem ozemlju je ugodila prošnji tvoje žene Francke. Preden je sprevod s tvojimi posmrtnimi ostanki krenil na kraj nehanja v Viševku, so naši poslali močno zavarovanje zaradi morebitnega vdora sovražnikov. In pokopali so te z vsemi vojaškimi častmi. Nekaj dni po tvojem odhodu, je prispel Bilten Vrhovnega štaba NOV in POJ. Vrhovni komandant, maršal Tito je podpisal ukaz, s katerim je bil Viktor Kraševac, rojen 1904 v Vrhniki v Loški dolini imenovan za poročnika NOV.

Torej si tedaj izpolnil 40 let življenja in potem si moral umreti. Ko sva se ošla skupaj v borbenih enotah, nisi priporočeval o svoji preteklosti. Pa tudi spraševal te nisem. Tedaj so bile na vrsti samo akcije in akcije, mrtvi, ranjeni in v trpljenju se je kalilo pravo partizansko tovarštvo. Pred vojno si bil strojnik

na parnih žagah. Pet let si bil na delu v Franciji. Znan si bil kot navdušen športnik in vnet lovec. V Franciji si večkrat sodeloval na kolesarskih dirkah in se uvrstil med najboljše dirkače. Potem, ko si se vrnil v domovino, si se zaposlil v Mrkoplju v Gorskem Kotarju. General naše vojske Veljko Kovačević, nekdanji komandant Primorsko-goranskega odreda, je leta 1947 izjavil o Viktorju Kraševcu:

Takoj po okupaciji se je Viktor povezal z vodstvom osvobodilnega gibanja v tem kraju. V Mrkoplju je izvajal sabotažne akcije. Kot kvalificiran mehanik je sam izdeloval bombe za partizane. Aktivno je sodeloval pri zbiranju orožja, rušenju stebrov, telefonskih linij itd. Vzdrževal je stalno vezo s Primorsko-goranskim odredom in po nalogu vodstva gibanja je moral ostati na terenu. Uspešno je opravljal zapuščane mu dolžnosti do marca 1942, ko je bil postavljen za operativnega oficirja bataljona »Matija Gubec«. Julija 1942 je bil poslan v Slovenijo, kjer je bil imenovan za komandirja čete v Notranjskem odredu.

Leta 1943 si zbolel na srcu — partizanski zdravnik Peter je to ugotovil in ti je priporočal počitek. A počitka zate ni bilo.

Glej dragi prijatelj Viktor, v resnici si doživljal pravo golgoto. Vedel si, da je tvoj sin Milan, rojen 1928, bil leta 1943 hudo ranjen na Dolenjskem. Da, Milan, med najmlajšimi borci v borbenih enotah. Amputirali so mu nogo v partizanski bolnišnici v Kočevskem Rogu; tega fant ni povedal ne tebi ne materi. Ni vaju hotel žalostiti.

Ne vem, če si prebral sinovo pismo iz bolnišnice?

Draga mati! Vem, da si komaj čakala katerega poročila od mene, pa ga ni bilo. No, sedaj sem se vendar pripravil, da ti napišem to pismo. Vem, da bi mi večkrat pisala pa tudi kaj poslala, pa nisi vedela naslova. Mogoče ti je celo prišlo na misel, da sem padel, toda jaz sem še vedno živ in se prav dobro počutim. Zelo mi je dolgčas po domu in po ateku in po vseh ostalih. Zvedel sem, da sem dobil sestrico, o atku pa sem zvedel, da je nekje na Blokah. Ako ga ni slučajno na Vrhniki, mu moreš pisati tja, kjer se nahaja da mi je zelo dolgčas in bi se najraje držal v njegovi bližini. Zelo mi je bilo težko, ko sem se v Racni gori moral ločiti od njega. Najraje bi ostal pri njem, pa me je bilo sram drugih, ker bi potem rekli, kakšen partizan sem. Raje sem vzdržal in sem šel. Bil sem v hudih borbah in sem se srečno prebil skozi vse zapreke. Ali si kaj zvedela, kako je Viktor? Kako se kaj imate doma? Ste vsi živi? Piši mi vse, kar se je spremenilo. Prosil bi te, če bi mi poslala kaj jabolk ali pa suhega sadja, če imaš, tudi kaka slaščica ne bi škodila?

Milan Kraševac

Kaj pa tvoj najmlajši sinko Viko? Bolečina je stiskala tvoje srce, huda bolečina. Po kapitulaciji Jugoslavije so se štirje otroci iz Vrhnike ponesrečili z bombami. Trije so bili takoj mrtvi, tvoj Viko pa je bil hudo ranjen. Zdravil se je najprej v Postojni, potem pa pri dr. Lavriču v Ljubljani. In fantič se je decembra 1943 spet ponesrečil. Kam z ranjenim otrokom? V Ljubljano ga niste mogli prepeljati, da bi mu nudili učinkovito zdravniško pomoč. Šele pozneje ko si ti Viktor za vedno odšel, so sinka z drugimi partizanskimi ranjenci evakuirali v našo bolnišnico v Barju. V Italiji je bil po tvoji smrti na zdravljenju tudi sin, partizan Milan. Naš priznani slikar Božidar Jakac je naredil portret tvojega sina, partizanskega ranjenca in invalida iz NOB.

Potlej, ko te ni bilo več, je vdova Francka prejela sinovo pismo iz Kočevskega Roga. Takole se glasi:

21. maja 1944. Draga mami! Sprejel sem Tvoje pismo, za kar se najlepše zahvaljujem. Mislim, da ste že vsi mrtvi. Vesel sem bil, ko sem ga dobil, toda ko sem ga prebral in sem videl, kaj je, me je zelo razžalostilo. Ne morem ti popisati kako mi je hudo. Ne morem verjeti, da je atek mrtve. Vedno mislim, da je to laž in da še živi. Ravno sem bral poročila, ko sem dobil pismo. Prebral sem tudi članek o Vel. Laščah in da je bil ubit komandant mesta. Niti na misel mi ni prišlo, da bi bil to moj atek. Nato sem odprl pismo in videl sem, kaj je...

Pa Viko (Milanov mlajši brat) kaj je delal? Zakaj ni pazil? Saj jo je ob prejšnjem razpadu skupil, zdaj pa spet, Zakaj mora biti ravno naša družina tako nesrečna? Toda nikar se preveč ne žalosti, ker bi to škodovalo Tvoje zdravje. Ze zaradi Jelke in Viktorčeka moraš biti močna in prenesti tudi ta udarec. Saj sedaj se bije borba na življenje in smrt za osvoboditev našega naroda, za boljše bodočnost Jelke in Viktorčeka, in zato je svoje življenje žrtvoval tudi naš ZLATI ATEK! Kar potolaži se in preveč ne žaluj. Jaz sem zdrav. Kaj več mi piši, kako je doma in pri sorodnikih. Sedaj zaključujem svoje pismo. Prav prisrčno Te pozdravlja ljubeči Te sin

Milan!

Kaj bi ti še pisal dragi Viktor? Točno leto dni po tvoji junški smrti je še trajala vojna in nacistična Nemčija je položila orožje. In v tem letu dni je morala tvoja ljubeča žena Francka in vsi tvoji še marsikaj hudega prenesti. Res, bila je to prava golgota, kot si ji omenil v svojem pismu malo pred smrtjo. Povsem upravičeno so tudi Francki priznali njeno aktivno in organizirano delo za cilje NOB in ljudsko revolucijo od leta 1941-45 v dvojno delovno dobo. In veš lahko si ponosen na svojo zvesto in skrbno ženo. Partizanska mati, mučenica Frančiška Kraševac se je po osvoboditvi z največjo vztrajnostjo in samopre magovanjem prizadevala, da bi vsi trije vajini otroci končali šolanje. In kljub še hudi bolečini za teboj, dragi Viktor, je materino srce radostno ob zavesti, da so otroci dosegli tisto, po čemer sta hrepenela oba. Glej, tvoj najmlajši sin Viktor je danes inženir v našem jedrskem inštitutu J. Stefan v Ljubljani. Pripravlja se na doktorat. Milan zavzema pomembno mesto v kovinski tovarni v Zemunu. Kaj pa hčerki-ca Jelka, tista, ki je pri Jokala na svet v snežniškem pogorju? Pred kratkim je praznovala svoj 26. pomlad. Končala je šolanje in dela v Kovinoplastiki v Ložu. Večkrat priskuhne materinim besedam, kako je bilo pri njenem porodu v zavetju vitkih jelk. Tovarišica Marija Majetič iz Babnega polja je v gozd pripeljala staro mater Šostaričovo iz vasi, nekakšno vaško babico, ki je Jelki pomagala na svet.

Minilo je četrto stoletje, odkar nisi več med živimi. Francka in vsi te bodo pogrešali do konca njenih dni. A Francka je izgubila v borbi tudi brata, nečaka in dva svaka...

Dragi Viktor, saj ne mislim objokovati tvoje smrti. Saj mrtvih pravzaprav ni, ker so le del živih. Spomin na tebe je še vedno živ in nikoli ne more zbledeti. Partizanski komandant Viktor Kraševac je dobil dostojno mesto v zgodovini našega osvobodilnega boja in ljudske revolucije.

JOZE JANEŽ

Fotografija z vprašajem

Za današnjo fotografijo je težko uganiti podatke. Pojasnili jo bodo le tisti, ki bodo na njej prepoznali osebe. Da vam pomagamo: pokrajina je primorska; po uniformah sodeč, je slika nastala poleti leta 1944. Vsi tovariši in dve tovarišici so oficirji. Umestna je torej domneva, da gre za nekakšen oficirski tečaj. Tretji tovariš z desne drži v rokah knjigo, ostali pa ga napeto poslušajo. — Pišite nam o vsem, kar ste ugotovili v zvezi s fotografijo!

sodobni družini
sodoben dom

marles®

marles - maribor

Pisma uredništvu

Še enkrat „Zakaj izjema?“

Ni res, da združenje VVI Škofja Loka pri vabilih na svoja srečanja dela izjeme, kot je napisala v svojem dopisu tovarišica Ivana Kovač. Morda imenovana ne ve, da ima lahko vsako združenje borcev po vaseh tudi svoje invalidsko združenje oziroma sekcijo. Ko se je pred leti združil občinski odbor ZVVI Škofja Loka v Zvezo združenj borcev, je nekaj časa delovala še komisija za invalide in ko je tudi ta prenehala delovati, je bila Škofja Loka brez vsakršnega invalidskega odbora. Šele pred letom dni pa smo na pobudo Zveze združenj borcev NOV Škofja Loka sestavili nov invalidski odbor oziroma združenje, in to samo za mesto Škofja Loka. Isto možnost ima vsako združenje borcev na vasi, ki lahko formira svoj invalidski odbor. Ta odbor potem deluje na svojem območju in skrbi za svoje člane.

Tako je torej invalidski odbor VVI v Škofji Loki priredil 11. oktobra t. l. srečanje za svoje člane, ki prebivajo izrecno samo v mestu Škofja Loka. Zato tudi ni vabil invalidov iz drugih okoliških združenj, kajti vsak kraj ima možnost, da organizira svoje združenje VVI, če ima dovolj članov, kot je to storil odbor VVI iz mesta Škofja Loka.

Kar se pa tiče srečanja, ki je bilo pred dvema letoma v Poljanah, naj tovarišica Kovačevič pojasni, da je to srečanje organiziral invalidski odbor Poljane, ki je samoiniciativno povabil nekaj zastopnikov iz obč. odbora ZVVI in ZB Škofja Loka, ki so se potem kot povabljeni gostje tega srečanja v Poljanah tudi udeležili.

Upam, da je s tem ta zadeva dovolj razložno pojasnjena in se tovarišica Kovač Ivani ne bo več treba pritoževati zaradi izjem.

Za invalidski odbor mesta Škofja Loka
predsednik Janez Mlakar

„Pusti mi pisateljsko pravico“

ODREKAM IN OGRAJUEM SE od prikaza in ocene moje knjige »Mrtvi ne lažejo«, ki jo je »TV-15« prinesel v št. 44 dne 5. XI. 1969 s podpisom MP.

Zakaj? Predvsem zaradi čudnega vrazkrinkavanja krajev in po glavnih oseb, ki naj bi jih po mnenju kritika obdeloval v knjigi. Če ne bi šlo za to, da se izognem pravim imenom, bi enostavno pisal kroniko ali reportažo, toda v tej knjigi gre za več. Za hude stiske in razmere v prvih vojnih letih na Gorenjskem, ko je moralo preteči veliko in preveč dragocene krvi, ko so morali ljudje prenašati tudi za pero težko opisljivo trpljenje, ko je šlo za vse.

Zaradi tega je v enem človeku združenih več usod in zaradi tega se to lahko dogaja kjerkoli. Ko izvem — po kritikovih besedah — kdo naj bi bil v povesti kdo, bi po tej logiki lahko in moral iti še naprej. Na priliko kdo je bil Golob, pa Reza, Jesen, Medved, Ravnikovec, Angela, Peter, Koritnik... in še cela vrsta. Vsi vprek se zdaj lahko vprašujejo, če tudi on ni v knjigi.

Zakaj žaliti potem nekatere preživele ljudi in svojce, ki so veliko tvegali, ko pa vendar ne gre zanje? Prav v to smer pa deluje take vrste prikazovanje.

Pa še nekaj drugega sledi iz takega uvoda kritike: če gre namreč za določene ljudi in kraje, kot pravi »kritika«, potem »Mrtvi ne lažejo« res ne more biti povest, kaj šele roman, temveč nekakšna raztegnjena reportaža! To puščam v presojo bralcem.

In ker je vsaka podobnost s kakimi osebami le slučaj, ko lahko »priznam«, da sta resnična kraja le Bled in kaznilnica v Begunjah, je moje odrekanje od takega »vrazkrinkavanja« muno.

Ostali del prikaza ne sodi v gornje, saj je to pač zadeva kritika, njegove pronicljivosti, znanja in pravičnosti. Tudi njemu je treba »pustiti pisateljske pravice« za »svobodno« izbiranje... Če je pohvalna ali ne — v vsakem primeru mu hvala!

IVAN JAN

Kako nekateri pojmujejo demokracijo?

Vsi, ki smo sodelovali v boju proti okupatorjem, lahko ugotovljamo, kako z vedno večjimi svobodinami in večjo demokracijo pri nas, kar je tudi prav in smo tega veseli, spet začnemo dvigati glave nekateri naši sovražniki. To so ljudje, ki jim naš socializem ni všeč in jim nikoli tudi ni bil, to pa iz različnih vzrokov. Zdaj mislijo, da je prišla njihova ura, da bodo lahko dosegli kar so si želeli že od nekdaj in končno prišli na oblast.

Dogaja se, da nekateri pod zaščito demokracije, svobode vesti in govora blatijo naše najvišje predstavnike, pa tudi povsem vsakdanje ljudi, stare borce. Celo tako so nesramni, da blatijo take, ki so že zdavnaj pod zemljo in ki so padli, da bi bili mi svobodni. Med njimi so tudi mladi ljudje, taki, ki so se med vojno komaj rodili, pa jih nič ni sram ponizevati starejše od sebe.

Največkrat se kaj takega pripeti po gostiščih pod vplivom alkohola. Izgredniki so največkrat polni denarja in zanje denarna kazen, kakih 100 dinarjev, ni nič strašnega. Zato včasih tudi vnaprej povedo, da jih taka kazen ne bo motila.

Sprašujem se, kje se neha svoboda in demokracija in kje se začne anarhija. Kaj bo pri nas čez desetletje ali dve, če bo šlo tako dalje? Kaj mislijo naši odgovorni organi glede tega, kaj poslanci in skupščine? Ali bomo v nevarnosti pred takimi in podobnimi izgredniki?

Smatram, da govorjenje in pisanje ter sprejemanje zakona in predpisov ni dovolj, da je treba nekaj ukreniti in to čimprej! Potrebna nam je nova zakon o javnem redu, ki bo strogo do vseh tistih, ki smatrajo za demokracijo razbijanje stolov in kozarcev po gostilnah, pa tudi napade na borce za višek demokracije.

ALBIN VIDMAR

SAP — LJUBLJANA
Oddelek za turizem
LJUBLJANA — Titova 38

ZA PRAZNIK REPUBLIKE IN SILVESTROVO

— 28. nov. 3-dnevni izlet po Italiji. Verona — Modena — Bologna — San Marino — Chioggia.

— 29. nov. 3-dnevni izlet na Dunaj z obiskom ene izmed gledaliških predstav: Don Carlos, Porgy and Bess ali My Fair Lady.

— 29. nov. 3-dnevni izlet v Italijo: Ravenna — Rimini — Pesaro — Firenze.

— 29. nov. 3-dnevni izlet v Budimpešto. Nagykanyizso — Blatno jezero — Siofok — Budimpešta.

— 29. nov. 2-dnevni izlet na Kras in v Julijsko Benečijo. Lipica — Stanjel — Stara Gorica — Tarčent — Cedad.

— 29. nov. 3-dnevni izlet v München in Dachau po dolini Drave v Salzburg in München — ogled taborišča Dachau.

— 1. dec. 1-dnevni izlet na »Andrejev semenj« v Staro Gorico. Števerjan — Doberdob — Trst.

— 30. dec. 4-dnevni izlet na silvestrovanje v kneževino Lichtenstein: Celovec — Kitzbühl — Schaan — Brener — Dobbiaco — Spittal — Ljubljana.

— 31. dec. 4-dnevni izlet na Koroško s silvestrovanjem v Kirschentöuer-u (prijetni avtobusni izleti v okolico)

— 31. dec. 3-dnevni izlet na silvestrovanje med Slovenci na Koroškem v dolini Roža.

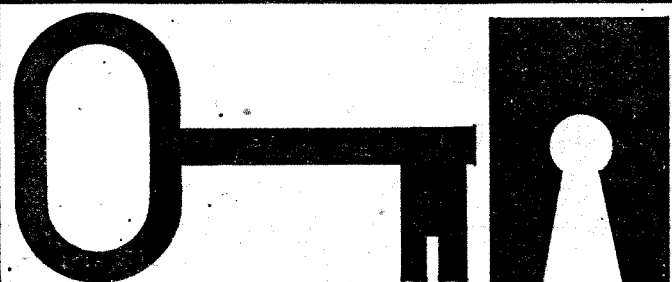
— 2. jan. 70. 1-dnevni izlet v Slovenjgradec — ogled galerij — Dobrna — kopanje — večerja s savinjskimi specialitetami.

— 2. jan. 70. 2 dnevni izlet na Tržaško. Gorica — Palmanova — Oglej — Gradež — Monfalcone — Trst.

— Ljubitelji košarke obveščamo, da imamo v predprodaji vstopnice za svetovno prvenstvo v košarki meseca maja 1970.

— Šolska vodstva in kolektive obveščamo, da nudimo najsodobnejše avtobuse po poseznih cenah za izlete po domovini in v inozemstvo.

Zahtevajte programe in informacije v poslovalnici v Ljubljani, Titova c. 38, tel. 314-922 in 315-342.

PROTI RJI

WD-40

podjetje za komercialno in turistično propagando

EXPORTPROJEKT

LJUBLJANA, Cankarjeva 4
Telefon: 20-778, 21-719

Osnutki in izvedba prospektov, katalogov, poslovnih tiskovin in plakatov.
Oprema sejamskih štandov, razstav, interierji, neonski napisi.
Komercialna, industrijska, turistična fotografija v vseh tehnikah.
Oglasna služba, strokovni nasveti in programiranje ekonomske propagande.

Pravna posvetovalnica

Posebna doba pred 15. letom starosti

Gre za priznanje tistega časa, ko ste bili v NOV, pa še niste bili stari 15 let. Slišali ste, da nimate pravice do priznanja tega časa in da se vam čas pred 15. letom starosti ne more šteti niti enojno niti dvojno. Pač zato, ker ste bili še premladi. To vas boli, ker vas takrat pač nihče ni vprašal, če ste za prenašanje pošte in druge naloge premladi.

Podobnih vprašanj smo dobili v našo pravno posvetovalnico sorazmerno malo, zato je razumljivo, da se sedaj, ko nekdanji borci iz leta v leto vse bolj stopajo v pokoj, pojavlja tu pa tam tudi tako vprašanje. Seveda ne gre za problem, temveč za nepoučenost. Zakon o pokojninskem zavarovanju res določa, da se v pokojninsko dobo ne štejejo obdobja dela in obdobja, ki se sicer štejejo v posebno dobo, če zavarovanec takrat še ni bil dopolnil šestnajstega leta starosti (čl. 162 pokojninskega zakona). Izjema je le določilo čl. 140 istega zakona, ki določa, da se čas, prebit v partizanskih odredih in NOV pred petnajstim letom starosti, šteje v pokojninsko dobo. Če ste bili aktivno v NOV, se vam mora

torej šteti v pokojninsko dobo tudi tisti čas, ko niste bili še 15 let stari.

Računanje osebnih dohodkov ob upokojitvi

R. M. iz Vr.

Nameravate se upokojiti in zato iščete informacije o tem, kdaj bi bili najprimerneje stopiti v pokoj. Imate razmeroma majhne dohodke, ki so se izboljšali šele v prav zadnjem času. Ker ste borec NOV in ste kot tak že pridobili pogoje za upokojitev, čakate samo na najboljše pogoje. Predvsem vas zanima, kakšna je razlika, če stopite v pokoj konec letošnjega leta ali pa na primer maja prihodnjega leta. Kate-ri osebni dohodki se v enem ali drugem primeru upoštevajo pri določanju pokojnine?

Če se boste upokojili letos, se vam bodo pri določanju pokojninske osnove upoštevali osebni dohodki do tistega časa, ko se boste upokojili. Če pa se boste upokojili prihodnje leto, se vam bodo upoštevali osebni dohodki letošnjega leta, ne pa dohodki prihodnjih mesecev novega leta. Seveda velja to le v primeru, če se boste upokojili do 30. junija. Če pa boste šli v pokoj po 1. 7.,

pa se bodo pri določanju pokojninske osnove upoštevali tudi osebni dohodki prvih šestih mesecev prihodnjega leta. Za šteje v pokojninsko dobo se namreč upoštevajo le dohodki najmanj šestih mesecev določenega leta.

Neupravičeni odtrgljaj od plače

V. Zl. iz M.

Zaposleni ste v prosvetni stroki, vendar nimate popolne srednje izobrazbe, ki je sicer predpisana za vaše delovno mesto. Zato vam od mesečnih dohodkov odtrgujejo po 10 odst. Zdi se vam nepravilno in vprašujete ali obstoji možnost, da bi se odtrgovanje uknilo.

Gre samo zato, ali je odtrgovanje določenega odstotka v skladu s pravilnikom o osebnih dohodkih. Če vaš pravilnik določa, da se tistim, ki nimajo predpisane strokovne izobrazbe za določeno delovno mesto, pa tega vseeno zasledajo, odtrguje določen odstotek, je vse v redu in prav. Taka določila so v pravilnikih delovnih organizacij edino spodbudna za doseg strokovne izobrazbe tistih, ki take predpisane strokovne izobrazbe nimajo.

ILIRIJA
VODI
V
KVALITETI

Ilirija
LJUBLJANA

tovarna
kemičnih
izdelkov

K dnevu republike čestita
kolektiv

vsem jugoslovanskim narodom
in se priporoča s svojimi
izdelki:

- parketnimi loščili,
 - kremami za nego obutve,
 - dekorativne sveče,
 - kozmetični preparati za nego las
- in »Nartalas« z barvnimi izdelki

VSAK DEL STANOVANJA LAHKO OLEPŠATE Z NAŠIMI PLOŠČAMI

- **LESONIT** trdi in extratrdr
- **LESOMAL** emajlirani lesonit z gladko, karirano in valovito površino
- **LESOMIN** melamizirani lesonit v imitacijah furnirja pastelnih barvah in dekorativnih vzorcih
- **MELANIT** dekorativni plastični laminat s sijajno in mat površino
- **L - 55** plastični laminat za notranje obloge pohištva
- **DEKORLAN** nove dekorativne plošče v kvaliteti melanita in lesomina
- **KONAL** dekorativni plastični laminat — površina s strukturo naravnega furnirja

LESONIT
ILIRSKA BISTRICA

TOVARNA IZOLACIJSKEGA MATERIALA

IZOLIRKA

LJUBLJANA - MOSTE
OB ŽELEZNICI

Izdeluje materiale za:

**HIDROIZOLACIJO, za GRADNJO CEST
PROTI KOROZIJI, za TERMO, AKUSTIČNE
ter ELEKTRIČNE IZOLACIJE.**

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem tovariške čestitke
za 29. november.

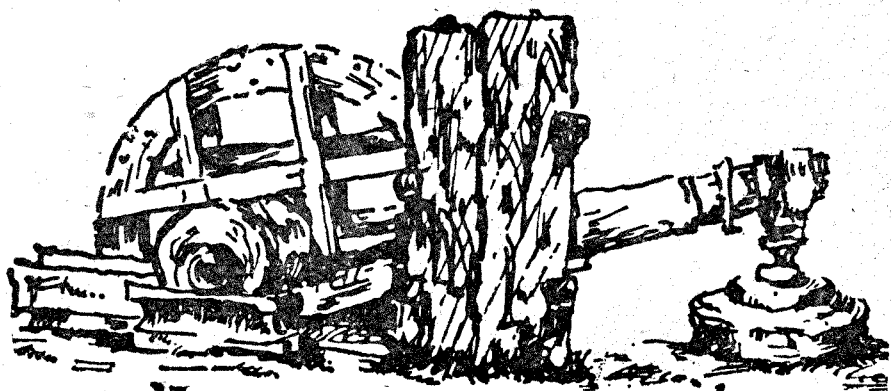

ŽELEZARNA RAVNE

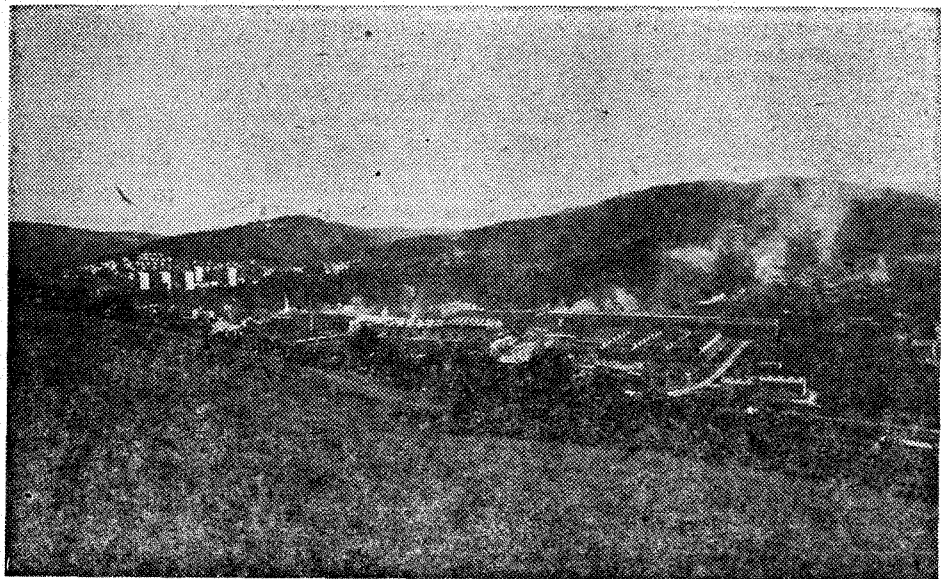
Tovarna plemenitih jekel
RAVNE NA KOROŠKEM

IZDELUJEMO:

- VALJANE PROFILE
- KOVANO PALIČASTO JEKLO
- ODKOVKE
- ULITKE
- VZMETI
- VLEČENO, LUŠČENO, BRUŠENO JEKLO
- INDUSTRIJSKE NOŽE IN
- PNEVMATSKO ORODJE

1 6 2 0

350-LETNA TRADICIJA V IZDELAVI ŽLAHTNIH JEKEL JE
GARANCIJA NAŠE KVALITETE

OB PRAZNIKU REPUBLIKE ČESTITAMO VSEM DELOVNIM LJU-
DEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM!

Kulturni obzornik

Poslovilna pisma žrtev za svobodo

V mariborski založbi Obzorja je izšla druga razširjena in dopolnjena izdaja poslovnih pism za svobodo ustrelenih v okupirani slovenski Stajerski. Knjigo sta pripravila Muzej narodne osvoboditve v Mariboru in Muzej revolucije v Celju. Objavljenih je dvesto trinštirideset poslovnih pism talcev, ki so bili usmrčeni v okupacijski enoti Spodnja Stajerska, in dvaindvajset poslovnih pism drugih Slovencev, ki niso bili pobiti s skupinami talcev. Pisma so razvrščena kronološko, od avgusta leta 1941 do marca leta 1945. S pismi so objavljeni kratki življenjepis žrtev in njihove fotografije, pridane pa so še kratke opombe, ki pomagajo bralcu razumeti ta poslednja sporočila. Med pismi so natisnjeni sezname talcev in nekateri dokumenti, ki pričajo o zadnjih dneh življenja žrtev, ter več faksimil poslovnih pism. Uvodno besedo je napisal Milan Ževart, ki je skupaj s Stanetom Trčakom glavni urednik dela. Knjigo je zelo lepo opremil Janez Vidic.

Knjiga je zelo dostojen spomenik žrtvam za svobodo. Pripravljen je za veliko požrtvovalnostjo in spoštovanjem do umrlih, grajen preprosto, z vso človeško širino in ljubeznijo. Kako pretresljiv je ta spomenik! Kako ganljiv je! Ko prebraš pisma, te tišči v grlu. V srcu se ti zbudijo bolečina. Ob njih se zopet zaveš neizmerne veličine boja slovenskega naroda za obstoj in prostost, zaveš se njegove vere in skrbi, odločnosti, bolečin, nezlomljivosti, strahu in herojstva, žrtvovanj, ljubezni in sovraštva zaveš se neizbrisne vezi med žrtvami, ki so umrle za prostost, in nami, ki jo uživamo. Pisma pa te tudi živo opominjajo na življenjske, človeške dolžnosti, za katere so nas žrtve zavezale s svojo smrtjo. Pisci pism so bili mučeni in poniževani, a so ostali do poslednjega trenutka ljudje, usodno povezani pa moralno močni in nezlomljivi. Še ko jih je že objemal hladni dah smrti, so imeli dovolj moči, da so tolažili svojce. Pisali so jim: »Bodite zdravi in ne žalujte preveč... Umiram, a vi ne obupajte. Pretrpi, moja mama, še to izgubo in se potolaži... Ne žalujte za menoj, bodite hrabri, kakor sem hraber jaz... Ne bodi žalostna, bom junaka umrl... Ne bodi žalostna, saj to ni tako hudo, nas je mnogo... Toda me smete jokati, kajti jaz umiram kot junak... Mati, moja želja je, da živiš naprej, ne žalosti se, živi, kajti mnogo, mnogo nas je... Umrjem za pravično stvar... Bodite hrabri in ne žalujte, ker mene ne bo več domov... Smrt so sprejeli mirno, dostojanstveno. Cel osemnajstletnik je mirno napisal materi: »Jaz čakam tu v Kamniku, da nas bodo ustrelili. Mama, jaz sem pripravljen na smrt, samo tebe bi še rad videl.« Zase prosijo samo odpuščanje za poslednjo bolečino, ki so jo prizadejali svojim s svojo smrtjo, prosijo za odpuščanje žalitev in krivic in naročajo, naj skrbje za otroke: »Oprostite mi, prosim, vse kar sem vam v življenju sla-

bega storil, posebno pa, da sem vam prizadejal to poslednjo bolečino... Odpustita torej svojemu očetu, ki je kot zaveden Slovec branil pravice svojega naroda in s tem vaju spravil v tako kruto usodo. Jaz Vas vse iz srca ljubim in nikogar ne sovražim... Ohrani me v spominu... Ohrani me v srcu in v srcu svojih otrok... Molite zame... Ljubite se med sabo, to je edina moja želja... Otrokom pripoveduj o meni... Prosim učite moje otročičke lepo... Otrokom povej, kaj je z menoj, da bodo vedeli... Prosim Te, skrbi za otroke, da bodo enkrat vredni člani človeške družbe...« Težko je kaj povedati o pismih samih, treba jih je brati. Odprla bodo vsako srce.

Morda je zadnji čas, da se poiščejo in objavijo še druga podobna pisma z drugih slovenskih področij. Res je sicer, da so bila vsa taka pisma naslovljena in napisana za najbližje, a po svoji človeški vsebini so namenjena vsemu narodu in celo smemo trditi, da so last vsakega človeštva. Zato se ne smejo izgubiti. Poslovilna pisma so edinstven dokument o moralni moči našega naroda v njegovi najnevarnejši in najtežji ter mučeniški dobi. Narod, ki hrani take dokaze o sebi, je vreden prostosti in prihodnosti.

Knjiga Poslovilna pisma žrtev za svobodo ima na koncu prevedeno Ževartovo uvodno besedo v več jezikih, v posebnem zvezku pa je pridan še prevod nekaterih pism.

JAN KOS

SREČKO VILHAR — ALBERT KLUN

Narodnoosvobodilni boj Primorcev in Istranov na Sardiniji, Korziki in Južni Franciji

Nedavno je kot 36. zvezek Knjižnice NOV in POS prišla na slovenski knjižni trg knjiga z gornjim naslovom. Obsega 366 strani. Posvečena je spominu padlih in umrlih primorskih in istrskih borcev na Sardiniji, Korziki in Južni Franciji. Knjiga, ki je izšla v 2700 izvodih, je založila založba »Socac« v Novi Gorici.

Ko bralec prebira to knjigo, zlasti tisti bralec, ki je sam doživljal tegobe internacije v letih 1941–1944 na Sardiniji, se mu znova obudi podoba iz tistih vojnih dni. Pred očmi se mu prikaže zgodnje jurijsko jutro leta 1941, ko so se v daljavi prikazali nedolžni obrisi otoka, o katerem dotlej še sanjal ni. In ob tem se je oddahnil. Ko se je vso noč vozil v razmeroma majhni tovorni ladji po razburkanem Tirenskem morju, ga je prevečal nepojmljiv strah. Cepel je v podpalubju opremljen z rešilnim pasom, zakaj je v Civitavecchii so bili, vsi ki so si delili usodo internirancev, opozorjeni na veliko nevarnost. V bližini da so angleške podmornice in zna se zgoditi, da bodo ladjo potopile. Sredi tega razburkanega morja smo se vsi na ladji tolažili edino s tem, da Angleži dobro vedo, kakšno blago prevažajo italijanske ladje na Sardinijo.

Ko se je ladja približala zalivu in se kmalu nato zadržala v obliškem pristanišču, je sonce ravno vzhajalo z vsem žarom poletnega jutra. Zarki so se uprli v visoko obrežje in v bregove Limbarja v ozadju, ki se je pojavilo na obzorju v temnomodri barvi kristalastega skriljeveca in granita. Takih gora dotlej še nismo videli. In prav te gore so pripovedovale, da je otok Sardinija vulkanskega izvora.

V pristanišču so zopet občutiljeve nastopili karabinjerji, ki so nas spremljali že iz Napolija. Tu so zopet pokazali svojo strumnost in nas nagnali s palube na breg, odtod pa na železniško postajo, kjer so nas strpali v starinske vagonce. Šele zdaj smo opazili, da so se z nami neke v podpalubju vozili tudi jugoslovanski vojni ujetniki. To je bil znak, da so nas od njih ostro ločili. Tudi na postaji so jih natrpali v strogo ločene vagonce. Le po naključju se nam je posrečilo od njih zvedeti, da jih vodijo na prisilno delo v rudnike svinca v Iglesiasu. Bili smo pač za italijanske pojme čudna družina. Eni — vojni ujetniki, drugi znanomovani s »škama« »SP« (sospetto politico), kar pomeni politični osumljenici.

Šlačene v od vročine razpaljene vagonce je nas kaj kmalu začela moriti neznanjska žela. In tudi lakota. Vozili smo se počasi po dolinah med hribi vedno dalje proti jugu — v neznanje. Pogorje Gennargentu je vzhodno proti jugu kakor hrbtenica, tu pa tam se je proti zahodu odprla ravnina z njimi dozorevaločega žita, sočvirja in seveda — vinogradi. Opazno je bilo tudi, da je to zelo zelo razvita obččina. Sicer pa je bil to za nas nenavadno siv in tuj svet. Kaj bomo doživeli v njem?

Z vročino je na nas legala otopela dremavica. Le misel ni mirovala. Kaj vse smo bili doživeli od tiste nesrečne cvetne nedelje, ko se karabinjerji prinesli pozivnice, naj se nemudoma odpravimo z njimi. Prav tedaj je poročal radio, da so nemška letala bombardirala Beograd, da je Italija napovedala Jugoslaviji vojno. In potem na poti do sem smo bili deležni tolikih zasramovanj in ponižanj zaradi tistega nesrečnega »SP« na belem traku. Objestnost fašistov je bila neomejena in prav tako njihova politična prenapetost in zaslepljenost. In kako je bila za nas porazna novica, ki smo jo zvedeli po zvočniku na velikonočno jutro v živinskih vagonih na železniški postaji v Padovi, da so Italijani zasedli Ljubljano, da Jugoslavije takorekoč ni več. V obupu smo si mislili svoje in se tolažili s pregovorom, da se najslajše smeje tisti, ki se smeje zadnji. Tako smo se znašli v ušvih konjskih hlevih v predmestju Mantove, v precepu prenapetosti. Šele zdaj smo ugotovili, kdo in kaj smo. Pisana družina iz vseh primorskih krajev, letniki od 1896 do 1922, možje, ki so bili prebrodili že prvo svetovno vojno in fantje, ki so se tu prvič v življenju srečali z ušmi. Vsakdo pa je vedel, da za nas v tem vojnem času ni milosti. V očeh meščanov smo bili »priglonerici«, v očeh fašističnih oblastnikov pa izdajalec domovine — Italije.

In zdaj smo tu na Sardiniji, v vlakcu, ki nas je vleklo do Cagliarija in nato zopet, kot nezaželene goste, nazaj proti severu v Sassari. Tu so nas razkropili na vse strani. Za nekatere je bila končna postaja hribovska vas Ploaghe, v kapelici, kjer so bile nune, kobilarne in Dolopavro pod isto streho.

Tako se je začelo večletno pregnanstvo za neugotovljivo število Primorcev in Istranov na Sardiniji in o čemer nam podrobno pripoveduje knjiga NARODNOOSVODILNI BOJ PRIMORCEV IN ISTRANOV NA SARDINJI, KORZIKI IN V JUŽNI FRANCJI. Avtorja zares v zanimivi in izčrpni pripovedi postavita pred bralca najprej zgodovinski, geografski, gospodarski in tudi politični oris otoka, ki je postal tako usoden za marsikatero našega rojaka. Usoden za marsikoga izmed naših ljudi na zahodni narodnostni meji že med prvo svetovno vojno. Otok je veljal za neko vrsto internacije tudi v času med vojnami, saj so vojaške oblasti izjemno pošiljale tja na odsluženje vojaškega roka prav naše fante. V polnem obsegu pa so v tej smeri italijanske vojaške oblasti ukrepale začetku druge svetovne vojne, saj so že prvega maja 1941 izdale okrožnico, da se iz vseh enot italijanske vojske izločijo vojski slovenske in hrvaške narodnosti... V ta namen so tudi sestavljali posebne delavske (ali kazenske) bataljone in jih razkropili po vsej Sardiniji. S tem so hoteli naše ljudi docela izločiti iz dogajanja v domačih

kraji. Toda duh OF je prišel, navkljub fašističnim oficirjem, tudi med naše fante na Sardiniji. Nekateri »ribelle« so postavili celo pred vojaška sodišča, nekatere pa pred posebno sodišče v Rimu.

Znano je, da je Sardinija z malarijo najbolj okužena italijanska dežela. Malarija je našim fantom povzročila veliko gorja — seveda tudi v tem so bili vmes fašistični računi. Naši fantje so bili čisto predmet arogantnih groženj, češ da bodo že poskrbeli, da jih bo vse skupaj hudič vzel.

Treba je povedati, da jih je prav duh OF držal pokonci v vseh nezdavnih razmerah. In tudi vojna sreča, ki se je čedalje bolj obračala na stran zavznikov. Ze leta 1941 so vedeli, da je z osvoboditvijo Etiopije propadel fašistični imperij, da bo odločilna vojna s SZ, in vse je kazalo, da bodo sile Osi v Severni Afriki vržene v morje. To upanje jih ni razočaralo. Z iskrenjem zavznikov na Siciliji so se zrušili trhljivi temelji fašizma. Sledila je neizbežna kapitulacija Italije in upanje v konec vojne. Toda temu je sledilo veliko razočaranje — fašistični oficirji so ostali na svojih mestih tudi potem, ko so otok zavzeli zavzniki.

In zdaj so zavzniki prikriti začeli kazati svojo čudno barvo. Namesto, da bi primorskim in istrskim fantom omogočili pot v Gravino, kjer so se ustanovljale prekomorske brigade, ki so od tam odhajale v boj za osvoboditev domovine, so jih kot Slav Company (slovenske čete) vključili v svoj vojaški stroj, kjer so morali delati v glavnem po številnih zavezniških letališčih na Korziki, kamor so jih bili preselili. Tudi tu, kot pozneje v Južni Franciji naši fantje niso nehali gojiti svojih svobodoljubnih stremeljenj. Povsod so kazali svojo zavest, svojo pravo barvo. Ob političnem pa niso zamenjali kulturnega dela, saj so izdajali celo svoj časopis »Naša zvezda« in ustanovili pevski zbor »Simon Gregorčič«. Celotna knjiga odseva resnično dejstvo, da se naš človek nikjer ni izgubil, da je povsod kazal svojo trdno zavest. O tem govore tudi številne odsejake, ki so jih nekateri tvegali in doživeli, da so dosegli svoj cilj.

V prilogi h knjigi je na kratko opisana kronika posameznih slovenskih čet in pa seznam pripadnikov teh čet. Čeravno utegne ta seznam biti nepopoln, je vendarle podana osnova za izpopolnitev. Razlog za nepopolnost je v tem, da so bila v mnogih primerih rodbinska in krajevna imena napisana v popačeni obliki.

Avtorja Srečko Vilhar in Albert Klun sta na osnovi razpoložljivega zgodovinskega gradiva, številnih zapiskov in ustnih virov ustvarila knjigo, ki ni samo oris življenja in trpljenja naših fantov in moč na Sardiniji, Korziki in Južni Franciji, temveč tudi zelo podroben, natančen prispevek k zgodovini našega narodnoosvobodilnega boja.

C. S.

Razstava slik Moše Pijade v Celju

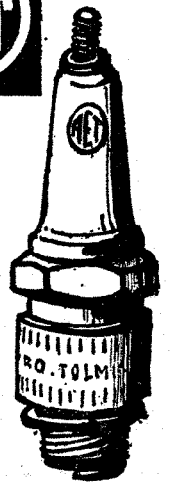
Celjski likovni salon in muzej revolucije pripravljata veliko razstavo likovnih del Moše Pijade, ki bo posvečena proslavljanju petdesete obletnice ZKJ in dneva republike. Dela bodo razstavljena v obeh razstaviščnih prostorih in jih bo skupno dvainštirideset, kar pomeni, da bo to ena največjih razstav Pijadovih del pri nas.

Slavnostne otvoritve razstave, ki bo 21. novembra, se bo udeležila tudi Pijadova vdova Lepa Pijade in mnogi ugledni predstavniki družbenega življenja.

(AVTOPORTRET MOŠE PIJADE IZ ZAPORA, 1926)

POMAGAJ SI SAM
IN UNIOR
TI BO POMAGAL

AVTOELEKTRO
TOLMIN

nagraduje kupce svojih vžigalnih svečk Informacije dobite v vseh prodajalnah avtomateriala

Zanimivosti

Film »Most« nagrajen

Na mednarodnem filmskem festivalu v Lokarnu je dobil jugoslovanski režiser Midhat Mutavdžić za film »Most« prvo nagrado, imenovano »Leopard«. Med animiranimi filmi pa si jugoslovanski film »Živa voda« Nikole Majdaka in Borislava Šajtinca delila prvo nagrado s švicarskim filmom »Fantasmatic« Ernesta in Gisele Ansonge.

Kviz o Milošu Zidanšku

Petindvajsetega oktobra je bil v Mariboru velik mladinski kviz. Mladinci so odgovarjali na vprašanja o narodnem heroju Milošu Zidanšku in o 11. slovenski narodnoosvobodilni brigadi, ki nosi njegovo ime. Prireditelj je dobro uspela, organizirala pa sta jo občinska konferenca Zveze mladine Slovenije in Zveze tabornikov iz Maribora.

Menda še en sarajevski atentat

Hadžićevo verzijo Sarajevskega atentata smo že videli in jo tudi ocenili. Prav zelo s filmom nismo bili zadovoljni, toda glede na predračun, ki ga je zahteval Wellsov projekt z enakim naslovom, smo se kar sprizajili z njo, ker je bila pač mnogo cenejša. Kaže pa, da Bosna-film pripravlja novo, menda veliko dražjo verzijo Sarajevskega atentata, ki naj bi jo snemali skupaj z italijanskimi producenti. Scenarist in glavni konsultant v filmu pa bo Vladimir Dedijer, avtor knjige o Sarajevskem atentatu.

John Kennedy na filmskem platnu

John Kennedy, ki ga je na filmskem platnu že igral Cliff Robertson, je navdihnil Italijana Torina Valerinija za politično fantastični film »Cena oblasti«. Tokrat bo igral umorjenega ameriškega predsednika Van Johnsona.

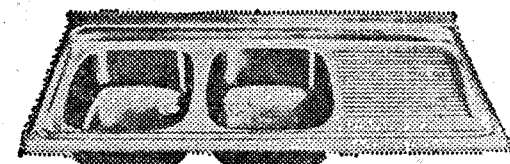
Visoka cena pesnitve senegalskega predsednika

Med štiri najlepše bibliofilske izdaje leta 1969 sodi pesnitev senegalskega predsednika in poeta Leopolda Sedarja Senhorja »New York«. Knjiga je postavljena ročno po stari tiskarski tehniki, okrašena pa je z zlatom. Njena cena je 2000 francoskih frankov.

Glasbena matica v Trstu slavi

Med kulturno-umetniškimi ustanovami Slovencev v Italiji zavzema eno najvažnejših mest nedvomno tržaška Glasbena matica, ki obhaja letos kar dva jubileja: šestdesetletnico svoje ustanovitve in petindvajsetletnico povojne obnove. Njena dejavnost se odvija na več področjih. Eno letnih je njena glasbena šola, ki je po drugi svetovni vojni pripravila v Trstu in Gorici ter drugih krajih že okoli 150 nastopov, ter z gojenci, mladinskimi zbori in instrumentalnimi ansambli organizirala tudi številna gostovanja. Drugo področje dejavnosti Glasbene matice je organizacija koncertov, saj je pripravila že več kot sto koncertov domačih solistov in ansamblov, razna gostovanja iz Slovenije oziroma Jugoslavije, pa tudi vrsto prireditve folklorne in zabavne glasbe. Pri snovanju lastne koncertne dejavnosti pa igra najvažnejšo vlogo orkester Glasbene matice, ki slavi letos petnajstletnico svojega obstoja ter je v tem času pripravil 108. koncertnih nastopov ter številna gostovanja v kulturnih središčih matične domovine in v raznih krajih Primorske.

POMIVALNO KORITO IZ UVOŽENEGA NERJAVEČEGA MATERIALA — KROM-NIKEL

KOVINOPLASTIKA • LOŽ

Vojaška veda in tehnika

Spiralni navoji bodeče žice

V ameriški vojski preskušajo novo bodečo žico v spiralnih navojih, ki jo hranijo v posebni plastični embalaži. Škatle s bodečo žico so dolge po 10, v premeru pa imajo po 85 cm. Dolžina takšnega navoja v raztegnjenem stanju, kar stori lahko že en sam vojak, znaša 22,5 m.

Bodeča žica v spiralnih navojih ni dražja od navadne, je pa precej lažja in potrebuje manj prostora. To je pomembno lasti pri njenem vskladitvenju in prevozu.

Izboljšani M-113

Ameriška vojska bo v kratkem prejela nova oklopna vozila. To bodo oklopni transporterji XM-765, ki so napravljeni na podlagi znanega oklopnega transporterja M-113, namenjeni pa so za prevoz vojaštva po bojišču in tudi za boj. Zato so oboroženi s avtomatskim topom 20 mm, ob straneh pa imajo odprtine, skozi katere med transporterjevo vožnjo vojaki, ki so v njem, streljajo po nasprotniku.

Izpopolnitev glede na osnovno vozilo M-113 je predvsem v tem, da je novo vozilo obdano s približno 1.000 kilogramov težkim jeklenim oklepom, zaradi česar pa se njegova hitrost in manevrska sposobnost nista zmanjšali. Tako kot M-113 je tudi XM-765 amfibijsko vozilo, kar pomeni, da manj reke in jezera niso nobena ovira.

Novi transporter ni namenjen le za oborožitev ameriških enot, temveč ga bodo prodajali tudi drugim deželam.

Švedski oklopni nosač mosta

Švedska vojska je preskusila novo oklopno vozilo, ki je namenjeno za prevoz in polaganje mostov. Ti mostovi so napravljeni iz lahkih kovin, dolgi pa so po 16 metrov. Most je mogoče čez reko ali kako drugo oviro

ro položiti že v petih minutah, vzdrži pa do 50 ton težka bremena. Za primerjavo naj navedemo, da je most, ki je pritrjen na ameriški transporter M-113, dolg le 11 metrov, njegova nosilnost pa znaša samo 15 ton, toda čez oviro ga je moč postaviti v dveh minutah.

Švedsko oklopno vozilo s mostom vred tehta približno 25 ton in je amfibijsko. Oboroženo je s mitraljezom, opremljeno pa tudi z napravo za umetno meglo.

Motor za električni avtomobil

Raziskovalni laboratorij nekega tokijskega podjetja je izdelal nov električni avtomobil, ki lahko razvije hitrost 75 km na uro, poganja pa ga istosmerni električni motor. Ta se od dosedanjih razlikuje zlasti po tem, da ima njegov komutator silikonske diode in poseben rotor, ki nadomešča mehanski komutator in krtačke, kakršne poznamo pri sedanjih istosmer- nih motorjih. Zato novi motor nima nobenih sestavnih delov, ki se med motorjevim delovanjem trošijo, razen ležišča. Novi motor je od prejšnjih boljši tudi še zato, ker je lažji, njegova življenjska doba je daljša in vzdrževanje manj zahtevno, pa tudi zato, ker ima mnogo večje število obratov (do 20.000 na minuto).

Motor ima 27 KM, z njim pa je moč voziti po strminah do 20 stopinj. Motor med zaviranjem igra vlogo generatorja in samodejno polni svinčene akumulacije, s katerimi je moč brez dodatne polnitve napraviti do 80 km dolgo pot. Poročajo, da pripravljajo že nov tip akumulatorja, ki bi motorju dajal dovolj moči za 320 kilometrov dolgo vožnjo, ne da bi bilo treba medtem dopolnjevati izpraznjene akumulacije.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Povečana mera sevanja - hude težave prihodnjih rodov

Kdaj bo konec norega zapravljanja?

Vse države sveta zapravijo zdaj približno 20 milijonov dolarjev na uro za oboroževanje in vzdrževanje vojske. Če bi ta denar porabili za kaj drugega, bi lahko našitili vse lačne ljudi in omogočili zdravniško nego vsem bolnim na svetu. Prav tako bi dobilo streho nad glavo 300 mi-

V nekaterih razvitih državah oboroževanje zaposluje veliko število ljudi in zato dviga njihovo življenjsko raven. Z orožjem, ki ga izdelajo, pa drugje rušijo dobrine in siromašijo ljudi ter tako večajo prepad med razvitimi in nerazvitimi.

Tako spoznamo, kako je tekmo- vanje v oboroževanju nesmisel današnjega časa, dobe, v kateri

ampak bi opustošila ves naš pla- net.

Profesor dr. Otto Hahn, Nobe- lov nagrajenec:

»Človeštvo se hitro bliža dobi, ko bo lahko uničilo samega se- be. Eksplozija desetih velikih vo- dikovih bomb bi resno ogrozila obstoj človeštva, ne glede na to, kje bi bile.«

Dr. Oppenheimer:

»Zanesljivo je to, da je že zdaj mogoče uničiti velik del člove- štva in nobenega upanja ni, da bodo preživeli imeli človeške la- stnosti.«

Pokojni Albert Einstein, tvo- rec relativnostne teorije:

»Ne govorim kot pripadnik te- ga ali onega naroda, celine ali svetovnega nazora, temveč kot človeško bitje, pripadajoče člo- veškemu rodu. Njegov nadaljni obstoj je ogrožen. Vsi smo ena- ko ogroženi, toda če spoznamo nevarnost, ki nam preti, smemo upravičeno upati, da se ji lahko z združenimi naporimi izognemo. Naučiti se moramo misliti na nov način, naučiti se moramo, da ne bomo več spraševali, kaj je mo- goče narediti, da bi zmagala vo- jaška stran, ki smo ji naklonje- ni. Takih možnosti zdaj ni več. Zdaj je vprašanje, kaj lahko na- redimo, da bi preprečili vojni spopad, ki bi bil usoden za obe strani. Morda bolj kot vse dru- go ovira razumevanje stanja to, da je pojem človeštva nejasen in nestvaren. Ljudje le težko spoznavajo, da so v nevarnosti oni sami, njihovi otroci, vnuki in da ne gre za neko človeštvo nasplošno. Ni lahko prepričati ljudi, da so prav oni, vsak posa- meznik in njegovi najdražji v hudi nevarnosti, da bodo tragi- čno končali.«

Zato je moj poziv, poziv člo- veškega bitja človeškim bitjem: Spomnite se svojega človečanstva in pozabite na ostalo. Če boste sposobni to narediti, se bodo

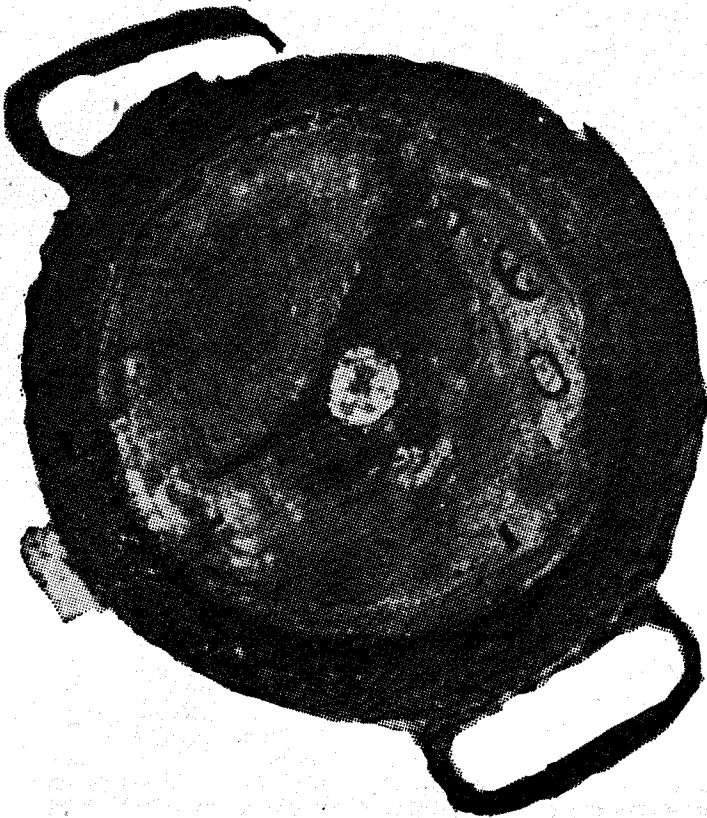
pred vami odprle neomejene mož- nosti. V nasprotnem primeru pa je pred vami nevarnost vesoljne smrti.«

Maršal Tito, vrhovni koman- dant oboroženih sil SFRJ na zbo- rovanju oficirjev skopske vojne oblasti:

»Tovariši, vi spremljate vse, kar se trenutno dogaja po svetu, spremljate sedanje tekmovalje v oboroževanju. V tem tekmujejo brezobzirno tudi supersile, ki ima- jo za kaj takega materialne, teh- nične in znanstvene pogoje. Naj vas nikar ne moti, da se ne moremo tekmovali z njimi, da se ne moremo vzporedno z njimi pri- pravljati na jedrsko vojno in da nimamo jedrskega orožja. Nisem fanatičen pacifist, ker imam do- volj izkušenj iz preteklosti, ven- dar v jedrsko vojno ne verjamem. Ne verjamem namreč, da bi bili ljudje, ki sedaj odgovarjajo pred svojimi narodi in vsem člove- štvom tako kratkovidni, da bi naredili takšen usodni korak. Duh in morala sta trenutno moč- nejša kot rožljanje z jedrske bombo. S svojim učinkom jedr- ske bombe lahko uničijo svet, ni pa gotovo, da bo vojno preži- vel tudi tisti, ki je prvi vrigel jedr- sko bombo. Prav zato ne ver- jamem, da bo prišlo do jedrske- ga spopada.«

Generalni polkovnik dr. Gojko Nikolič, načelnik sanitetne upra- ve JLA:

»Verjamem, da bo v primeru, če izbruhne splošna jedrska voj- na, ostal na svetu vsaj en človek. Imel bo več kot tri milijone rde- čih krvnih teles in uničene spol- ne organe. Z Geigerjevimi števci v rokah se bo opotekal po opu- stošenem svetu ves izčrpan iskal kraj, ki ga smrtonosni žarki še niso zastrupili da bi tam nada- ljeval človeški rod. Toda s kom? Saj bo zadnji na tistem kosu snovi, ki se zdaj imenuje Zem- lja.« (Nadaljevanje)

Hirošimska ura — grozljiv spomin na prvo atomsko eksplozijo

lijonov družin, dohodki 2 mili- jardi in 200 milijonov ljudi pa bi se z vlaganji v stroje več kot podvojili. Konec tekmovalja v oboroževanju pa bi sprostil tudi ustvarjalno silo vsaj 20 milijonov ljudi, ki se kot vojaki zdaj uri- jo samo za pobijanje drugih.

Občasni predlogi o prenehanju tekmovalja v oboroževanju, zla- sti o prenehanju graditve straho- vito dragih protiraketnih siste- mov (ameriški predlog 1967 in sovjetski odgovor) so bili le tre- nutna slepila s popolnoma dru- gačnim ozadjem kot pa so ga ho- teli prikazati javnosti.

Najnovejši izum v protiraket- ni tehniki tako v ZDA kot v SZ temeljijo na več kot petnajstlet- nih izkušnjah. Eni kot drugi ob- javljajo podatke o nasprotniku in s tem izsiljujejo več denarja. Kljub predlogom o prekinitvi oboroževanja, oziroma graditve protiraketnih sistemov pa se raz- gibani proces nikjer ni mogel na- enkrat ustaviti. Zato se je veri-žno tekmovalje nadaljevalo in se še nadaljuje, saj nihče neče za- ostajati.

Senca strahu

Kaj je sploh varnost človeka in naroda? Kaj pomeni v seda- njem času, razdobju moderne in supermoderne tehnike? Kam drve velike sile, ki odgovarjajo druga drugi na vsak uničevalni izum z novim, še strašnejšim? Krivulja s podatki o količinah, učinkovitosti in ceni orožja se vsak dan bolj strmo pne kvišku. Oboroževanje pa samo navidez- no gospodarsko krepi določene, predvsem razvite države. V sploš- nih merilih požira strahotne vsote. Samo lani je šlo za orožje 180 milijard dolarjev.

je človeštvo stopilo v atomsko razdobje, ko človek že povsem upravičeno sanja o uresničitvi ra- ja na zemlji. Če mu ne bi dela- li pri tem napote neurejeni med- sebojni odnosi...

Očitno ni tehnične rešitve, ki bi z njo ustvarili nespametno tekmovalje ter uredili zanesljiv ter trden varnostni sistem. Izhod je samo v miroljubnem medna- rodnem sodelovanju, v razvijanju zaupanja med narodi, v ustvar- janju razmer, ki bodo nekoč pri- peljale do splošne razorožitve. To- da kaj dotlej?

Najbrž bomo še dolgo morali živeti v stalnem strahu, v senci smrti. V desetletjih se je med narodi in državami nakopičilo toliko nezaupanja, če že ne so- vrašstva, da ga je nemogoče in v kratkem odpraviti. Obe supersili zato neprenehoma stremita po ravnotežju, drugje pa divjajo »lo- kalne vojne«, ki jih je bilo samo v zadnjem desetletju petdeset.

Prav v teh »lokalnih vojnah« pa lahko pride do uporabe je- drskega orožja, sprva v omejeni količini. Kaj pa, če bi iz iskre izbruhnil požar, če bi prizadeta stran posegla po masčevanju nad tistega, ki je nasprotniku dal je- drsko orožje.

Protesti prihajajo od vsepovsod

Najbolj ugovarjajo proti brez- umju politikov znanstveniki vseh petih celin ne glede na vero ali ideološko usmerjenost. Naj nave- damo nekaj misli:

Avstralski univerzitetni profe- sor Marcus Oliphant je dejal:

»So ljudje, ki pošteno in zrelo razmišljajo o vprašanju, kako ugasiti vulkan vojne, ki grozi člo- veštvu. Nova svetovna vojna ne bi le uničila na milijone ljudi,

Priročnik o civilni zaščiti

Pred kratkim je izšel iz tiska priročnik z naslovom Civilna zaščita. Napisali so ga Milan Despotović, inž. polkovnik Milorad Sanlić, podpolkovnik Abko in Dragoljub Radenović, v sloven- ščino prevedel pa Franček Brglez. Priročnik obsega 214 strani običajnega formata.

Tovrstni priročnik, v katerem bi bilo na kratko in poljudno obdelano celotno področje dejavnosti civilne zaščite, smo do- slej močno pogrešali. To se je še posebej čutilo pri pouku enot civilne zaščite, saj niti predavatelji niti pripadniki enot niso imeli na voljo primerne učbenika. Priročnik bo torej močno olaj- šal pouk enot, s pridom pa ga bodo lahko uporabili tudi štabi civilne zaščite in učitelji predvojaškega pouka.

Snov, ki jo priročnik zajema, je razdeljena na štiri poglavja. V prvem in drugem so na kratko obdelane pravice in dolžnosti občanov do narodne obrambe in civilne zaščite ter njihove obveznosti do družbene varnosti. Večino prostora v priročniku pa zavzemata tretje in četrto poglavje. V tretjem so obdelane vse vrste sodobnih orožij za napade na zaledje, vključno jedr- sko, kemično in biološko, nato pa še naravne in druge nesreče, njihove posledice in napotki za ravnanje ob njih. Zadnje po- glavje zajema ukrepe za zaščito pred vsemi omenjenimi orožji in nevarnostmi ter reševanje po napadih z njimi, oziroma po naravnih in drugih hudih nesrečah.

Vse to gradivo je obdelano v obsegu, ki zadošča za pouk o splošnem delu učnega programa vseh vrst enot civilne za- ščite, medtem ko za pouk o strokovnem programu ne zadošča in bo za posamezne vrste enot treba pripraviti in izdati še stro- kovne učbenike.

Naklada priročnika je bila prodana v glavnem že s pred- naročili. Tako je na zalogi le še omejeno število izvodov; na- ročila pa sprejema Partizanska knjiga, Ljubljana, Trg revolu- cije 1. Cena je zmerja in dostopna ne le ustanovam in orga- zacijam, temveč tudi posameznikom.

POLDE ŠTUKELJ

65. Založniške ustanove delajo na osnovi zakonskih predpisov in statutom, ki jih sprejemajo organi samoupravljanja delovne skupnosti, potrdijo pa jih zvezni odbor, oziroma odbori Zveze združenj borcev v pokrajinah in republikah.

66. Pristojni odbor Zveze združenj borcev imenuje člane založniškega sveta, ustanove, oziroma lista, postavlja direktorja ter glavnega in odgovornega urednika, organi ustanove pa se volijo na podlagi zakonskih predpisov in pravil, ki jih izdajo organi samoupravljanja.

Člane založniškega sveta časopisne in založniške ustanove imenuje pristojni odbor ZZB NOV — dve tretjini pristojni odbor ZZB NOV, a delovni kolektiv založniške ustanove imenuje eno tretjino članov. Direktor in glavni urednik sta poleg navedenih članov, po svoji funkciji člana založniškega sveta.

67. Zvezni odbor Zveze združenj borcev v federaciji, odbor v republiki, pokrajini in občini lahko za izpolnjevanje svojih nalog ustanove še druge ustanove. Ustanove se vodijo po zakonskih predpisih in statutu, ki ga potrdi ustanovitelj, sprejme pa ga na osnovi zakonskih predpisov organ samoupravljanja delovne skupnosti v ustanovi.

X. Nadzorni odbor

68. Nadzorni odbori so organi skupščin združenj in Zveze združenj borcev. Volijo se na enak način kakor drugi organi skupščine.

69. Nadzorni odbori volijo iz svoje srede predsednika in sekretarja, ki vodita delo odbora.

70. Nadzorni odbori kontrolirajo celotno finančno in materialno poslovanje združenj in Zveze združenj borcev in zagotavljajo popoln vpogled v izvajanje materialno-financijskega poslovanja in racionalne uporabe finančnih sredstev in predlagajo ukrepe za vsklajanje porabe sredstev s programi aktivnosti združenj in Zveze združenj borcev.

71. Nadzorni odbori pregledajo poslovanje najmanj enkrat letno in o ugotovitvah poročajo skupščini oziroma odborom Zveze združenj borcev. Vsi organi so dolžni obravnavati predloge, pripombe in pobude nadzornih organov.

72. Organi so dolžni omogočiti nadzornim odborom vpogled v svoje finančno in materialno poslovanje.

73. Nadzorni odbori poročajo skupščini Zveze o svojem delu in finančno-materialnem poslovanju organov združenj in Zveze združenj borcev.

XI. Materialna sredstva

74. Sredstva, s katerimi razpolagajo združenja in zveze, se nabirajo iz članarine, prireditvev, prostovoljnih prispevkov in drugih dohodkov.

Članarina je izraz prostovoljnega zavzemanja in priпадnosti članstva Zvezi združenj borcev Jugoslavije in njegovega stalnega zanimanja za delo in delovanje organizacije.

75. Finančno in materialno poslovanje v združenjih in Zvezi združenj borcev poteka v skladu z zakonskimi predpisi in pravili organov samoupravljanja.

76. Združenja in Zveze združenj borcev lahko ustanove sklade. Upravljanje skladov in njihovo delo se uredita s statuti in pravilniki skladov, zasnovanih na zakonskih predpisih.

Materialna in finančna sredstva sklada vojaških vojn invalidov so namenjena vojaškim vojn invalidom, ki ta sredstva upravljajo v okviru Zveze združenj borcev

XII. Sedež in področje dejavnosti

77. Dejavnost Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije se razprostira na vse ozemlje socialistične federativne republike Jugoslavije.

78. Sedež zveznega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije je v Beogradu.

XIII. Zastava, emblem, praznik

77. Dejavnost Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije je jugoslovanska zastava, ki ima v sredini na belem ozadju emblem zvezde, okrog njega pa napis na eni strani zastave »Smrt fašizmu — svobodo narodu«, na drugi strani pa »Za socialistično domovino«.

80. Emblem Zveze združenj borcev Jugoslavije je peterokraka rdeča zvezda na pozlačenem okroglem ozadju,

V sredini sta lika partizana in partizanke z razvito zastavo.

81. Zveza združenj borcev Jugoslavije praznuje praznik vstaje narodov Jugoslavije 4. julij — dan borca, Zveza združenj borcev socialistične republike pa tudi praznik vstaje ljudstva republike.

XIV. Značke

82. Značka Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije je peterokraka zvezda z žarkl. Na zvezdi je emajliran prstan. V krogu prstana je lik tovariša Tita.

Vojaški vojni invalidi imajo lahko svojo posebno značko.

XV. Pečat

83. Združenja in Zveza združenj borcev imajo pečat, katerega besedilo in obliko določi s svojim sklepom zvezni odbor Zveze združenj borcev Jugoslavije oziroma republiški in pokrajinski odbori Zveze združenj borcev.

XVI. Posebne določbe

84. Ta statut nominira samo temeljna načela organizacije, fiziognomijo in aktivnost združenj in Zveze združenj borcev skladno s potrebo, da se v organizaciji borcev ohranijo pravice in spodbudi ustvarjalna iniciativa in združena akcija članov Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije ter poglobljanje in krepitev demokratičnih odnosov na tem torišču naše družbene aktivnosti.

85. Vsa druga vprašanja, organiziranja združenj in Zveze združenj borcev naj za izpolnjevanje nalog, medsebojne odnose odborov in njihovih izvršilnih organov pravice ter pooblastila izvršilnih organov in komisij, ki niso natančneje urejena s tem statutom se določajo s statutarnimi sklepi, poslovniki o delu odborov Zveze združenj borcev republike in poslovniki njihovih odborov.

86. Statuti Zveze združenj borcev v republikah in statuti Zveze združenj borcev v avtonomnih pokrajinah, statutarni sklepi in poslovniki organov Zveze združenj borcev v skladu z našo samoupravno prakso obravnavajo in natančneje določajo medsebojne odnose med republiškim in pokrajinskimi in občinskimi organi in organi v mestih z več občin. Z njim so posebej urejeni kriteriji za volitve delegatov — članov odbora zveze, tehnika izpeljave volitev, sestava odbora, struktura izvršilnih organov, komisij, teles in druga vprašanja praktične dejavnosti, ki niso natančno določena s tem statutom, oziroma s statutom Zveze združenj borcev republike ali pokrajine.

XVII. Prehodne določbe

87. Odbori Zveze združenj borcev, skladi in ustanove za opravljanje tekočih poslov in nalog ter izvajanje politike in sklepov kongresa oziroma skupščin zveze in njihovih izvršilnih organov in teles imajo lahko potrebno število poklicnih in strokovnih delavcev v delovnem razmerju ali na prostovoljnem delu.

88. Skladno s lastnimi okoliščinami in potrebami ter v prizadevanju, da se profesionalizem v zvezi združenj borcev zniža na najnižjo stopnjo, odločajo odbori o funkcijah, ki jih bodo opravljali profesionalci.

89. Predsedstvo odbora Zveze združenj borcev določi potrebno število strokovnih kadrov, ki bodo stalno zaposleni, na temelju posvetovanja z delovno skupnostjo in ob upoštevanju obsega in značaja dela in dejanskih potreb ustreznega odbora ZZB NOV.

90. Samoupravne pravice delovne skupnosti se določijo s pravilniki, ki jih na podlagi zakonskih predpisov izdajajo organi skupnosti in jih vsklajajo s potrebami in značajem poslov ustreznega odbora Zveze združenj borcev.

91. Zvezni odbor Zveze združenj borcev Jugoslavije je pooblaščen, da tolmači ta statut.

92. Republiški in pokrajinski odbori Zveze združenj borcev bodo v enem letu potem, ko začne veljati ta statut prilagodili in vskladili svojo organizacijo dela v združenjih in zvezi s tem statutom in sprejeli nove statute, ki jih bodo potrdile prihodnje skupščine ZZB NOV.

93. Ta statut Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije je sprejel VI. kongres Zveze združenj borcev Jugoslavije, ki je bil od 15. do 17. oktobra 1969 in začne veljati takoj.

Osnovne značilnosti in novosti statuta ZZB NOV Jugoslavije

Poročilo, sprejeto na VI. kongresu v Ohridu

V organizaciji borcev NOV Jugoslavije sta dve razdobji. Do IV. kongresa zveze borcev NOV, ki je bil konec junija 1961, so delovale tri samostojne organizacije. Takrat pa se je njihova dejavnost zedinila. To je bistveno vplivalo tudi na sprejetje novega, enotnega statuta ZZB NOV Jugoslavije, ki je zajel skupno dejavnost, cilje in kontinuiteto v izpolnjevanju nalog ter novo organizacijsko strukturo. Peti kongres ZZB NOV Jugoslavije je spremenil, dopolnil in prečistil tekst tega statuta glede na družbene potrebe in spremembe, do katerih je bilo prišlo. Na vse dokumente V. kongresa borcev NOV Jugoslavije so odločilno vplivali: sprejetje ustave Socialistične federativne republike Jugoslavije in ustav vseh socialističnih republik, dokumenti in sklepi VIII. kongresa ZKJ ter uvedba gospodarske in družbene reforme.

Devet mesecev kasneje pa je bil VI. kongres SZDL Jugoslavije, ki je prinesel mnogo novosti v pogledu demokratizacije naše družbe, razvoja sistema samoupravljanja in samoorganiziranja kot osnove naše socialistične samoupravne demokracije. Medtem — od V. kongresa do zdaj — je bila izvedena reorganizacija Zveze komunistov Jugoslavije, sprejete so bile smernice predsedstva in izvršnega komiteja CK ZKJ o najvažnejših nalogah Zveze komunistov pri razvijanju sistema družbeno-ekonomskih in političnih odnosov, dalje so bili sprejeti ustavni amandmaji, s katerimi so se okrepile enakopravnost, vloga in odgovornost narodov, narodnosti, socialističnih republik in socialističnih avtonomnih pokrajin v našem celokupnem socialističnem razvoju. Poleg tega je bila izdelana koncepcija splošne ljudske obrambne vojne za ohranjanje miru, svobode, neodvisnosti, celovitosti in suverenitete socialistične Jugoslavije. V svetu so se odigrali mnogi zelo važni dogodki. Sklican je bil tudi IX. kongres Zveze komunistov Jugoslavije, ki je odredil smer našega nadaljnega samoupravnega razvoja in obveznosti vseh socialističnih subjektov pri tem. Vse te spremembe in novosti, procesi demokratizacije naših družbenih odnosov in krepitev vloge človeka so vplivali na razvoj ter družbene in notranje potrebe borčevske organizacije. Zato pa je prišlo do ponovnega proučevanja vsebine statuta, sprejetega na V. kongresu, kar naj bi ob ustreznih praksi omogočilo spremembe v skladu z današnjimi razmerami in zahtevami.

I. Osnovne značilnosti in načela novega statuta

Predlog statuta je rezultat mnenj, predlogov in zahtev iz dvakratne javne razprave v borčevski organizaciji o potrebi po spremembah statuta in o osnutku statuta ZZB NOV Jugoslavije, večkratnega razpravljanja v komisiji za statut in dvakratnega razpravljanja v zveznem odboru — najprej je bil v razpravi osnutek, nato pa predlog statuta. Kot rezultat tako širokega sodelovanja ter tako demokratskega postopka je predlog statuta stvaren izraz želja in potreb članstva borčevske organizacije, je verodostojen izraz njenih odnosov do naše samoupravne socialistične družbe in prakse v današnjih razmerah. Čeprav je kot osnova za izdelavo tega predloga rabil na V. kongresu sprejeti statut, katerega mnoga določila je potrdila praksa v dejavnosti borčevske organizacije, je treba gledati ta tekst ne kot spremembo in dopolnitve prejšnjega statuta, marveč kot predlog novega statuta. Razlogov za to je mnogo; navajamo samo poglavitne.

Ogromna večina rezervnih oficirjev in podoficirjev, njihovih združenj in komisij v odborih ZZB NOV je izrazila mnenje, da je v današnjih razmerah glede na njihove naloge in sestav nujno potrebno, da postanejo samostojna organizacija in da se tesneje povežejo z organi narodne obrambe ter se diferencirano vključijo v vsa področja priprav za vseljudsko obrambo domovine. S tem se je bistveno spremenil sestav članstva v združenjih, spremenile so se vrste združenj v ZZB NOV Jugoslavije. Zveza združenj borcev je zdaj organizacija udeležencev NOV — borcev in vojaških vojn invalidov. Čeprav je osnova organizacije tudi zdaj združenje, zveza pa je sestavljena iz teh združenj od občine navzgor, sta značaj in dejavnost organizacije bistveno drugačni. Sestav borčevske organizacije in njenega članstva postaja bolj homogen, naloge, področja in oblike dejavnosti so se spremenile. Ta osnovna preobrazba je izražena v predlogu statuta.

Kot živ dejavnik, integriran v celokupno družbeno politično prakso naše skupnosti, ki je enoten organizem samoupravnega socialističnega razvoja, deluje ZZB NOV Jugoslavije na vseh svojih področjih hkrati kot samostojna družbenopolitična organizacija in

kot socialistična integrirana sila, ki skupaj z vsemi drugimi socialističnimi silami uresničuje program socialistične preobrazbe naše družbe, program Zveze komunistov Jugoslavije in cilje Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije. Tako Zveza združenj borcev prispeva svoj delež tudi k splošnemu socialističnemu razvoju in urejanju tistih vprašanj, ki veljajo za borčevska vprašanja. To narekuje vsebino, značaj in naloge borčevske organizacije, njen dinamizem, aktivnost in oblike njenega demokratskega razvoja. S tem se Zveza združenj borcev Jugoslavije bistveno razlikuje od vseh oblik veteranskih organizacij.

Glede na demokratska načela razvoja naše samoupravne socialistične skupnosti in vseh njenih delov so jasneje in precizneje določena načela in oblike organizacije, delovanje, položaj in vloga borčevske organizacije, ki nastopa kot enotna zveza združenj borcev Jugoslavije, njen integralni del pa so zveze združenj borcev NOV socialističnih republik in socialističnih avtonomnih pokrajin.

Izražajoč načela federativne ureditve socialistične skupnosti Jugoslavije ter enakopravnost njenih narodov in narodnosti, stopnjo njenega razvoja neposredne socialistične demokracije in perspektive razvoja pridobitvev socialistične revolucije, je predlog statuta dokument demokratske decentralizacije in enakopravnega predstavljanja v vodstvenih organih, s težiščem dela in odločanja na članih organizacije in njihovem združenju. Vsi forumi in organi Zveze združenj borcev od občine do federacije so samo oblika demokratskega in prostovoljnega združevanja s ciljem koordinacije in usmerjanja skupne dejavnosti na področjih politično teritorialnih enot. Potemtakem so tvorci politike ter nosilci pravic in obveznosti združeni člani, ne pa forumi in organi organizacije. Ta osnovna značilnost borčevske organizacije, ki jo je poudaril in osvojil tudi statut na V. kongresu, je v tem predlogu statuta izražena ter določena še jasneje in precizneje.

Osnova organiziranja Zveze združenj borcev niso tesne šablone, določene z enotnim statutom, ki bi hkrati nadomeščal določila, kakor npr. statut ZZB NOV Jugoslavije iz leta 1965. To osnovo določajo ZNAČAJ, NALOGE IN PRAKTIČNA DEJAVNOST ZDRUŽENJ TER BORČEVSKO ORGANIZACIJE V CELOTNI in posebej za vsako politično-teritorialno enoto. Prav zato ta predlog statuta »normira samo osnovna načela organiziranja, fiziognomije in aktivnosti združenj ter zveze združenj borcev, in sicer glede na potrebo, da se znotraj borčevske organizacije ohranijo pravice ter vzpodbudijo ustvarjalna iniciativnost in integrirana akcija Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije ter poglobljanja in krepitev demokratičnih odnosov na tem področju naše družbene dejavnosti«. Vsa druga vprašanja se urejajo s statuti Zveze združenj borcev socialističnih republik in socialističnih avtonomnih pokrajin ter s statutarnimi odloki Zveze združenj borcev občin in poslovniki o delu vseh organov v ZZB. V tem cilju ta predlog statuta (čl. 86 in 87) samo navaja, katera so ta vprašanja.

Organi in Zvezi združenj borcev se po predlogu statuta formirajo po delegatskem načelu od zgoraj navzdol. Pri tem je posvečena posebna pozornost enakosti in sorazmernosti zastopstva pri delegiranju članov za organe ZZB iz ustreznih organizacij politično-teritorialnih enot in kategorij članstva. Iz istih razlogov — in pa zato, da se zagotovi polna demokratičnost — so navedene in precizirane pravice ter obveznosti volilnih teles in odgovornosti izvoljenih do volilnega telesa, poleg odgovornosti do organa, v katerega so izvoljeni. Zato je tudi poudarjeno načelo možnosti zamenjave, kot demokratiški instrument za zagotovitev aktivnosti in odgovornosti, pa tudi načelo možnosti odpovedi, ki jo lahko podajo i posamezniki i celoten organ oziroma telo.

Ta predlog statuta prenaša — med dvema skupščinama oziroma kongresoma — težišče dogovarjanja in nadzorstva nad izvajanjem sklepov in nalog na najvišje organe v zvezi združenj borcev oziroma združenj: na odbore (na občinski, pokrajinski, republiški in zvezni odbor, oziroma v združenju na skupščino), ki so v permanentnem sklicu in imajo samo svoj izvršilni organ — predsedstvo. Na ta način se vsebinsko spreminjata način in značaj dela občinskih, pokrajinskih, republiških in zveznega odbora. Spreminjajo se tudi način in oblike njihovega konstituiranja, načela in metoda dela, bolj je poudarjena njihova odgovornost do volilnega telesa itd. Hkrati so jasno razmejena pooblastila ter odgovornosti odborov in izvršilnih organov (predsedstev) in je zmanjšana možnost, da izvršilni organ (predsedstvo) prevzema funkcijo odborov kot najvišjih dogovarjalnih in stvarno predstavniških organov organizacije. Zato se zdi samo terminološko, da ni razlike med prejšnjim in sedanjim forumi in organi: kongres, skupščina, odbor, predsedstvo, sekretariat. Zdaj so kongresi in skupščine najvišja oblika (forum) borčevskega dogovarjanja, odbori pa najvišji organi, medtem ko so predsedstva samo izvršilni organi. Operativno izvajanje osnovnih odlokov kongresa oziroma skupščine je preneseno na odbore. Prejšnja zamisel, da ne bi več sklicevali skupščine v občinah, pokrajinah in republikah ter da bi sklicali kongres v federaciji le po potrebi in da bi se celokupen dogovor izvajal v najvišjem organu — odboru (konferen-

ci) od občine do federacije, se je po daljši analizi izkazala kot ne dovolj prikladna za potrebe in dejavnost borčevske organizacije, to pa spričo številnosti in značaja njenih nalog do skupnosti in članstva. V smislu krepitve demokratičnosti pri delu in zagotovitve popolnejšega proučevanja ter razčlenitve vsakega vprašanja sta močnejše poudarjeni odgovornost in vloga komisij ter pomožnih teles pri delu najvišjih organov — odborov v Zvezi združenj borcev — ter jim je prepisana pravica, da jih volijo in obravnavajo njihovo delo.

Pri tem je bistveno, da se precizno določi način volitev in konstituiranja, da bodo določene razmejene funkcije odborov in izvršilnih organov (predsedstev) oziroma pomožnih teles in komisij, ter da se izključi možnost preobrazbe izvršnega organa v najvišji organ dogovarjanja in sklepanja. Spričo tega ni prišlo do uvedbe novih nazivov (konferenca in izvršni odbor), temveč je ostalo pri dosedanjih — odbor in predsedstvo — med drugim tudi iz praktičnih razlogov.

Predlog statuta predvideva, da se zvezni odbor ZZZB NOV Jugoslavije konstituira po načelu enakega števila delegatov iz zvez združenj borcev socialističnih republik (po petnajst iz republike) in delegatov iz borčevskih organizacij socialističnih avtonomnih pokrajin (po sedem iz vsake). Potemtakem je ta najvišji organ — vsakega njegovega člana je moč zamenjati po sklepu volilnega telesa, ki obvezno saseda najmanj enkrat letno in sprejema vse osnovne sklepe — mnogo bolj mobilni in odgovoren od prejšnjega zveznega odbora, ki je bil številčno za tretjino večji. Vlogo izvršilnega organa ima še naprej predsedstvo, ki ga zvezni odbor voli in konstituira po svojem delovnem poslovniku ter po posvetovanju z republiškim in pokrajinskimi odbori — kot operativni, mobilni in odgovoren izvršilni organ. Zvezni odbor obravnava poročila o njegovem delu najmanj enkrat letno, in sicer na osnovi svojega programa dela, nalog in pooblastil, ki jih daje predsedstvu. Temu morata biti podrejena sestav predsedstva in število njegovih članov; tudi tu je treba upoštevati načelo predstavnosti enakosti, kakor tudi pri konstituiranju zveznega odbora.

Glede na tak značaj, vlogo in naloge Zveze združenj borcev so v predlogu statuta obdelana tudi načela sodelovanja in odnosov do drugih družbeno-političnih in družbenih organizacij, predstavniških, izvršilnih in drugih organov naše socialistične skupnosti. S tem se zagotavlja tudi ustrezna reciprocnost do tistega, kar predvidevajo njihovi statuti, poslovniki in drugi predpisi.

Upoštevajoč navedena načela, je bilo treba izraziti večjo svobodo glede oblik organiziranja, pravice sklepanja o številu, teritorialnih razprostranjenostih posameznih združenj in podobno, kar bodo podrobneje obdelali in precizirali statuti ZZZB socialističnih republik, socialističnih avtonomnih pokrajin ter statutarni odloki ZZZB v občinah in mestih z več občinami. V ta namen je dana možnost, da se glede na potrebe in razmere predvidi formiranje sekcij (po teritorialnem načelu), komisij, aktivov in podobno, o čemer odločajo združenja oziroma Zveza združenj borcev ustreznega področja in sporazumu z njimi. Način njihovega organiziranja, dejavnost in odnos do združenja se precizira s statutarnih odlokom ZZZB občine oziroma mesta.

Predlog statuta je posvetil ustrezno pozornost tudi organizaciji Zveze združenj borcev v mestih z več občinami, kjer se pogoji dela in način povezovanja združenj nekoliko razlikujejo od tistih v občinah. Vendar ta predlog statuta ni podrobneje posegel v urejanje teh vprašanj, temveč je to prepustil statutom republiških oziroma pokrajinskih ZZZB, oziroma je predvidel samo možnost za urejanje teh problemov.

Vse druge novosti kot tudi podrobnosti v predlogu statuta so posledica take koncepcije in teh osnovnih načel, oziroma dosledna uporaba le-teh. Vendar je treba poudariti, da so iz prejšnjega teksta statuta ostala vsa tista določila in formulacije, ki izražajo preizkušeno uporabo take koncepcije in orientacije — o značaju, načinu delovanja, mestu in vlogi borčevske organizacije v celoti in njenih združenj posebej. V tem smislu ta predlog hkrati potrjuje ustrezna določila prejšnjega statuta, medtem ko so druga obdelana dosledneje in popolneje glede na današnje razmere in potrebe, dodane pa so novosti, ki jih narekujejo življenje in dejavnost organizacije. Ta določila so rezultat mnenj in predlogov, sprejetih v združenjih in Zvezi združenj borcev, ponovno pa jih je potrdila tudi javna razprava med članstvom in na borčevskih skupščinah.

Potemtakem za sprejetje novega statuta ZZZB NOV Jugoslavije pomeni delo VI. kongresa samo sklepno dejanje oziroma potrditev na podlagi najširšega demokratskega dogovora o njem, opravljenega od združenj do republiških skupščin. Novi statut je dokument, ki je nastal kot rezultat mnenj in sklepanja celokupne borčevske organizacije in vseh njenih organov od združenj do federacije. To je bila hkrati tudi najpravičnejša in najzanesljivejša pot za sprejetje tako pomembnega dokumenta trajne vrednosti, ki določa značaj, naloge, način dejavnosti, vlogo in položaj take družbeno-politične organizacije, kot je Zveza združenj borcev NOV Jugoslavije.

II. Kongresi in skupščine kot forumi

Kongres Zvez združenj borcev NOV Jugoslavije je najvišji forum in najširša oblika borčevskega dogovarjanja in sklepanja v federaciji. Kongres določa cilje, dolgoročne družbeno-politične naloge ter osnovne oblike delovanja in organiziranosti in sprejema statut ter druge osnovne odloke in dokumente o delu borčevske organizacije v celoti. Vsi ti dokumenti in oblike temeljijo na enotnih ciljih in nalogah ter na družbenem dogovoru in samoorganiziranju od združenj in zvez združenj borcev, občin in avtonomnih pokrajin ter republik do federacije. Kongres borcev Jugoslavije izraža enotnost ciljev, nalog in dejavnosti samostojnih borčevskih združenj, združenih po lastni želji, volji in sklepih v Zvezo združenj borcev NOV v občinah, kjer je osnovna baza dejavnosti borčevske organizacije in kjer se načrtuje, koordinira in izvaja vsa tekoča dejavnost, kjer se neposredno ureja življenjska in družbena vprašanja udeležencev NOV kakor tudi vseh drugih delovnih ljudi in državljanov.

Na demokratiških osnovah in dogovoru se oblikuje, zedinja in koordinira dejavnost samostojne borčevske organizacije v republikah, dejavnost, ki povezuje in usmerja razvoj in dejavnost Zveze združenj borcev v občinah (pri republikah brez avtonomnih pokrajin) oziroma dejavnost Zveze združenj borcev občin zunaj avtonom-

nih pokrajin in Zvez združenj borcev avtonomnih pokrajin v Srbiji. Tako se od združenj do zveznega odbora ZZZB NOV federacije združujejo skupne naloge in dejavnosti, vse bolj pa se ozi neposredna izvršna funkcija, katere težišče je v združenju in občini. Vsi organi borčevske organizacije širših skupnosti, od komune navzgor, so po svoji vsebini in pooblastilih, nalogah in načinu delovanja politično-koordinacijski. Izvršujejo samo tiste naloge, ki so jih kot skupne prenesle nanje borčevske organizacije ožje politično-teritorialne enote, ki so v duhu neposredne socialistične demokracije in načel samoupravljanja samostojne na svojem področju dejavnosti, hkrati pa sestavni del enotne borčevske organizacije na širših področjih, ki jim je zaupano organiziranje skupne dejavnosti in izvajanje skupnih nalog. Potemtakem enotna borčevska organizacija Jugoslavije raste iz samostojnih borčevskih organizacij republik, oziroma, v primeru Srbije, republike in avtonomnih pokrajin, ki sta v njenem sestavu, kot oblika politične koordinacije in družbenega dogovarjanja o izvajanju skupnih ciljev in nalog na nivoju federacije, pomembnih za borčevske organizacije vseh republik.

Iz tega izhajajo naloge in pooblastila kongresa ZZZB NOV Jugoslavije ter značaj odlokov in dokumentov, ki jih kongres sprejema kot osnovne — in hkrati kot skupne — glede na potrebe celokupne borčevske organizacije v državi. V skladu s temi skupnimi cilji, nalogami in sklepi Zveze združenj borcev NOV v republikah še naprej samostojno in s polno odgovornostjo sklepajo o svoji lastni dejavnosti in nalogah, ki jih rešujejo na svojem področju. Najvišja oblika njihovega dogovarjanja na njihovem področju so borčevske skupščine, občini, pokrajini in republik, ki jih sestavljajo delegati, izvoljeni na skupščini borčevske organizacije ožje politično-teritorialne enote oziroma borčevskih združenj za borčevsko skupščino v občini. Sestavljene iz delegatov po načelu proporcionalnega zastopstva števila in kategorij članstva, so borčevske skupščine od občine do republike ter kongres ZZZB NOV Jugoslavije izraz volje in hotenja celokupnega članstva, in to tem bolj, ker o vseh osnovnih sklepih in dokumentih razpravlja in izraža o njih svoje mnenje članstvo samo.

To je prva karakteristika demokratizma v delu borčevske organizacije. Njeno politiko določa in konstituira neposredno član združenja. Borčevska združenja so oblika neposrednega splošnega dogovora, sklepanja ter uresničevanja pravic in obveznosti organiziranega člana. Na vseh drugih ravneh so člani zastopani posredno, prek delegatov.

III. Odbori kot najvišji organi med skupščinami in kongresi

Med dvema skupščinama oziroma dvema kongresoma, ki so najvišji forumi v borčevski organizaciji, delujejo odbori (občinski, pokrajinski, republiški in zvezni), ki so pravzaprav najvišji organi skupščin oziroma kongresov ter delujejo na podlagi statutom, odlokov in pooblastil, katere sprejemajo in jim jih dajejo skupščine oziroma kongres za določeno časovno obdobje. V tem pogledu so v nekem smislu izvršni pooblašteni organi (najvišji organi) med dvema skupščinama oziroma dvema kongresoma. Poprej jih je volil kongres oziroma skupščina na podlagi lastnega odloka in volilnega postopka, samo ob neobhodnem posvetovanju z odbori borčevske organizacije ožje politično teritorialne enote. Pri tem je sprejel odlok o številu članov, o kriterijih, ključu in tako dalje, držeč se načela proporcionalnega zastopstva. Pravica odločanja je bila torej prepisana skupščini oziroma kongresu.

V današnjih pogojih splošne družbene demokratizacije je moralo brezpogojno priti do bistvenih sprememb pri volitvi organov v borčevski organizaciji. V federaciji se to izraža v dveh načelih. Prvič, republike in avtonomne pokrajine konstituira s svojimi delegacijami zvezni odbor — kot organ kongresa — po načelu enakega zastopstva. Drugič, kongres ne voli, temveč potrjuje člane zveznega odbora iz republik in pokrajin, člane, ki so jih izvolile njihove skupščine in ki jih volilno telo lahko vsak čas zamenja ter odpokliče, bodisi po svoji odločitvi ali na zahtevo zveznega odbora, če jo osvoji. Pri tem pa je pglavito, da kriterijev za volitev ne določa volilno telo. Le-to samo opravi volitve na osnovi kriterijev, ki jih je določil organ, v katerega se pošljejo izvoljene delegacije ali člani. Tako se zagotavlja neposreden vpliv na konstituiranje in sestav borčevskega organa širše politično-teritorialne enote, vpliv na delo in odgovornost lastne delegacije ter njena obveznost, da redno informira svoje volilno telo, ki na podlagi ocene o delu lahko podaljša delegaciji dano zaupanje ali pa delegacijo po lastnem sklepu odpokliče, če ni zadovoljila. Ta dvakratna odgovornost vsakega člana organa — odgovornost organu, katerega član je, in prek njega kongresu oziroma skupščini ter hkratna odgovornost volilnemu telesu — vpliva na to, da je njegovo delo bolj stalno, učinkovito in odgovorno. Druga stran demokratizacije v borčevski organizaciji pa se zrcali v obveznostih borčevskih organov, da med dvema skupščinama oziroma kongresoma zbirajo mnenja članstva in drugih organov pred sprejetjem osnovnih dokumentov in sklepov; pri tem polno prihaja do izraza javnost dela.

ZVEZNI ODBOR, analogno pa tudi republiški in pokrajinski odbori, izvajajo sklepe kongresa (oziroma skupščine) na podlagi določil statuta, odlokov teh najvišjih forumov, trenutnih družbenih odnosov in gibanj, kot politično koordinacijski organi. Ti odbori delujejo, opirajoč se drug na drugega; pri tem morajo poskrbeti za soglasnost članstva, kadarkoli in kjerkoli je potrebno, pod neposrednim vplivom borčevskega javnega mnenja ter javnega mnenja celokupne družbene skupnosti. To določa njihova pooblastila, odgovornosti in potrebo, da odločajo o vseh pomembnih vprašanjih, da so delovni in mobilni organi ter da pravočasno in učinkovito ukrepa jo ob vsakem družbenem in zlasti ob vsakem borčevskem problemu. Zato se mora v razmerah današnje demokratizacije spremeniti njihova prejšnja praksa redkega sestajanja in razpravljanja samo o izbranih vprašanjih, ko so v glavnem odobraval delo predsedstva med dvema sejama ter se oslanjali prvenstveno na pobudo in predloge predsedstva, kdaj naj se sestanejo in o čem naj razpravljajo.

Zvezni odbor in drugi odbori so v duhu svojih statutom in sklepov kongresa oziroma skupščine dolžni sprejeti poslovnik o svoji organizaciji in delu, ker tega ni moč zajeti in urejati s statutom. Tu je treba urediti odnose, naloge, področja, obseg dela in način orga-

članov predsedstva kot izvršnega organa, predsednika in člane stalnih komisij; vojaških vojnih invalidov in drugih komisij, kar ureja tudi s poslovníkom o delu zveznega odbora in njegovih organov, komisij in pomožnih teles.

Predsedniki republiških odborov Zveze združenj borcev socialističnih republik in socialističnih avtonomnih pokrajin so po svoji funkciji člani zveznega odbora Zveze združenj borcev Jugoslavije in njenega predsedstva.

49. Za opravljanje tekočih poslov med sejami voli predsedstvo zveznega odbora sekretariat kot svoje operativno telo.

Število članov predsedstva določa zvezni odbor, število članov sekretariata pa predsedstvo.

Seje zveznega odbora in predsedstva sklicuje in jih vodi predsednik zveznega odbora.

Delo sekretariata vodi generalni sekretar zveznega odbora Zveze združenj borcev Jugoslavije.

50. Predsedstvo zveznega odbora Zveze združenj borcev Jugoslavije izpolnjuje odločitve, sklepe in delovni program, obravnava aktualna vprašanja, probleme, ki jih sprožijo organizacije borcev in druge organizacije in družbeni organi in ki se nanašajo na aktivnost Zveze združenj borcev in na sodelovanje z drugimi družbeno-političnimi organizacijami in organi v federaciji; analizira delovanje Zveze združenj borcev in izpolnjuje program; daje pobude za izpolnjevanje skupnih nalog z Zvezo komunistov Jugoslavije, Socialistično zvezo delovnega ljudstva Jugoslavije; obravnava analize, elaborate in drugo gradivo, jev, Zvezo mladine Jugoslavije in podobnimi družbenimi organizacijami in ustanovami; pripravlja programe in delovne načrte; sklicuje seje zveznega odbora; sestavlja predlog dnevnega reda; predlaga ukrepe za zboljšanje delovnih metod zveznega odbora zveze združenj borcev Jugoslavije, obravnava analize, elaborate in drugo gradivo.

VI. Sklicevanje skupščin združenj in Zveze združenj borcev

51. Skupščino združenja borčevske organizacije skliče odbor na podlagi delovnega programa, sklepa samega odbora ali na zahtevo članstva.

Seje odbora Zveze združenj borcev v občini, mestu, pokrajini, republik in federaciji se lahko skličejo tudi na pobudo in zahtevo ene ali več skupščin združenj v občini, enega ali več odborov ali skupščin Zveze združenj borcev občin v republik, odborov Zveze združenj borcev socialistične avtonomne pokrajine ali republike v federaciji in na zahtevo svojih članov. Zvezni odbor Zveze združenj borcev Jugoslavije lahko sproži iniciativo za sklicanje seje odbora v republik ali avtonomni pokrajini, a republiški odbor za sejo odbora v občini a skupščina v združenju. Zahteva po sklicanju seje ustreznega odbora na pobudo združenj, organov in članov se vložijo in obrazloži pismeno.

52. Način pripravljanja in dela sej uredi vsak odbor s svojim poslovníkom.

Potek dela skupščine oziroma odbora in vsa vprašanja, pomembna za sklepe in določanje gledišč, določa sama skupščina oziroma odbor.

VII. Konstituiranje organov združenj in Zveze združenj borcev

53. Vsa telesa in vsi organi združenj in Zveze združenj borcev so voljeni in se načelno volijo s tajnim glasovanjem.

Vsak član združenja je lahko izvoljen v vsak organ in telo združenj in Zveze združenj borcev, če mu članstvo izreče zaupanje. Za vsako izvolitev je potrebna predhodna kandidatova osebna privolitev.

54. Telesa in organi se redno izvolijo v rokih, predvidenih s tem statutom in s statutom Zveze združenj borcev socialistične republike, oziroma s statutom Zveze združenj borcev socialistične avtonomne pokrajine.

55. Razen rednih volitev so možne tudi dopolnilne volitve posameznih organov, kadar volilno telo ugotovi, da je to potrebno ali kadar posamezni organ ali njegovi člani odstopijo z zaupanega jim položaja.

Mandat organov ali posameznih članov, izvoljenih na dopolnilnih volitvah, traja do prihodnjih rednih volitev.

56. Če skupščina združenj in odbori Zveze združenj borcev presodijo, da njihova predsedstva ali posamezni

člani ne izpolnjujejo svojih dolžnosti, jih lahko odpokličejo in izvolijo nove organe ali posamezne člane.

57. Predsedstva lahko predlože skupščini ali odboru tudi kolektiven odstop, če pridejo do spoznanja, da ne morejo uspešno izpolnjevati zaupanih jim dolžnosti. Skupščine ali odbori odločajo o tem na svoji prvi seji.

58. Število članov volilnih organov — če to ni določeno s tem statutom — določi volilno telo.

Če je ob volitvah na kandidatnih listah predloženih več kandidatov, kakor je predvidenih članov tistega organa, so izvoljeni kandidati, ki so dobili največ glasov. Če na kandidatni listi ni več kandidatov, kakor se jih voli, so izvoljeni tisti kandidati, ki so dobili dvetretjinsko večino glasov volilnega telesa.

Če pri glasovanju ni izvoljeno potrebno število članov organa, se dodatno izvoli samo toliko članov, kolikor je potrebno, da se popolni število določeno s poslovníkom ali sklepom volilnega telesa.

59. Vsak organ združenja in Zveze združenj borcev poroča o svojem delu skupščini ali odboru, ki ga je izvolil. Končna ocena poročila in razrešnice se določa z glasovanjem, če večina delegatov kongresa, skupščine ali članov odbora ne odobri poročila o delu, se sprejme sklep o odpoklicu in izvoli nov organ.

60. Za izglasovanje sklepov in določanje gledišč je potrebna navzočnost najmanj polovice članov skupščine ali organa. Sklepi so polnoveljavni, če glasuje zanje večina navzočih članov.

Na skupščini in na sejah odbora, na katere se volijo izvršilni organi združenj in Zveze združenj borcev, je potrebna navzočnost najmanj dveh tretjin volilnega telesa. Če zaradi nezadostnega števila delegatov skupščina ni sklepna, se preloži za določen čas. O tem pa sklepajo prisotni delegati ne glede na število prisotnih.

VIII. Komisije

61. Za uspešnejše spremljanje, proučevanje in razvijanje aktualnih problemov združenj in Zveze združenj borcev ter za uspešnejše izpolnjevanje ustreznih družbenih in političnih nalog in obveznosti, določenih s tem statutom in statutom Zveze združenj borcev socialistične republike oziroma s statutom Zveze združenj borcev socialističnih avtonomnih pokrajin odborov Združenj borcev v občini, mestu, avtonomni pokrajini, republik in federaciji volijo komisije po področjih dejavnosti in stalne komisije: komisijo vojaških vojnih invalidov, komisijo bivših političnih pripornikov, internirancev in deportirancev, komisijo bivših vojnih ujetnikov in potrebno število drugih komisij.

Število, sestava, naloge in način dela komisij se uredi s statutom Zveze združenj borcev v pokrajini in republik oziroma poslovníkom o delu ustreznega odbora Zveze združenj borcev.

62. Komisije so organizacijske oblike povezoovanja in širokega posvetovanja s članstvom, združenji, organi združenj in Zveze združenj borcev ter z družbeno-političnimi organizacijami in institucijami v prejetju gledišč o ustreznih vprašanjih. Komisije delujejo v duhu gledišč in sklepov kongresa, skupščin in odborov Zveze združenj borcev.

IX. Založniška dejavnost

63. Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije razvija svojo založniško dejavnost. Zvezni odbor Zveze združenj borcev Jugoslavije, republiški odbori Zveze združenj borcev v republikah in pokrajinski odbori Zveze v avtonomnih pokrajinah lahko ustanove založniške ustanove in izdajajo časnike in druge publikacije, ki sprejajo k izpolnjevanju nalog Zveze združenj borcev.

64. Kongres oziroma skupščina Zveze združenj borcev s svojimi statuti, oziroma odbori s svojimi poslovníki in pogodbami urejajo medsebojne obveznosti z ustanovami, ki so jih ustanovile, upoštevaje zanimanje članstva in organizacije v celoti za takšno obliko dejavnosti in aktivnosti Zveze združenj borcev in glavne cilje, ki se z izdajanjem časnikov, publikacij in založniške dejavnosti uresničujejo, in upoštevaje samoupravne pravice delovnih ljudi, zaposlenih v ustanovah, ter vpliv širokega članstva na delo in značaj ter glasil, in v dogovoru s članstvom in delovnimi kolektivi določajo lice in profil listov in publikacij.

29. O načinu lastnega organiziranja, odboru in predststvu ter številu članov, ki jih voli, določa sama skupščina Zveze združenj borcev mesta po glediščih tega statuta, ki se nanašajo na konstituiranje občinskega odbora Zveze združenj borcev in po statutu Zveze združenj borcev socialistične avtonomne pokrajine.

30. Mestna skupščina Zveze združenj borcev skladno z neposrednimi nalogami same organizacije obravnava in sprejema sklepe ob upoštevanju pravice občinskih skupščin in odborov Zveze združenj borcev do samoorganiziranja in aktivnosti, sloneči na načelih tega statuta in statuta Zveze združenj borcev socialistične republike, oziroma statuta Zveze združenj borcev socialistične avtonomne pokrajine in upoštevajoč statutarne sklepe.

31. Druga vprašanja, izvirajoča iz specifičnega položaja in njegove vloge ureja skupščina Zveze združenj borcev v mestih z več občin s svojimi statutarnimi sklepi ob predhodnem posvetovanju z občinskimi odbori oziroma skupščinami Zveze združenj borcev in sporazumno z republiškimi in pokrajinskimi statutom Zveze združenj borcev.

d. Socialistična avtonomna pokrajina

32. Člani združenj borcev, združenja borcev oziroma zveze združenj borcev občin na območju avtonomne pokrajine se združujejo v Zvezo združenj borcev socialistične avtonomne pokrajine Vojvodine, oziroma avtonomne pokrajine Kosova, ki sta sestavna dela Zveze združenj borcev Srbije in Zveze združenj borcev Jugoslavije.

33. Vrhovni organ Zveze združenj borcev v socialistični avtonomni pokrajini je pokrajinska skupščina Zveze združenj borcev, katere člani so delegati občinskih skupščin Zveze združenj borcev. Sestaja se redno vsako četrto leto, a po potrebi tudi izredno.

Pokrajinska skupščina Zveze združenj borcev določa število članov izvršnega odbora in jih izvoli na predlog občinskih skupščin Zveze združenj borcev. Njihov mandat traja štiri leta.

34. Pokrajinska skupščina Zveze združenj borcev na podlagi tega statuta in statuta Zveze združenj borcev Srbije določa oblike organiziranja in delovanja Zveze združenj borcev v pokrajini, sestavo in način konstituiranja Zveze združenj borcev in njihove dejavnosti, določa svoja stališča in oblike aktivnosti tudi za urejanje drugih nalog v pokrajini, obravnava poročila o delu pokrajinskega in nadzornega odbora, ocenjuje dosežene uspehe, nakazuje delo pokrajinskemu odboru Zveze združenj borcev in opravlja tudi druge posle, ki izvirajo iz nalog Zveze združenj borcev.

35. Pokrajinska skupščina voli delegate za kongres Zveze združenj borcev Jugoslavije in kandidate za zvezni in nadzorni odbor Zveze združenj borcev Jugoslavije.

e. Socialistična republika

36. Zvezo združenj borcev socialistične republike sestavljajo vsi člani, ki živijo v tej republiki. Člani zveze združenj borcev socialistične republike so istočasno člani Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije.

37. Skupščina Zveze združenj borcev socialistične republike sestoji iz delegatov občinskih in pokrajinskih organizacij, ki jih volijo njihove skupščine. Redna skupščina je vsaka štiri leta, a sklep o njenem sklicevanju sprejme republiški odbor najmanj 3 mesece pred njenim sestankom.

38. Skupščina določa število članov republiškega odbora in na temelju predloga občinskih in pokrajinskih skupščin Zveze združenj borcev potrjuje njegove člane.

Skupščina Zveze združenj borcev republike voli delegate za kongres Zveze združenj borcev Jugoslavije in delegate za zvezni in nadzorni odbor Zveze združenj borcev Jugoslavije.

Skupščina Zveze združenj borcev republike obravnava poročila republiškega in nadzornega odbora ter ocenjuje dosežene uspehe, nakazuje delo republiškemu odboru in Zvezi združenj borcev v republiki.

Republiški odbor Zveze združenj borcev, katerega mandat traja štiri leta, skrbi za povezanost dela, sodeluje z organi v republiki pri vseh poslih, ki zanimajo vse članstvo ter pri urejanju drugih nalog; izvaja pa tudi sklepe in stališča skupščin.

Zaradi operativnega izpolnjevanja tekočih in trajnih nalog, zagotavljanja povezanosti dela, koordiniranja poslov za katere se zanima vse članstvo združenj v Zvezi združenj borcev, izvoli republiški odbor svoje izvršne te-

lo — predsedstvo. Republiški odbor Zveze združenj borcev določa število članov predsedstva in jih izvoli iz svojih vrst.

Republiški izvršni odbor lahko izvoli sekretariat kot svoje operativno telo, katerega število članov določi sam.

Republiški odbor Zveze združenj borcev voli predsednika republiškega odbora, enega ali več podpredsednikov in enega ali več sekretarjev. Delo republiškega odbora in njegovega predsedstva vodi predsednik, delo sekretariata pa sekretar.

Predsednik, podpredsedniki in sekretarji se volijo na štiri leta, kolikor traja tudi mandat republiškega odbora Zveze združenj borcev.

39. Republiški odbor Zveze združenj borcev se sestaja po potrebi, najmanj enkrat letno pa povzame svoje delo, ocenjuje delovanje predsedstva, pomožnih organov in komisij ter aktivnost organizacij borcev v republiki, sprejema program dela in naloge družbeno-politične, socialno-ekonomske in druge aktivnosti organizacije borcev in sredstva za njihovo financiranje.

40. Člane republiškega odbora Zveze združenj borcev lahko imenujejo tudi pred potekom njihovega mandata organizacije, ki so jih delegirale. Postopek izmenjave članov republiškega odbora Zveze združenj borcev je enak kakor pri volitvah, le da izmenjavo lahko izvršijo občinski oziroma pokrajinski odbori med dvema skupščinama.

f. Federacija

41. Vrhovna oblika dogovarjanja v Zvezi združenj borcev je kongres Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije.

Kongres kot vrhovni organ Zveze združenj borcev v federaciji obravnava cilje, smernice in naloge organizacije, ocenjuje oblike in stopnjo njene družbene in politične zavzetosti, sprejema gledišča, odločitve in sklepe o vseh, za vso organizacijo pomembnih vprašanjih, spreminja in dopolnjuje statut Zveze združenj borcev Jugoslavije, overi sestavo zveznega in nadzornega odbora na temelju predlogov republiških in pokrajinskih skupščin zveze, predstavlja Zvezo združenj borcev in udeležencev gibanja odpora.

42. Redni kongres zaseda vsaka štiri leta.

Sklep o sklicanju kongresa sprejme zvezni odbor najmanj tri mesece pred začetkom kongresa. V sklepu se določi predlog dnevnega reda in način priprave za kongres ter čas za dostavljanje dokumentov, ki pa ne more biti daljši od mesec dni.

Delegati za kongres se volijo proporcionalno s številom članov zveze po načinu, ki je določen v statutu. Ključ za volitve delegatov določa zvezni odbor.

43. Izredni kongres sklicuje zvezni odbor na lastno pobudo ali na zahtevo skupščine Zveze združenj borcev ene republike. Sklep o sklicanju sprejema zvezni odbor najmanj 3 mesece po postavljeni zahtevi, predlaga dnevni red in določa način priprave izrednega kongresa.

44. Republiške organizacije Zveze združenj borcev so enako in enakopravno zastopane v zveznem odboru Zveze združenj borcev Jugoslavije.

Organizacije Zveze združenj borcev v socialističnih avtonomnih pokrajinah so neposredno in enakopravno zastopane v zveznem odboru Zveze združenj borcev Jugoslavije.

45. Število članov Zveznega odbora Zveze združenj borcev Jugoslavije se določa tako, da vse skupščine Zveze združenj borcev posameznih republik delegirajo po 15 članov, a skupščine avtonomnih pokrajin delegirajo vanj neposredno po sedem članov. Mandat teh članov traja štiri leta.

46. Zvezni odbor Zveze združenj borcev Jugoslavije se sestaja po potrebi, a najmanj enkrat letno obravnava in ocenjuje oblike, smeri in stopnjo delovanja Zveze združenj borcev v celoti, aktivnost predsedstva zveznega odbora in svojih komisij, določa letne programe dela in utrjuje raven zavzemanja članstva pri izvrševanju nalog, sprejema proračun dohodkov in izdatkov ter zaključni račun.

47. Posebno važne sklepe in druge akte, nanašajoče se na značaj organizacije prejema zvezni odbor samo po predhodnem posvetovanju s članstvom.

48. Za opravljanje svoje funkcije med dvema sejama voli zvezni odbor Zveze združenj borcev Jugoslavije iz vrst svojih članov predsednika, podpredsednika, generalnega sekretarja, sekretarje odborov in potrebno število

niziranja za sam odbor ter za njegov izvršni organ, telesa, komisije itd.

Med naloge odbora sodi sprejetje letnega delovnega programa in programa njegovega izvršnega organa, komisij in drugih teles ter obveznost, da obravnava in odobrava izvedbo teh programov. Odbor — ne pa predsedstvo — je poklican, da sprejme finančni plan, sklepni račun, da opravi razdelitev finančnih sredstev za svoje delo, za delo predsedstev, komisij in teles ter delovnega kolektiva. Zvezni odbor (oziroma drugi odbori) ima pravico in dolžnost odrediti, kateri odloki in dokumenti naj pridejo v javno razpravo, kako naj ta razprava poteka in koliko časa naj traja.

Zvezni odbor (oziroma drugi odbori) je dolžan obravnavati predloge, elaborate, analize in druge dokumente, ki spodbujajo sprejetje novih ali spremembo, dopolnitev oziroma izpolnitev obstoječih zakonskih predpisov, ki se nanašajo na konstituiranje in uresničevanje pravic ter zaščito borcev NOV in VVI, dalje, da sprejema svoja stališča o njih ter o tem obvešča ustrezne predstavniške in izvršne organe.

Upoštevajoč značaj, koristnost in vpliv medrepubliških dogovorov, posvetovanj, znanstvenih zborovanj in podobno, se ZZZB NOV angažira okrog njih kot pobudnik ali kot sopobudnik poleg drugih za to poklicanih organov in ustanov; sklep o tem bi moral sprejeti zvezni odbor na podlagi argumentiranih predlogov, jasno definiranih družbenih in materialnih obveznosti ter ocene družbeno-politične ozroma kulturno-politične koristi teh pobud.

Zvezni odbor je dolžan obravnavati zahteve republiških in pokrajinskih odborov, njihove elaborate in predloge, ki se nanašajo na položaj, vlogo, pravice in zaščito borcev NOV z območja več republik ali celotne federacije, ter o tem sprejemati sklepe oziroma izraziti mnenja in stališča. Na podoben način so dolžni delovati republiški odbori glede na skupne probleme borcev več občin, posameznih regij ipd., kar ne izključuje medobčinskih in regionalnih borčevskih dogovarjanj, če je moč z njimi priti do skupne rešitve.

Zvezni odbor oziroma republiški in pokrajinski odbori odločajo o ustanovitvi in ukinitvi izdajateljskih ustanov in organov za informiranje o svojem delu, obravnavajo — kot soustanovitelji — način urejanja odnosov s temi ustanovami in organi ter rezultate njihove dejavnosti. Prav tako odbori sklepajo na podlagi obrazloženih predlogov, koncepcij in predračunov o izdajanju svojih posebnih edicij — v sodelovanju in dogovorno z drugimi odbori — za kar angažirajo strokovne ustanove, organizacije ali telesa.

IV. Borčevska združenja in občinske ZZZB kot baze dejavnosti Zveze zdru-

Delo borčevske organizacije je zamišljeno kot stalna in kontinuirana dejavnost članov, združenj, forumov in organov, vsakega na svojem področju in pri svojem delu nalog. Bazo organiziranja družbeno-politične dejavnosti ZZZB tvorijo borčevska združenja. To so združenja članov, samostojna borčevska združenja in združenja VVI, kolikor niso postale sekcije borčevskih združenj. Njihova osnova je združena dejavnost članstva. Reorganizacija ZZZB NOV v duhu statuta in odloka V. kongresa je bila izvedena na vsem območju Jugoslavije. Rezultati dela združenj in zveze v medkongresnem obdobju, zbrane izkušnje in ocene, podane na skupščinah borcev avtonomnih pokrajin in republik, so potrdile zamisel in orientacijo, da bo ustanovitev združenj po mestih in naseljih na podlagi sprememb in dopolnitev zveznega statuta pripomogla k nadaljnji demokratizaciji v delu združenj in k nadaljnji krepitvi vloge članstva v celokupni dejavnosti ZZZB NOV. Peti kongres je sklenil: »Odbori ZZZB NOV v občinah bodo velikega pomena za nadaljnjo krepitev dejavnosti in vloge borčevskih združenj.« To je razumljivo, ko vemo, da je komunizma (občina) osnovna politično-teritorialna enota, iz katere rastejo vse širše enote, in da v občini prihajajo do izraza problemi, pobude in dejavnost vsakega posameznika, da se tu ostvarjajo tudi vse njegove pravice in obveznosti ter da se tu — v osnovi — rešujejo tudi vsi njegovi problemi; od tod se začneja tudi ostvarjanje demokratskih pravic in obveznosti vsakega člana borčevskega združenja. Ta sklep je potrdila praksa.

V. Značaj in vloga borčevske organizacije

Borčevska organizacija Jugoslavije je poganjek revolucionarne in osvobodilne borbe narodov in narodnosti Jugoslavije, ki jo je začela, organizirala in vodila do zmage Komunistična partija Jugoslavije. V tej organizaciji je zbran tisti zavestno in prostovoljno opredeljen del delavskega razreda, kmetov, mladine in intelektualnih delavcev, ki so ga vzgajale in organizirale razredne borbene organizacije ter ga trajno povežale s cilji in tokovi revolucije v vseljudski osvobodilni vojni in revoluciji kot subjekt socialistične preobrazbe, za katero se borijo vsi delovni ljudje Jugoslavije kot udeleženci in izvrševalci nalog revolucije. Ta osnovni element določa značaj borčevske organizacije, njeno družbeno-politično vlogo in fiziognomijo v čuvanju in razvijanju revolucionarnih pridobitev; pri tem je ZZZB eden izmed udeležencev v urejanju vseh družbeno-političnih in družbeno-ekonomskih nalog socialistične Jugoslavije. Tak značaj borčevske organizacije odločilno vpliva na naloge, ki jih rešuje: edino na tej podlagi se daje stvarno oceniti rezultati njene dejavnosti in pomanjkljivosti v njenem delu.

Statut ZZZB NOV Jugoslavije

I. Značaj in naloge organizacije

1. Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije je prostovoljna družbenopolitična organizacija

udeležencev narodnoosvobodilne vojne — borcev in vojaških vojni invalidov, ki posluje kot enotna organizacija vseh članov in njihovih združenj na območju Socialistične federativne republike Jugoslavije V duhu programa Zveze komunistov Jugoslavije in Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije se Zveza združenj borcev NOV Jugoslavije (v nadaljevanju Zveze združenj borcev) bori za ohranitev in razvijanje pridobitev socialistične revolucije naših narodov in narodnosti za razvijanje socialističnih družbenih odnosov, samoupravljanja v vseh področjih družbenega življenja, za krepitev nacionalne enakopravnosti, bratstva in enotnosti narodov in narodnosti Jugoslavije, za dvig socialistične zavesti, za humane odnose in solidarnost delovnih ljudi, za samostojen in svoboden razvoj socialistične federativne republike Jugoslavije, za obrambo njene svobode, nedotakljivosti in suverenosti.

Zavzemajoč se za opravljanje teh nalog Zveza združenj borcev izpolnjuje svojo družbeno in politično vlogo in kot neločljiv del družbe stalno oblikuje svojo družbeno in politično podobo ter prispeva k sprožanju in uresničevanju enotne družbene in politične iniciative.

Opirajoč se na delo in iniciative posameznih članov in članstva v celoti prek stalne akcije z drugimi silami skupnosti se Zveza združenj borcev uveljavlja kot revolucionarna in napredna sila naše samoupravne socialistične družbe. Takšen odnos nalaga potrebo, da organizacije borcev stalno delajo za odstranjevanje negativnih ostankov minulosti, ki zavirajo svoboden in neoviran razvoj jugoslovanske družbe in da prispevajo k razvijanju politične in družbene zavesti akcijske odgovornosti članstva.

2. Zveza združenj borcev je še posebno zainteresirana podpirati in spodbujati pristojne družbene organe pri urejanju socialnih, gospodarskih, zdravstvenih in drugih vprašanj svojega članstva. Zveza združenj borcev stoji pri tem na stališču, da so problemi udeležencev NOV predmet stalne in trajne skrbi naše socialistične skupnosti, dolžnost ki pri njenem izpolnjevanju odgovorno sodelujejo organi samoupravljanja v delovnih kolektivih, skupščinah ožjih družbenopolitičnih skupnosti, republike in federacije. Zveza združenj borcev vodi družbenopolitično akcijo, spodbuja delo teh organov in se zavzema za demokratično in vestno proučevanje vsakega odprtega problema ter z njegovo pravočasno učinkovito razvozlanje.

3. Posli in družbeni pomen nalog, pri katerih sodeluje organizacija borcev, zahtevajo stalno dogovarjanje vseh organov Zveze združenj borcev s članstvom združenj borcev, da bi mogli pravočasno in v polni meri izražati njegova stališča in razpoloženja. Takšen odnos v Zvezi združenj borcev je izraz stalnega poglobljanja demokratičnih odnosov v organizaciji borcev, ki omogočajo nenehni vpliv članstva na vodstvo v vseh vprašanjih, včevši tudi demokratičnost volitev in konstituiranje organov Zveze združenj borcev. Razvijanje odnosov v organizaciji borcev na temelju krepitve neposredne vloge in vpliva posameznega člana kot glavnega tvorca politike in gledišč Zveze združenj borcev zahteva javnost v delu in stalno informiranje članstva o vseh akcijah organov Zveze združenj borcev, o njihovem delu in problemih, na katere zadevajo.

4. Zveza združenj borcev stalno dela za uresničenje ciljev naše revolucije, za osvojitvev in prenašanje njenih revolucionarnih tradicij in etike, moralnopolitičnih vrednot in lastnosti njenih udeležencev. Zveza združenj borcev združuje svoje delo in aktivnost za ohranitev in krepitev revolucionarnih dosežkov in za negovanje tradicij narodnoosvobodilne borbe v enotno in skupno akcijo vseh sil socialistične družbe, a predvsem novega naraščaja.

V svojem delovanju za ohranitev in razvijanje dosežkov revolucije v okoliščinah socialističnega samoupravnega družbenega razvoja članstvo združenj borcev organizacije in organi spodbujajo in podpirajo napredne težnje mladih, sodelujoč predvsem s političnimi, družbenimi in športnimi mladinskimi organizacijami.

Članstvo združenj borcev ima v vsej svoji dejavnosti pred očmi razvoj našega samoupravnega socializma kot osnovne komponente neposredne socialistične demokracije, s čimer se stalno uveljavlja smisel in vrednost naše narodnoosvobodilne vojne in revolucije.

5. Zveza združenj borcev si prizadeva izvesti obveznosti, naloge in ukrepe pomembne za nadaljnjo krepitev obrambne moči neodvisnosti popolne samostojnosti in teritorialne nedotakljivosti SFRJ, v duhu ustave, zakonskih predpisov in svojega programa dela. Zavzemajoč se

za splošno ljudsko obrambo, Zveza združenj borcev neposredno sodeluje z vsemi organi ljudske obrambe, JLA, teritorialne obrambe, civilne zaštite in z drugimi družbenopolitičnimi organi in organizacijami, Udeleženci NOV sodelujejo aktivno in neposredno pri pripravljanju ljudstva na obrambo domovine in se usposabljaajo za obveznosti in naloge splošne ljudske obrambe.

6. Svoje odnose z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami, organi samoupravljanja in predstavniškimi telesi vzpostavlja Zveza združenj borcev s samostojnim delovanjem ter medsebojnim spodbujanjem in vsestranskim sodelovanjem. Z neposrednim delovanjem in združenimi akcijami z drugimi socialističnimi družbenimi silami opravlja Zveza združenj borcev svoje naloge in prispeva k razvoju socialističnih družbenih odnosov — neposredne socialistične demokracije na vseh področjih našega družbenega življenja.

7. Na osnovi popolne enakopravnosti in neodvisnosti razvija Zveza združenj borcev sodelovanje z nacionalnimi združenji in mednarodnimi organizacijami bivših borcev, udeležencev odporniških gibanj in vojnih žrtev in vseh vprašanih skupnega interesa, posebej za ohranitev miru in za poglobitev enakopravnega miroljubnega sodelovanja med narodi in državami na načelih aktivne miroljubne koeekistence, ne glede na različnost družbenopolitičnih sistemov.

Prepričana da sta solidarnost in sodelovanje vseh naprednih sil bistven pogoj za ohranitev miru na svetu, se Zveza združenj borcev, naslonjena na miroljubna čustva Narodov Jugoslavije, zavzema za upoštevanje načela sodelovanja, enakopravnosti, samostojnosti in neodvisnosti med narodi in za aktivnost organizacij borcev v njihovi krepitvi.

V svojem mednarodnem delovanju Zveza združenj borcev aktivno sodeluje v boju proti vojni, agresiji, kolonializmu, neokolonializmu, proti vsem pojavom neonacizma in neofašizma ter drugih hegemonističnih in osvajaških koncepcij. Zveza združenj borcev aktivno podpira vsa osvobodilna in druga napredna gibanja in težnje v svetu. V duhu prispevanja narodov Jugoslavije k protifašističnemu boju v drugi svetovni vojni se Zveza združenj borcev zavzema za resnično spoznavanje in tolačenje dosežkov revolucionarnega in osvobodilnega boja ter samoupravnega socialističnega razvoja Jugoslavije.

8. Zveza združenj borcev Bosne in Hercegovine, Zveza združenj borcev Crne gore, Zveza združenj borcev Hrvaške, Zveza združenj borcev Makedonije, Zveza združenj borcev Slovenije, Zveza združenj borcev Srbije, Zveza združenj borcev Kosova in Zveza združenj borcev Vojvodine so samostojne organizacije v enotni Zvezi združenj borcev Jugoslavije. V duhu določil tega statuta Zveze združenj borcev socialističnih republik nosijo skupno odgovornost za utrjevanje in izdajanje politike Zveze združenj borcev Jugoslavije.

Na osnovi statuta Zveze združenj borcev Jugoslavije in v skladu z njim sprejemajo Zveze združenj borcev socialističnih republik svoje statute.

Zveza združenj borcev socialistične avtonomne pokrajine sprejema svoj statut na osnovi statuta Zveze združenj borcev socialistične republike Srbije.

Mestne in občinske organizacije Zveze združenj borcev urejajo svojo organizacijo in notranje odnose s statutarim sklepom, skladno s statutom Zveze združenj borcev Jugoslavije in s statutom Zveze združenj borcev socialistične republike, oziroma s statutom Zveze združenj borcev socialistične avtonomne pokrajine.

II. Članstvo v združenjih Zveze združenj borcev

9. Združenja udeležencev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije in združenja vojaških invalidov so prostovoljno na osnovi statuta združena v Zvezo združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije. Njihova združitev temelji na izražani volji članstva o potrebi, možnosti in pogojih skupnega delovanja; pri opravljanju družbenih in političnih nalog, v skupnih akcijah za razvijanje in prenašanje revolucionarnih tradicij narodnoosvobodilne vojne, vzgojo mladih na primerih našega osvobodilnega in revolucionarnega boja, na stalni krepitvi socialističnega patriotizma narodov in narodnosti Jugoslavije in na urejanju svojih socialnih, gospodarskih in drugih družbenih

vprašanj.

Članstvo v združenjih Zveze združenj borcev ne daje nobenih družbeno-političnih materialnih privilegijev.

10. Pravico biti član združenj v Zvezi združenj borcev ima državljan Jugoslavije:

- če je bil udeležen v narodnoosvobodilni vojni;
 - če je podpiral narodnoosvobodilno gibanje;
 - če je zaradi podpiranja narodnoosvobodilnega gibanja bil v zaporu, v internaciji ali na prisilnem delu;
 - če se je v zaporu, internaciji ali na prisilnem delu opredelil za narodnoosvobodilno gibanje in se s svojim vedenjem in delom zavzemal za uresničevanje njegovih ciljev;
 - če je bil ujet in se je v ujetništvu opredelil za narodnoosvobodilno gibanje in se s svojim vedenjem in delom zavzemal za uresničevanje njegovih ciljev;
 - če se je v oboroženih enotah zunaj domovine boril proti fašizmu;
 - če je osebni vojaški vojni invalid;
 - če je član družine padlega borca oziroma umrlega invalida, ki je uživalec družinskih invalidskih pravic.
- Vsak član je u članjen v združenju na ozemlju, na katerem prebiva, sodeluje v njegovem delu in plačuje članarino.

11. O vpisu, kadar je pravica do članstva v združenju sporna, kakor tudi o prenehanju članstva, odloča skupščina združenja na podlagi določb tega statuta in statuta Zveze združenj borcev socialistične republike oziroma statuta Zveze združenj borcev socialistične avtonomne pokrajine. Skupščina združenja lahko izpodbija ali odkloni vpis, če se ugotovi, da prosilec ne izpolnjuje pogojev, predvidenih s tem statutom Zveze združenj borcev socialistične republike oziroma statutom Zveze združenj borcev socialistične avtonomne pokrajine. Občan, ki mu je vpis odklonjen, se lahko pritoži vsem organom Zveze združenj borcev v socialistični republiki, ki urejajo pritožbe po postopku, ki ga določa statut Zveze združenj borcev.

Članstvo v združenju preneha:

- s samovoljnim izstopom iz združenja;
- z izključitvijo, ki se uporabi proti tistim članom, katerih dejavnost nasprotuje statutu Zveze združenj borcev Jugoslavije ali ki so se huje pregrešili proti socialistični domovini in podobno. Sklep o izključitvi iz članstva Zveze združenj borcev sprejema skupščina združenja.

Proti sklepu o izključitvi se je mogoče pritožiti vsem organom v zvezi Združenj borcev, ki sklepajo o pritožbi.

Članstvo v združenju invalidov preneha tudi z izgubo invalidskih pravic.

III. Pravice in dolžnosti članov združenja

13. Član združenja borcev ima pred drugimi pravicami in dolžnostmi v Zvezi združenj borcev in v svojem matičnem združenju pravico:

- da na sestankih združenj in Zveze združenj borcev ter v dejavnosti navedenih in zagovarja svoje mnenje in predloge in da zahteva od kateregakoli organa združenja in Zveze združenj borcev odgovor na svoja vprašanja;
- da so mu znani celotno delo, program in predlogi za ureditev vprašanj, ki jih sprožijo združenja in organi Zveze združenj borcev;
- da je deležen družbene pomoči in podpore združenja in Zveze združenj borcev v urejanju svojih materialnih, zdravstvenih in drugih vprašanj;
- da voli in da je voljen v organe združenja in Zveze združenj borcev;
- da sodeluje, kadar se razpravlja in odloča o njegovem delu in dejanjih in kadar se sprejemajo drugi sklepi, ki se neposredno nanašajo nanj;
- da sproža predloge in da se v vseh vprašanih obrača na organe združenja in Zveze združenj borcev;
- da razvija družbeno-politično dejavnost v svoji delovni organizaciji, krajevni skupnosti in komunih, v družbenih in političnih organizacijah in v organih samoupravljanja;
- kot družbenih in samoupravnih tribunah socializma da stalno dela za razvijanje in krepitev demokratičnih odnosov v njih in da v izpolnjevanju njihovih nalog razvija in utrjuje bratstvo in enotnost narodov in narodnosti

Jugoslavije, da aktivno dela in se zavzema za krepitev obrambne moči socialistične federativne republike Jugoslavije in da se bori proti vsem škodljivim pojavom in težnjam;

— da sodeluje v določanju, tolačenju in izvajanju politike gledišč Zveze združenj borcev in združenj;

— da izpolnjuje določbe statuta Zveze združenj borcev Jugoslavije in statuta Zveze združenj borcev socialistične republike, oziroma statuta Zveze združenj borcev socialistične avtonomne pokrajine;

— da varuje ugled in neguje lik borca narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije.

IV. Načela organizacije in struktura združenj in Zveze združenj borcev

14. Osnovne oblike organiziranja članov v Zvezi združenj borcev so združenja, ki se ustanove po teritorialnem načelu in v katerih se članstvo organizirano pripravlja za izpolnjevanje nalog, zasnovanih na določbah statuta Zveze združenj borcev socialistične republike oziroma socialistične avtonomne pokrajine.

Pri ustanovitvi združenja je treba imeti pred očmi družbene okoliščine aktivnosti in izpolnjevanja nalog na določenem področju in upoštevati demokratične pravice članov, njihove želje in teritorialne opredelitve. Za delovanje in neposredno sodelovanje večine članov v delu združenja se uporabljajo še druge oblike aktivnosti, kakor so zbori borcev, konference, posvetovanja o posameznih vprašanih in podobno.

15. Sklep o ustanovitvi združenj na svojem področju in njihovem teritorialnem območju sprejme občinska skupščina Zveze združenj borcev, upoštevajoč načela, določena s statutom Zveze združenj borcev socialistične republike oziroma statuta Zveze združenj borcev socialistične avtonomne pokrajine in mišljenje članstva.

Vojaški vojni invalidi lahko ustanove, v okviru združenja borcev na svojem ozemlju svoja združenja ali sekcije, kolikor to kaže njihov interes in njihova želja. Pri tem sta odločilna volja članstva in realna ocena občinske skupščine Zveze združenj borcev, ki odloča o tem.

16. V posameznih krajih, kjer to zahtevajo posebne okoliščine, predvsem število članov in zemljepisna lega, je mogoče v okviru združenja ustanoviti sekcije in aktivne. Sekcije in aktivni so odseki združenja, ki deluje z izpolnjevanjem njegovih sklepov in gledišč, člani Zveze združenj borcev se po posebnih interesih in željah lahko zbirajo v sekcije, odbore in podobno po pripadnosti svojim vojaškim enotam, sodelovanju v posameznih bitkah, internacijskih in ujetniških taboriščih ter podobno.

17. Združenja delujejo kot celote na ozemlju, kjer so bila ustanovljena, in so v svojem delu samostojna.

Združenja kot organizacijska osnova Zveze združenj borcev razvijajo svojo aktivnost v obravnavanju in izpolnjevanju svojih družbenih in političnih nalog, določenih s tem statutom in statutom Zveze združenj borcev socialistične republike oziroma statutom Zveze združenj borcev socialistične avtonomne pokrajine in si prizadevajo, da se problemom ustrezne kategorije članstva posveča v delu Zveze združenj borcev vsa odgovornost, zavzemajo se za njihovo razvozlavanje in dosledno izpolnjevanje pravic in dolžnosti članov združenja.

V. Skupščina združenj in Zveze združenj borcev

18. Združenja borcev narodnoosvobodilne vojne in združenja vojaških vojn invalidov organizirajo Zvezo združenj borcev občine, Zvezo združenj borcev socialistične avtonomne pokrajine, Zvezo združenj borcev socialistične republike in Zvezo združenj borcev NOV Jugoslavije.

Najvišji forum in oblika dogovarjanja, določanja nalog in odločanja članov je skupščina združenja borcev; v občini in mestu — skupščina Zveze združenj borcev občine in mesta; v socialistični avtonomni pokrajini, skupščina Zveze združenj borcev socialistične avtonomne pokrajine; v socialistični republiki — skupščina Zveze združenj borcev socialistične republike, a v federaciji — kongres Zveze združenj borcev Jugoslavije.

Skupščine po strukturi in zastopstvu članstva izražajo mišljenje vseh borcev in vojaških vojn invalidov in so javna in demokratična socialistična tribuna.

a. Združenja:

19. Skupščina združenja sestoji iz celotnega članstva. Skupščina se sestane po potrebi, najmanj pa enkrat na leto.

Skupščina voli predsednika in sekretarja, ki sta hkrati tudi člana odbora.

Za izpolnjevanje nalog med sejami izvoli skupščina odbor, katerega mandat traja dve leti, a število njegovih članov določi skupščina.

Skupščina združenja borcev voli tudi svoj nadzorni odbor.

Skupščine združenj borcev volijo svoje delegate za občinsko skupščino Zveze združenj borcev in kandidate za občinski in nadzorni odbor, držeč se določenega ključa in načela o zastopstvu vseh kategorij članov. Pri volitvi združenja javno ocenijo kvalitete predlaganega delegata, njegovo družbeno in politično zavzetost, smisel, pripravljenost in odgovornost za delo v družbenih in političnih vprašanih, pogoje, da z lastno aktivnostjo in sposobnostjo še nadalje prispeva k izpolnjevanju splošnih družbenih nalog.

20. Skupščine združenj obravnavajo uspehe aktivnosti, sprejemajo program dela, določijo smeri in način zavzetosti pri družbenih in političnih poslih, dajejo iniciative za urejanje odprtih in neurejenih problemov svojega članstva in ocenjujejo delo odbora.

b. Občina:

21. Skupščine Zveze združenj borcev občine so najvišji forum in oblika dogovarjanja v občini. Skupščino sestavljajo delegati izvoljeni na skupščinah združenj borcev. Število delegatov in članov občinske skupščine določa občinski odbor, ki sklicuje občinsko skupščino vsako drugo leto.

Skupščina Zveze združenj borcev občine obravnava poročila občinskega in nadzornega odbora ter ocenjuje dosežene uspehe, nakazuje naloge za delo občinskega odbora Zveze združenj borcev in združenj.

Skupščina Zveze združenj borcev in občine voli delegate v republiško in pokrajinsko skupščino Zveze združenj borcev in kandidate za člane pokrajinskega in republiškega odbora Zveze združenj borcev in nadzornega odbora.

Skupščina overovi izvolitev članov občinskega odbora, ki so jih izvolila združenja borcev.

2. Občinski odbori Zveze združenj borcev izvajajo sklepe in stališča skupščin Zveze združenj borcev, ocenjujejo delo predsedstva, komisij in drugih pomožnih teles, koordinirajo delo združenj, sestavljajo program dela in sredstev za njihovo financiranje, organizirajo medobčinsko sodelovanje in sodelovanje s pristojnimi organi, predstavniškimi telesi in organizacijami.

23. Občinski odbor Zveze združenj borcev se konstituirajo po delegatskem načelu z ustreznim zastopstvom združenj in kategorij članstva. Zaseda v stalni — voljeni sestavi. Število članov odbora določa skupščina, a njihov mandat traja dve leti.

24. Občinski odbor voli iz svojih vrst predsednika in sekretarja potem, ko si je o kandidatih priskrbel mišljenje združenj borcev. Delo odbora vodi predsednik.

25. Za izpolnjevanje sklepov in opravljanje tekočih aktualnih nalog v mejah sprejetih pooblastil, izvoli občinski odbor predsedstvo kot svoj izvršni organ, ki ga poleg predsednika in sekretarja občinskega odbora sestavlja toliko članov, kolikor jih določi občinski odbor.

Mandat predsedstva traja dve leti.

26. V okoliščinah nujno potrebne krepitve demokratičnih odnosov v Zvezi združenj borcev in združenjih ter močnejšega izražanja vloge ene ali več občin v izpolnjevanju nalog organizacije borcev je medobčinsko sodelovanje pomemben element dela in dogovarjanja. Sodelovanje v vprašanih skupnega interesa organizacij borcev ene ali več občin je mogoče razvijati v okviru republike ali zunaj njenih okvirov, kadar je to potrebno in koristno.

27. Vrhovni organ Zveze združenj borcev v mestu — več občin je mestna skupščina, ki jo sestavljajo delegati, izvoljeni na občinskih skupščinah.

28. Vrhovni organ Zveze združenj borcev mesta je mestni odbor Zveze združenj borcev, ki ga z neposrednim delegiranjem vzpostavijo občinske skupščine zveze združenj borcev z mestnega območja, oziroma združenj borcev, če se ne ustanove občinski odbori zveze združenj borcev, a verificira ga mestna skupščina Zveze združenj borcev.

Orožja prihodnje vojne Bojni plini

Kakšen pomen pripisujejo kemični in biološki vojni sovjetski vojni in obrambni strokovnjaki, je razvidno tudi iz dejavnosti civilne obrambne organizacije. Ta ima v svojem programu 20 ur aktivnega treninga za obrambo pred biološkimi in kemičnimi sredstvi za vse aktivno prebivalstvo.

Nobenega dvoma ni več, da je kemično in biološko orožje postalo privlačno tudi za majhne države, ki z lastnimi sredstvi ne morejo zagotoviti drugega atomskega orožja. Kemično in biološko orožje je poceni in ima velik ofenziven učinek. Takšno orožje gotovo imata ZAR in Izrael (ZAR je med vojno leta 1967 dobila iz NDR 200.000 plinskih mask). Med upoštevanja vrednimi proizvajalci kemičnega in biološkega orožja so tudi Kanada, Francija in Švedska. Tudi Kitajska ima vse po drugi svetovni vojni močna kemična in biološka orožja, saj jih izvaža v ZAR in S. Vietnam. Po mnenju sovjetskega akademika Duhinina, se je na koncu petdesetih let proizvedlo 500.000 — 600.000 ton tega orožja letno.

Obdobje zadnjih let petega in začetek šestega desetletja bi upravičeno lahko označili kot obdobje živčnih plinov. V tem času misel o atomski vojni že ni bila več tako sprejemljiva kot poprej. — Med supersilama je bilo ustvarjeno ravnovesje. Živčne pline tudi štejejo med bolj »humana« orožja. Umiranje, ki ga povzroči, je razmeroma kratko, zmanjšujejo žrtve direktnih spopadov, ne uničujejo javnih in privatnih dobrin. Sploh pa vojaški strokovnjaki napovedujejo, da bodo ta orožja postala še bolj »humana«. Njihov cilj so baje snovi, ki bodo človekovo dejavnost onemogočile le za krajši čas, potem pa se bodo okuženi povrnil v normalno stanje.

Duševni strupi

Predpostavka strategov, da je odkrivanju, proizvodnji in možni uporabi živčnih plinov bilo doseženo ravnovesje med potencialnimi nasprotniki v bodoči vojni, razvoj znanosti in tehnologije, pa tudi spremembe v mišljenju, ki so šle v smeri vse večjega odklanjanja živčnih plinov, vse to so bili vzroki, da so raziskave krenile v drugo smer. Pravzaprav v dve: eni iščejo sredstva, ki bi začasno delovala na telo, drugi sredstva, ki bi imela podoben učinek na duha. Zadnja naj bi delovala na možgane in povzročala začasne duševne motnje sovravnikovih vojakov in civilistov.

Mamila s takšnim delovanjem že dolga stoletja poznajo v mnogih deželah. Pridobivali so jih iz rastlin in gob. Zdi se, da jih je največ v Mehiki. Indijanci v Mehiki, Gvatemali, Braziliji, črnici na Haitiju in domorodci na Novi Gvineji še zdaj uživajo neke gobe, ki povzročajo ekstatična stanja pri verskih obredih. Toda učinkovita količina tega strupa je prevelika, da bi ga lahko uporabili v vojaške namene. Odkrili so tudi sestavine, ki so v povezavi z drugimi zelo koristne, ki pa izolirane izzivajo apatičnost in nesposobnost za obrambo. Korenika nekega arabskega grma vsebuje snov, ki povzroča močne privide. Vse te snovi so znanstvenikom znane in jih lahko umetno izdelujejo. Izdelujejo lahko celo močnejše, kot so v naravi.

Med umetnimi psihičnimi strupi je doslej najmočnejši Dietilamid liserginske kisline, znan kot LSD. Liserginska kislina je sestavni del žitne sneti, leta 1954 pa so jo prvič izdelali umetno.

LSD povzroči spremembe v človeku že pri dozi enega mikrograma na kilogram telesne teže. En mikrogram zavzete snovi že povzroči močne privide in celo spremembe, ki so podobne duševni bolezni shizofreniji. En kilogram LSD bi popolnoma zadostil, da bi se prebivalstvo Londona pretvorilo v začasne shizofrenike, če bi bil enakomerno porazdeljen. A če predpostavljamo, da bi prebivalstvo zaužilo le tisoči del, bi zadostovala ena tona. Zastrupitev pitne vode bi bil kar dober način razdelitve strupa, pa tudi oblak drobnega prahu bi bil kar uspešen. Prebivalce cele države bi bilo mogoče zastrupiti, če bi nad velikim področjem razpršili raztopino LSD. To pa je pri današnjih tehničnih sredstvih povsem mogoče.

Štab NATO v Evropi je že napravil poskuse z bataljonom vojakov, ki so bili »obdelani« z LSD, tako, da so ga dobili v jutranji kavi. Vojaki so se smejali brez povoda, odmetavali orožje, plezali na karkoli, vreščali in jokali kot otroci. Njihovo obnašanje se je zelo razlikovalo od normalnega.

Shizofrenija, izzvana z LSD, je lahko prehodna, če je doza pod zdravniško kontrolo in zadosti majhna. Toda med narkomani, ki so zavžili prevelike doze LSD, so nastopile neozdravljive bolezni. In prav to bi se zgodilo v vojni. Če naj bi vsak dobil efektivno dozo, bi morali uporabiti takšne količine strupa, da ga nikakor ne bi mogli razpršiti enakomer-

no in večina bi dobila preveliko dozo. Ta bi izzvala trajno duševno bolezen ali celo smrt. Razen tega je doza, ki jo moški še lahko prenese, že smrtonosna za otroke ali nosečnico.

Tisti, ki bi bili z LSD že zastrupljeni, ne bi še vedeli, kaj se z njimi dogaja. Mnogi bi vozili avtomobile, kamione ali vlake, upravljali bi s prometom in z varnim orožjem. Izdajali bi ukaze drugim. Podivjale bi tudi živali. Vse reakcije na LSD se niti ne morejo predvidevati. Znano pa je, da bi bile strahotne.

Strokovnjaki raziskujejo še mnoge druge strupe, ki imajo podoben učinek kot LSD. Ker gre za vojaške skrivnosti, je podatke težko dobiti, vseeno pa je že marsikaj znanega. »Napredek« na tem področju pa lahko še pričakujemo.

Združene države že imajo standardizirano sredstvo za vojne namene. Ima šifro BZ in podrobnosti o njem niso znane. Vojnotehnični priročnik TM 3 - 215 tako opisuje njegovo delovanje: ovira normalno dejavnost, koža postane suha in vneta, utrip srca se poveča, nemogoče je opravljati potrebo, telesna in duševna dejavnost postane počasnejša, povzroča glavobol, vrtoglavico, dezorientacijo in halucinacije, zaspasnost in včasih tudi manjško obnašanje. Navodila opozarjajo na »kritične« omejitve uporabe, čeprav se sicer smatra, da je mogoče uporabljati, ko so domače in sovražnikove enote med seboj pomešane. Poskusi, ki so jih delali v ZDA z isto snovjo na mačkah in miših, so pokazali, da se je mačka, izpostavljena delovanju strupa, začela bati miši. Mrzlično si je prizadevala, da bi ji pobegnili, skatala je v zrak, vselej, koder se ji je miš približala. Tudi vojak — stražar se je pod vplivom BZ obnašal precej nenavadno. Pozabil je geslo in sedel na tla, ne meneč se za prihajajočega »sovražnika«. Čete vojakov, zastupljenih z BZ, bi bile na bojnem polju nerabne. Počenjali bi vse, razen tistega, kar bi od njih pričakovali.

Tovrstna orožja so manj spektakularna kot je atomsko in ne privlači tolikšne pozornosti, toda lahko povzročijo velika razdejavanja. Kot taka bi morala biti prepovedana in kontrolirana, čeprav bi bila kontrola zelo težavna.

Medtem ko je preučevanje rastlinskih strupov že zelo napredovalo, pa je raziskovanje živalskih še na začetku. In vendar je že znano, da nekatere živali proizvajajo strahovite strupe. Znan je na primer riba toro fuga, ki živi v japonskih vodah in izloča močan strup, topljiv v vodi. Smrtna doza za odraslega človeka je samo 0,5 mg.

Če se nekoliko zaustavimo na področju biokemije, pri tistemu, kar je znanost že ugotovila, so mnogi zapleteni procesi v človeškem telesu odvisni od snovi, ki nastopajo v tako majhnih količinah, da jih je komaj mogoče zaslediti; so za življenje in za delovanje možganov nujno potrebne. Motnje v teh procesih in odnosih so vzrok smrti ali težke duševne bolezni.

Ti procesi in te snovi so deloma že podvržene človekovi kontroli. Na primer serum, s katerimi dosežemo imunost proti delovanju določenih strupov. Duševno bolezen kot je shizofrenija, lahko z določenimi sredstvi izboljšamo ali oslabimo. Povsem upravičeno lahko pričakujemo, da bo znanost odkrila še več takšnih sredstev, da bo spoznala nove možnosti za vplivanje na človekovo duševno in telesno stanje.

Dejstvo, da so vse te raziskave začete iz humanih razlogov, da bi premagali bolezen in rešili življenje, a vse, kar je doseženo, se lahko izkoristi v vojaške namene. Kljub vsem prizadevanjem znanosti pa doslej še niso našli sredstva, ki bi bilo »idealno« za vojaške namene. To naj bi imelo lastnost kakšnega anestetika, katerega delovanje bi lahko po svoji želji regulirali.

KONEC

Filip Pajnič: V Benečijo in nazaj

Bil je to precej dobro oborožen bataljon, vsi so imeli lahko orožje. Tega srečanja smo se posebno mi razveselili in kmalu smo bili v živahnem pogovoru. Primorski partizani so se zanimali, kako je pri nas na Gorenjskem in Dolenjskem, kako se razvija naš boj proti okupatorjem in njihovim pomagačem. Ogledovali so naše orožje in ga hvalili, vseh jim je bilo. Tudi tu smo prišli pevci na svoj račun. Zapeli smo nekaj partizanskih in narodnih slovenskih pesmi. Tovariši iz Primorske so nas zelo radi poslušali in nam po malem pomagali. Pri njih so bili tudi neki funkcionarji, tovariši Ahac, Kajtimir, Rok in drugi.

Dan na vrhu Kolovrata smo zares lepo preživeli, se dobro odpočili in nasitili.

Našemu komandantu pa kar nekaj ni dalo miru, kakor da bi vedel, da bomo jutraj napadeni. Že pred nočjo smo na njegov ukaz zavzeli in pripravili bojne položaje. Čutili smo se močne, saj nas je bilo več kot dvesto in smo bili dokaj dobro oboroženi.

Ko se je zdanilo, so nam patrolje res sporočile, da se bližajo močne kolone Italijanov. Boj smo sprejeli, tako je bilo odločeno. Prav kmalu so je razvil hud boj. Italijani so večkrat jurišali, mi smo vse juriše vzdružili. Naš mitraljez Sokol iz zaščitne čete je bil tudi s svojo zbrojevko na borbenem položaju. Toda imel je smolo, zbrojevka se mu ni hotela sprožiti. Sedemkrat je repetiral, pa je vedno zatajila. Nazadnje je dvignil glavo in zagledal Italijane na dobrih pet metrov oddaljenosti od sebe. Osmič je potegnil zapirac — in mitraljez je zapel in sekal po Italijanih, ki so se tako zmedli, da bomb niso odvlili, temveč so jih kar cele metali v nas. Naši, ki so to videli, so bombe pobirali in jih odvitve metali nazaj.

Boj je trajal ves dan, vse do noči. Italijanov je precej padlo, mi pa do konca nismo imeli izgub. Ko pa so Italijani pričeli streljati s težkim minometalom, so štirje naši borci obležali, več pa je bilo ranjenih. Čez noč smo ostali na položajih, prav tako Italijani.

To je bila prva bitka na Primorskem, ki je trajala ves dan, in to celo na drugi strani Soče, v Benečiji.

Se en dan borbe proti taki premoči ne bi bili vzdržali; ni nam manjkalo poguma, temveč municije. Potegnili smo se s položajev, se zabili nad Sočo pod neko veliko steno in opazovali italijanske avtomobile, ki so ves dan vozili in pospravljali svoje mrtve in ranjene. Precej dela so imeli s tem. Za nami pa jih ni bilo.

Prišla je noč, naša zaščitnica, in nam pomagala pri pohodu mimo vasice Fone, ki so jo prejšnji dan Italijani požgali do tal. Od cele vasi smo našli samo žerjavico in pepel. Nadaljevali smo pot, šli ponoči mimo vasi Livke in obšli neko vas pod Matajurjem. Še v jutranjem mraku smo se povzpeli na vrh Matajurga.

Kako je Matajur lep, ve samo tisti, ki ga je prehodil. Zjutraj smo otepali veliko roso, saj je trava bila visoka do kolen. Vreme je bilo lepo, mehko. Na Matajuru smo videli zidane hleve, tudi vode ni manjkalo za živino. Pastirjev in živine pa žal ni bilo, vsi veliki, lepi hlevi so bili prazni.

Italijani, ki so jih pustili na Kolovratu, nas niso iskali, lahko smo v miru počivali ves dan. Proti večeru pa se je naša kolona, ki je bila že dolga, saj nas je bilo okoli dvestopetdeset borcev in bork, spustila proti vasi Mašera. Naši intendantji so se napotili v neko naselje, z njimi tudi nekaj tovarišev, ki so znali italijanski. Potrebovali smo hrane — toliko ljudi precej porabi, preden se nasiti. A v teh vaseh ni bilo kaj dosti pričakovati, bile so revne, nekaj malega smo pa le dobili. Od vasi Mašera smo šli naprej in se še pred drugim dnevom zabili nad reko Nadižo. Na srečo je levi breg Nadiže strm in vse obrasel z grmovjem. Strmina je bila tolikšna, da smo sedeli, ležati ni bilo mogoče, opirali smo se na grmovje, drugače bi bili zdrsnili naravnost na cesto, ki drži iz Kobarida v Čedad. Na tej strmini smo čepeli dva dni in dve noči, brez vode, brez česa kuhanega. Zdeli smo morali čisto pri miru, slišati se ni smel noben glas. Vsa šum ali glasnejše govorjenje bi se kaznovalo kot izdajstvo. Ker se nismo mogli premikati, smo se dogovarjali tako, da je krožil listek od borca do borca, kakor je navada pri nas na kmetih, da gre okrožnica od hiše do hiše.

Naša brigada je zdaj bila razdeljena na dva bataljona, prvega in drugega, naša »jugoslovanska« četa pa je bila nekaka rezerva. Če je bilo nevarno, je »jugoslovanska« četa šla v predhodnico ali v zaščitnico.

Ko smo želeli že en dan in eno noč v tistem bregu, je okoli borcev krožil listek: »Tovariši, potrpite, vzdržite, jutri bo bolje. Kajtimir.«

Bili smo obkoljeni. Cesta ob Nadiži je bila zastražena, tudi nad nami na gori Matajur je bilo polno Italijanov, le v naš breg ni bilo nikogar. Menda si sploh niso mogli misliti, da bi kdo visel v tej strmini, nikar da bi se tam skrivalo toliko partizanov.

Dva prostovoljca sta odšla na ogled, toda takoj so ju ujeli. Izdala pa nas prav gotovo nista, kajti napada na nas ni bilo.

Sonce je pripekalo, žejna in lakota sta bili vse hujši. Kdor je to doživel, že ve, kako strašna je žejna, posebno še, če vidiš vodo, do katere ne moreš, ker je zastražena.

V takem položaju je morala komanda nekaj ukreniti.

Drugega dne precej zgodaj dopoldne smo kar padli v reko Nadižo. Italijani niso reagirali. Jaz sem hodil za mitraljezom Bogdanom in videl, kako kukajo Italijani izza vogala neke hiše, ki je bila tam ob cesti. Bogdan me je vprašal, ali naj spusti v njih rafal. Rekel sem, naj varčuje z municijo, on pa je vseeno kar stojel spustil rafal, da ga je skoraj znak vrglo. Italijani so se razbežali, celo stražar, ki je stražil most onstran reke, je zbežal. Zdal smo imeli prost prehod, lahko bi šli čez most, a kaj, ko smo bili tako žejni! V pomladanskem deževju je Nadiža tako narasla, da nam je segala skoraj do pasu. Bila pa je prijetna, topla. Lepo je bilo, niti preveč pripogibati se ni bilo treba, pili smo skoraj stoje, za nazaj in za več dni naprej, ker smo vedeli, da na drugem bregu spet ni vode.

Tako smo torej prešli Nadižo in se začeli vzpenjati v hrib, ki se imenuje Črni vrh (Monte negro). Pod njim je vas z istim imenom. V to vas ni od nikoder ceste. Vas leži v dolini, drva in seno pa spuščajo s hriba kar po žičnicah. Tod ljudje še vedno govorijo slovensko. Vprašal sem dvanajstletnega pobiča, kaj da je, pa mi je rekel, da je Slovenec. Čudili smo se in veselili nas je, da se je tu ohranila slovenska beseda, saj so ti kraji bili že 70 let pod Italijani.

V vasi je bila gostilna in nič ni čudno, da smo po hudih naporih popili vse vino, kar ga je imel gostilničar. Naši komandanti, ki so imeli dovolj lir, so vse pošteno plačali, kar smo pojedli in popili. Vaščani so bili do nas prijazni, prišli so nas pozdravit, z njimi je prišel tudi tamkajšnji župnik in se pogovarjal z našimi komandanti; bil je prišast Osvobodilne fronte.

V naši »jugoslovanski« četi pa se je začelo na vsem lepem govoriti, češ kam nas vlečejo, da nas bodo v teh krajih vse polovili; celo mene so nagovarjali, naj uidevno in se vrnemo v naše domače Dolomite.

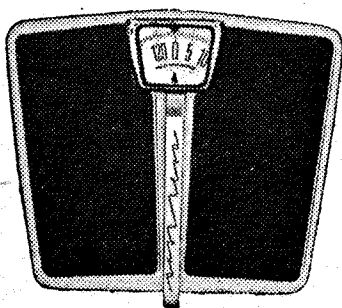
Res so nekega večera izginili trije naši tovariši. Pozneje smo izvedeli, da so enega Italijani ujeli, dva pa sta nekje pri Kobaridu preplavala Sočo in se rešila. Kot po navadi, smo v prvih jutranjih urah šli naprej. Zapustili smo prijazno beneško vas, se uvrstili v kolono po eden proti jugu in prišli do zadnjih hribov pred furlansko nižino. Ponoči smo v daljavi videli luči mesta Čedad. Tudi luči taborišča v Gonarsu smo videli. Vsak se je zamislil, skoraj vsak je imel nekoga v taborišču. Tudi moj brat in starejša sestra sta bila tam internirana. Dogovarjali smo se s komandanti, da bi prav lahko prišli do taborišča v Gonarsu in rešili naše ljudi, toda ti reveži verjetno niso bili zmognili takih maršev, kakor smo jih morali narediti mi, pa smo to misel opustili.

NADALJEVANJE

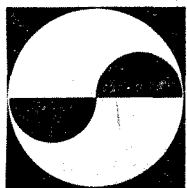
LIBELA - CELJE
ZA VSAKODNEVNO KONTROLO
VAŠE TEŽE
OSEBNA TEHTNICA

NEVA

**Praktično darilo
za vsako priložnost!**

NE ZGRADITE SVOJE HIŠE BREZ VRAT IN OKEN

SLOVENIJA LES

LJUBLJANA, Vižmarje 168
LJUBLJANA, GR, hala "D"
CELJE, Tkalska 13
MARIBOR, Cankarjeva 4

NAFTA — LENDAVA

je danes največji proizvajalec lepil za lesno industrijo.

Z novimi kapacitetami v proizvodnji surovin, ki so še v izgradnji bo svojo proizvodno zmogljivost še bolj povečalo.

S perspektivnim razvojem je predvidena še mnogo večja kapaciteta in izbor izdelkov; pri tem se bo podjetje še posebej trudilo na področju kemije, metanola in in formaldehida ter umetnih smol.

PROIZVODI:

- karbidna in fenolna lepila in utrjevalne mase
- parafinske emulzije
- bencin, gorilno olje, plinsko olje, specialni bencini
- metanol
- formalin

Potrošnikom naših proizvodov dajemo strokovni servis in atestiramo proizvode.

Mile Pavlin **SKRIVNOST SIMNOVE SMRTI** / TORZO ROMANA /

Kako je prišel v stike s tem človekom, sem ga vprašal.

Začel mi je pripovedovati, kako je prejel od svojih zaupnikov v mestu poročila, da tak in tak človek išče stike z nami. Potem ga je poklical iz mesta, sestala sta se in se pogovorila. Kar sam se je ponudil, da bo dajal podatke...

Na kakšen način mu je sporočil, kje se bosta sestala in kdaj?

Šimen je spet momljal, pokazal oklevanje in zadrego, dokler ni spregovoril. Ves čas so njegove oči mrzlično begale okoli, od predmeta do predmeta.

Pisal mu je in se pod pismo podpisal s polnim imenom in priimkom. Saj so Nemci v svojih časopisih že veliko pisali o njem. Tolmaču so pismo njegovi zaupniki podtaknili, podtaknili v žep plašča, ko je sedel v neki gostilni. Očitno je tolmač pismo našel, saj je prišel na sestanek.

Kolikokrat je že imel z njim stike, ali jih ima redno, kje in kdaj, kako ga pokliče, če je kaj nujnega ali če bi izgubila zvezo? Mimogrede sem mu tudi omenil, da je tak človek za nas res dragocena zveza in da bi bila velika škoda, če bi ga izgubili, posebno še, če bi ga razkrinkali.

Spet se je zmedel in spet se mi je zdelo, da se sproti izmišlja in mi laže.

Dejal je, da tolmač noče imeti stikov z nobenim drugim kot samo z njim. Zato se

80

sestajata, v nekem gozdu blizu Maribora. Tolmač ima dovoljenje, da sme ponoči biti zunaj, tudi razpoznavna gesla straž in patrulj lahko dobi. On, Šimen, pa ima brzostrelo in bombe. Vsakokrat sproti se zmenita, kje se bosta prihodnjič srečala in kdaj. Datum mu sporoči kasneje po pismu, če je kaj nujnega. Pismo pošlje na izmišljen naslov neke ženske v Mariboru. V pismu je geslo, iz katerega se da ugotoviti, kdaj ga bo Šimen čakal. Nekoč je tudi na določenem kraju na Pohorju izstrelil ponoči raketo, kar je pomenilo, da se želi prihodnjo noč sestati s tolmačem.

Toda kdo opazuje ponoči Pohorje, kje dobi tolmač pisma, ki jih pošlje Šimen?

Urno mi je odgovoril, brez zadrege. Tolmač prejema mnogo pošte od raznih zaupnikov, zato dobi zlahka tudi Šimnovo pismo. Vsakdo, ki bi mu pismo slučajno prišlo v roke, bi pomislil, da gre za pismo gestapovskega agenta. Razen tega dobiva vso sumljivo pošto od cenzurnega urada.

Vprašal sem, kako dolgo bi moral čakati, če bi se hotel s njim sestati. Kar poskočil je, pobledel in se ves stresel. Nato je rekel s pijančevim glasom, da najmanj teden dni. Dobro, pa naj mine še teden, ko sem tukaj napravil že toliko dni, samo da ga vidim in ugotovim, kakšen človek je, če sploh obstoji. Šimnu sem ukazal, naj ga pokliče na sestanek.

Spet sem ga opazoval. Poparjen je bil, nato pa je rekel, da najbrž ne bo hotel priti, če bo zvedel, da bo na sestanku še kdo razen Šimna.

Saj mu ni treba povedati, sem rekel.

Toda lahko se ustraši, lahko opazi, da sva dva, pa se obrne in ne pride nikoli več ali celo začne streljati. Zbal se bo, da ga misli odpeljati in ubiti.

81

Kako se piše, kako mu je ime, kje stanuje in kakšen čin ima?

Odgovoril mi je, da niti enega teh podatkov ne ve, ker ga ni nikoli o tem spraševal. Ni se mu zdelo važno, pa tudi najbrž vsega tega ne bi hotel pripovedovati, ker se preveč boji. Najbolj ga je strah, da bi kdo izmed vrinjenčev pri nas zvedel zanj.

Očital sem mu, da torej ne ve prav ničesar o tem človeku. Kako pa ste sploh nanj naslovili pismo, če ne veš niti njegovega priimka.

Zdaj se je brž znašel. Pismo je bilo brez naslova, saj so mu ga dali v žep plašča.

Tukaj niso čisti računi, sem na tihem sklepal. Zanimalo me je samo, kakšen izgovor bo našel Šimen, da me ne bo seznanil z domnevni tolmačem in kako dolgo bo zavlačeval s sestankom.

Kakšne zveze imaš z mariborsko organizacijo, sem ga vprašal. In, ali se je že kdaj ukvarjal z iskanjem izdajalcev, ki so krivi, da so zaprli toliko naših ljudi.

Kot bi ustrelil, mi je odgovoril, da z mariborsko organizacijo nima prav nobenih zvez, ker ima popolnoma svoje ljudi. Za izdajstva se je že pozanimal pri tolmaču in od njega zahteval, naj išče v tej smeri, toda zaenkrat še ni nič zvedel. Tolmač pravi, da ne more do jedra in da je izdajalec najbrž v vrhovih politične organizacije, spet eden izmed terenčev. Morda jih je tudi več ali pa so kar vsi...

Premišljeval sem o čudnem in nenavadnem sporočanju tolmaču, kdaj in kje naj bi se sestala. O Šimnu sem mislil, da je najbrž vse skupaj prebral v kakšnem poceni detektivskem romanu. Šimen se je zdaj nekam kislo nasmihal. Najbrž je opazil ali začutil, da so moja vprašanja nevarna, saj ima lisjak vedno

**NOVO nagradno
ŽREBANJE vseh
hranilnih vlog pri
KREDITNI BANKI CELJE**

Vloge sprejemajo:
Osrednja enota Celje, podružnice:
Celjska Mestna hranilnica, Podruž-
nica za kmetijstvo
Celje, Velenje, Slovenj Gradec, Slo-
venska Bistrica in ekspoziture:
Zalec, Mozirje, Šoštanj, Dravograd,
Ravne na Koroškem, Prevalje, Meži-
ca, Radlje ob Dravi, Slovenske Ko-
njice, Rogaška Slatina, Smarje pri
Jelšah, Sevnica, Brežice, Laško, Sent-
jur pri Celju.

Zrebanje bo v Brežicah 31. decembra
1969.

**kreditna
banka
celje**

SLOVIN VINJAK

za vsak
okus...

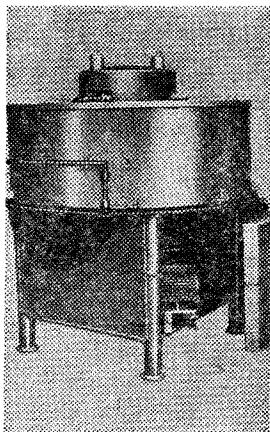
SLOVENIJA — VINO LJUBLJANA

Obrtno podjetje »OBRtnIK« PREBOLD

izdeluje krožne betonske
mešalce v velikosti 500 li-
trov z električnim motorjem
380 W.

Mešalec je primeren poleg
mešanja betona, tudi za me-
šanje malte. Uspešno ga upo-
rabljajo izdelovalci betonskih
zidakov.

Prodajna cena 9.750.— Ndin

82

zelo bistro oči in šesti čut za nevarnost. S
smehom me je skušal prepričati, kako se nič
ne boji in kako ni opazil, da se mi zdi sum-
ljiv. Nato je s široko, teatralno kretnjo segel

83

po svoji torbici in izvlekel iz nje nekaj zmeč-
kanih časopisnih odrezkov. Pomolil mi jih je
pred obraz, češ poglej jih, kaj pišejo o meni,
ti me pa sumničiš.

»Na, preberi,« je dejal.

Segel sem po teh kosih slabega nemškega
papirja in začel brati. Fašistična propaganda
je imela že svoj ustaljen, pretiran slog, ko je
pisala o naših ljudeh. V teh člankih pa se je
pojavljala šimen kot krvoločna pošast, polna
vseh človeških pregreh. Sadistični morilec, ko-
munist, ki pije človeško kri, menda je tudi
otročje meso, pošiljuje vsako žensko, ki jo
vidi... Tam je pisalo o zapeljanih kmečkih
fantih s spodnještajerskih pokrajin, ki so na-
sedli komunistični propagandi in dezertirali
iz zmagovite nemške vojske. Hoteli so k
partizanom, pa so prišli Šimnu v roke in ta
jih je pobil, ker so vsi nekdanji nemški
vojaki sumljivi. Posebno tisti, ki so doma na
levem bregu Drave. Vsi so že vnaprej obsojeni
na smrt. Ko žrtev odgovori na šimnovo vpra-
sanje, odkod je doma, da je z levega brega,
že počni njegova pištola, včasih pa pomeni od-
govor začetek hudega mučenja. Število takih
žrtev se vzpenja na stotine, komunistična pro-
paganda pa trdi, da so možje in fantje na Do-
lenjskem ali v Bosni.

Pogledal sem ga v oči in ga vprašal, kaj
pravi na vse to. Široko se je zasmejal in
njegov smeh je bil podoben kozjemu meke-
tanju. Kaj neki bi pravil? Lažejo, saj so za
to plačani. Jezni so, ker jim je odkril in po-
strelil vse agente. Tudi v »Slovenecu«, »Sloven-
skem domu« in drugih ljubljanskih časopisih
pišejo o partizanih podobno. Da je res, da
je v pohorskih gozdovih izginilo že mnogo
poštenih ljudi. Najbrž gre za gestapovsko ali

84

belogardistično tolpo, ki se izdaja za parti-
zane podobno kot se je dvainštiridesetega na
Dolenjskem »štajerski bataljon«. Da je že na
sledni nečemu podobnemu in da bodo še plačali
za vse žrtve.

Nekaj časa je lovil sapo, najbrž je iskal
časa za premislek, potem pa je nadaljeval.
Kako aktivisti širijo take in podobne novice
o izginotju mnogih ljudi. Res je tudi, da so
novinci sila lahkoverni in zlahka nasadejo...

Še en dan nama je minil v razglabljanjih in
ugibanju. Spet smo spali kar se da previdno.
Naslednjega jutra sem ga nagnal, naj gre na
pot, da mi organizira sestanek s tistim tol-
mačem. Čez pet dni da se bova spet dobila.
Medtem bom poizvedoval pri terencih in sku-
šal zvedeti nove podrobnosti.

Odšel je, pa ni kazal nič veselja, prej skrb.
Kmalu smo odšli tudi mi. En dan je minil,
preden sem našel terence. Po poti sem ugibal
in tehtal vsako njegovo besedo. Kako mu bom
nastavil past, v katero se bo ujel? Edini ključ
je tolmač, toda kako je z njim, bom zvedel
še le potem, ko se bova srečala. Lahko pa mi
tudi nastavijo prepredenega agenta ali pa me
bodo skušali ubiti. Pa tisto dekle, če bi jo
našli in temeljito sprašali?

Spet sem s terenci dolgo in temeljito raz-
pravljaj o Šimnu. Obljubili so mi pomoč,
predvsem da bodo poiskali dekle, kje je in
kako se piše. Kasneje ni bilo iz tega nič.
Iskali so jo po vseh enotah, pa je niso našli.
Iskali so tudi tolmača iz Maribora in zbirali
podatke o izginulih. Pozneje tudi iz tega ni
bilo nič, saj nihče ni vedel drugega kot to,
da je ta ali oni odšel na Pohorje, srečal par-
tizane, potem pa nič več. Ko sem odšel, so na
vse moje naloge lepo pozabili.

POSLOVNO ZDRUŽENJE TEKSTILNE INDUSTRIJE

Union of Textile
industry

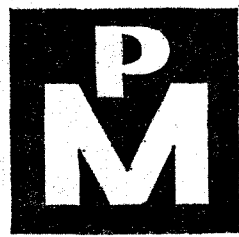
Ljubljana, Titova cesta 81. Jugoslavija

Za svoje člane opravlja poslovno združenje naslednje naloge: izvaža surovine, polizdelke, uvaža: osnovne surovine, polizdelke, izdelke, pomožne materiale (barve, kemikalije, utenzilije), strojno opremo in vse potrebščine, ki jih uporablja tekstilna industrija ter opravlja tudi druge naloge z delovnega področja svojih članov.

V Poslovno združenje tekstilne industrije Ljubljana, Titova c. 81 je včlanjenih 36 podjetij

Tovarna oblačil, perila in pletenin »Mura«, M. Sobota
Tovarna trikotažnega perila »Pletenina«, Ljubljana
Industrija konfekcije »Modna oblačila«, Ljubljana
Obrtno konfekcijsko podjetje »Vezena«, Maribor
Industrija platnenih izdelkov »Induplati«, Jarše
Tekstilna tovarna in konfekcija »Metka«, Celje
Alpska modna industrija »Almira«, Radovljica
Industrija volnenih izdelkov »Bača«, Podbrdo
Pamučna industrija Emin Duraku, Džakovica
Industrija volnenih izdelkov »Volna«, Laško
Tekstilna tovarna »Novoteks«, Novo mesto
Tovarna čipk in vezenin »Vezena«, Bled
Tovarna sanitetnega materiala Domžale
Tekstilna tovarna »Medvode«, Medvode
Mariborska tekstilna tovarna Maribor
Tovarna dekorativnih tkanin Ljubljana
Tovarna pletenin »Angora«, Ljubljana
Tekstilna tovarna »Svilanit«, Kamnik
Tovarna sukna »Tekstilana«, Kočevje
Tovarna volnenih izdelkov Majšperk
Tovarna pletenin »Rašica«, Ljubljana
Tekstilna tovarna »Sukno«, Zapuže
Tovarna volnenih odev Škofja vas
Gorenjska predilnica Škofja Loka
Domača tvornica rublja Zagreb
Konfekcija »Kroj«, Škofja Loka
Tekstilna industrija Otiški vrh
Tekstilna tovarna Ajdovščina
Bombažna tkalnica Vižmarje
Tekstilna tovarna Prebold
Tovarna pletenin Sežana
Tekstilni institut Maribor
Predilnica »Litija«, Litija
»Volnenka«, Ljubljana
»Tekstilindus«, Kranj

Tekstilci pošiljamo vsem delovnim ljudem Jugoslavije, poslovnim prijateljem in vsem nekdanjim borbem in aktivistom NOV, internirancem in deportirancem iskrene čestitke in borbene pozdrave ob prazniku republike – 29. novembru.

INDUSTRIJSKO PODJETJE METALPLAST

RUŠE

IZDELUJEMO

izdelke iz termoplastov in duroplastov za:

- industrijo gospodinskih aparatov
- za industrijo jakega toka elemente najsodobnejših termoplastov
- elemente za proizvodnjo raznih akumulatorjev
- razne praktične artikle za široko potrošnjo

Vsi proizvodi so visoko kvalitetni. – Termoplastične izdelke po želji tudi galvaniziramo – kromirano ali niklamo.

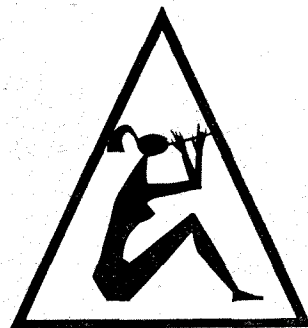
Priporočamo se za naročila industrije in trgovske mreže.

DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM
ISKRENE ČESTITKE ZA DAN REPUBLIKE –
29. NOVEMBER.

AVTOMOBILISTI!

za Vaš avto-
odlični
proizvodi:

**Ve-aled,
Avtopral,
Ve-pinol**

TRIKON TOVARNA PLETENIN IN KONFEKCIJE KOČEVJE

izdeluje

- moške hlače
- moške suknjiče
- damska krila
- pletenine vseh vrst
- posteljno perilo
- NAJNOVEJŠI
MODELI,
UGODNE CENE

ZA DAN REPUBLIKE
ISKRENE ČESTITKE
DELOVNIM LJUDEM

OBRTNIK

ŠKOFJA LOKA,
Blaževa ulica 3

prodaja

po ugodnih cenah
vse vrste oblog za pode,
kakor TAPISOM, PARKET,
LINOLIT, PODOLIT
in druge plastične mase.

Proizvaja in nudi opremo po
želji naročnika in izmerah
stanovanja po lastnih načrtih.
Nudi vse vrste uslug, gradbe-
no obrtnih storitev s strokov-
nimi nasveti.

OB DNEVU REPUBLIKE
ČESTITAMO
VSEM DELOVNIM
LJUDEM!

Franček Saje:

Boj klerofašistične „Straže” proti osvobodilnemu gibanju

»Že več desetletij deluje komunizem pri nas, toda še nikdar ni dobil ljudstva tako v pest kot danes. Nikdar tudi še ni bil narod v taki stiski, da bi se moral proti komunizmu boriti tajno, kot se mora danes... Toda vojna sreča se je obrnila... In danes... smo na najboljši poti, da dokončno premagamo tega našega najbolj nevarnega notranjega sovražnika...»

Zdaj je čas, da vse zdrave sile naroda stopijo na noge. Ta boj pa ne pozna gledalcev, nihče, ki se prišteva k narodu, ne sme ostati pred bojiščem, na katerem gre za narod. Kdor se čuti porabnega, naj poseže vmes!»

V brošuri so stražarji prijemali mihailovičevce, ker niso odločno nastopili proti slovenskemu partizanstvu. Za škodljive mlačneže in komodne sredince so razen resničnih sredincev proglašali vse izdajalske skupine. Prizanesli niso niti Slovenski zavezi, politični organizaciji slovenske raketije.

V borbi proti slovenski partizanski vojski dr. Ehrlich po Cesarjevih besedah »ni odobral nikakega organiziranja po hribih brez vednosti Italijanov, ampak je predlagal politikom obiske pri italijanih, ki naj bi prisilili italijansko oblast, da naredi konec

nevzdržnemu stanju. Ker ni nalletel na razumevanje pri političnih, ki so usmerjali svoje zadržanje pod vrisom OF, se je sam odločil in stopil do italijanskih oblasti. V maju (1942 — op. F. S.) je izročil vojaški oblasti spomenico, ki jo je hkrati poslal tudi v Rim.

Obveščevalni službi Osvobodilne fronte je v glavnem uspelo razkriti izdajalsko delovanje dr. Ehrlicha, voditelja stražerjev. Zato ga je ljudsko sodišče na osnovi odloka o zaščiti slovenskega naroda obsodilo na smrt, sodba pa je bila izvršena 26. maja 1942.

Poveljnik karabinerjev XI. armadnega zbora v Ljubljani je dva dni po Ehrlichovi smrti poročal generalu Robottiju, da so mu Ehrlichovi privrženci zagotovili, da bodo čez kakih deset dni ustanovili oborožene enote, ki bodo »brezpogojno sodelovale z italijanskimi vojaškimi enotami».

Stražarje pa je že prehitela Slovenska zveza in Mihailovičeva komanda Slovenije, ki je konec maja ustanovljala oborožene četniške skupine in navezala stike z italijanskimi vojaškimi poveljstvom.

Ko so stražarji spoznali, da italijansko poveljstvo odlaga njihov predlog in se pogaja z Mihailovičevimi komando Slovenije, so v začetku julija 1942 sklenili sporazum

Kaplan Peter Križaj z belogardisti na Urhu pri Ljubljani.

z vodstvom klerikalne stranke, da se vključijo v njeno Slovensko legijo. Stražarji so poslali v vodstvo Slovenske legije svojega predstavnika, ki je 16. julija 1942 poročal Cesarju:

»Maksl je prišel iz prve seje slov. legije poročat. Zastopa naše stališče in hoče korigirati sedanje stanje v glavnem odboru Mihail. štaba.»

Sodelovanje stražarjev v Slovenski legiji je bilo kratkotrajno, ker so še vedno računali, da bodo

sami uspeli skleniti z okupatorji sporazum o formiranju oboroženih belogardističnih oddelkov.

V ta namen so 7. avgusta 1942 izročili fašističnim političnim oblastnikom novo spomenico v njej so »v prepričanju, da italijanske oblasti brez častnega, organiziranega in pravno osnovanega sodelovanja naroda ne morejo izpolnjevati svojih nalog v okupirani pokrajini«, med drugim predlagali:

»7. Pod vrhovnim nadzorstvom se ustanovi »Ljudska varnostna služba« s posebno nalogo, da z orožjem in na terenu deluje po pokrajini, da se vzpostavi in trajno vzdrži javna varnost, red in mir, tudi v krajih, ki leže daleč od sedanjih postojank italijanske vojske...»

Podrobneje se delokrog »Ljudske varnostne službe« in njeno razmerje do italijanskih vojaških in civilnih oblasti uredi s posebnim pravilnikom...»

Med člani Straže se je tedaj razširila vest, da nameravajo partizani vdreti v Ljubljano. Stražar Janez Kralj je 9. avgusta 1942 odhitel na sedež fašistične stranke in o tem obvestil namestnika fašističnega tajnika dr. Scarnicija, s katerim se je po Žebotovem za-trdilu »dobro poznal«.

Scarnici je zadevo resno vzel in Kralju predlagal, naj na razgovor privede še nekoga. Ko je ta svetoval Žebota, je bil Scarnici zadovoljen, ker »ga je poznal kot zanesljivega« in je »tudi že z njim govoril«, kot je dr. Ciril Žebot navedel v svojem poročilu »Razgovor na fašiju«. Žebot zatem poroča:

»Na ta način sem prišel zvečer ob 9. uri z avtom na fašij, kjer so nama takoj naročili, naj premisliva položaj in za vsak slučaj pripraviva načrt za pomoč z naše strani, če bi bila potrebna. Fantom, ki bi jih mladi nasvetovala, bi dali orožje, da bi šli skupno s »črnimi srajcami«... Nama so dali v roke popolnoma nova revolverja (9 mm model 1942) in naju takoj poučili, kako se ravna z ročnimi bombami. Ostati sva morala na fašiju za slučaj, da bi nas rabili.»

Dr. Žebot in Kralj sta ostala na hodniku in opazovala fašistične letake. Pridružil se jima je predsednik fašističnega propagandnega oddelka. Svetovala sta mu, kako naj izboliša letake, česar je bil ta fašist »zelo vesel«. Žebot nadaljuje v svojem poročilu:

»Pogovor je potekal med nama in tem predsednikom propagandnega oddelka o sodelovanju z njimi. Izvajal je: če se hočete rešiti popolnoma komunistov, jih nam morate pokazati, ker jih mi ne moremo položiti, ker ne poznamo položaja. V ta namen bi se osnoval kader mladih ljudi okoli nekega vodje, ki bi seveda vse dela v dogovoru s fašisti. Ta mladina bi razkrila vse niti celotne organizacije, bi narod pripravila do tega, da bi bil do okupatorja prijazno razpoložen, splošno, da bi narod v Italijanih ne videl nasilnika, ampak

nosilca kulture, reda in miru...»

Predsednik naju je vprašal, kako ljudje mislijo o generalu Rupniku. Rekla sva, da povoljno, in so vsi pričakovali, da bo imel kaka pooblastila za policijo ali pa lastno vojsko in bi hitro uničil part. oddelke. Seda pa izgleda da ima še manj moči kot dr. Adlešič (ki je bil pred Rupnikom ljubljanski župan — op. F. S.) in da je ljudi razočaral.

Na koncu dolgotrajnega razgovora je vodja fašistične propagande po Žebotovem poročilu rekel, »naj vendar že uvidimo, da gre tu že za naš narodni bostoj in da je zadnji čas, da se Ljubljano reši pred uničenjem, ki se je začelo... Edino takojšnje sodelovanje v smislu, da pokažemo vse komuniste, nas reši pred uničenjem in tako bomo dobili zopet avtonomijo, o kateri je govoril Duce...»

Dr. Ciril Žebot pa je »naglašal, da je nujen predpogoj za sodelovanje, da vojska ustavi početjek in predlagal, da italijanska vojska »dela po seznamih« — ki bi jih sestavili belogardisti.

Stražarji so zvedeli da njihovi beli tekmeči že ustanavljajo belogardistične vaške straže. Zato je Straža 20. avgusta poslala dr. Natlačenu spomenico. V njej ga je prosila, naj »še prej, preden slovenske oborožene formacije, katerih ustanavljanje podpirate in priporočate, narastejo do pomembnejšega števila, skušate od mero-dajnih predstavnikov italijanskih oblasti doseči, da priznajo te formacije »kot zakonite ustanove« in jim dovolijo slovensko zastavo, kokardo, grb itd.

O tesnejšem sodelovanju z okupacijskimi oblastmi so stražarji razpravljali 23. avgusta 1942 na sestanku svojega starejšinskega oddelka. Na njem je Franc Cesar v svojem referatu o vaških stražah dejal:

1. Italijani hočejo sedaj sodelovati z enim delom prebivalstva.

2. Vaške straže imajo možnost, če bodo enotno organizirane, da v krajih kjer je italijanska vojska opraviila svoje delo, očistijo še preostanke partizanskih oddelkov, ki se za hrbtom Italijanov ponovno pojavljajo po vaseh...

3. ... če se bodo dogodki v svetu hitro razvijali, se zna zgoditi, kar ni izključeno, da polom zateče pozitivne sile v neredu z orožjem v rokah...»

Cesar je povedal, da so fašisti še posebej povabili Stražo k sodelovanju. Opozoril je, da hočejo stražarji doseči »v tem sporu med fašisti in vojsko čimveč ob pogajanjih za sodelovanje«. Zato so sestavili novo spomenico, ki jo bodo izročili »fašističnim in vojaškim krogom«. Če bodo »fašisti sprejeli predloge, bodo sodelovali z njimi. Če pa predlogov ne sprejmejo, pa je na nakovalu drugo železo, ki ga stranka (t. j. klerikalna stranka — op. F. S.) kuje z vojaškimi oblastmi.»

O vloži stražarjev v pripravljano belogardističnega narodnega izdajstva je Cesar v tem svojem referatu izjavil:

»Zavedati se moramo, da... po svojih odločitvah, ki niso čisto nič omahljive do sedanjih dogodkov, tvorimo edine resne in nevarne nasprotnike kom. stranki.»

Stražarji so 25. avgusta 1942 izročili italijanskim oblastem nove spomenice. V njej so opozarjali, da »se že več kot deset let bore proti uničevalnim poskusom komunizma v Sloveniji za obrambo krščanske kulture in civilizacije«. To delo so nadaljevali tudi med okupacijo. Kljub temu pa je prišlo do tolikega razmaha partizanstva »v glavnem zaradi pomanjkanja sodelovanja med italijanskimi oblastmi in slovenskim ljudstvom«. Straža, ki je nastopala kot »slovenska katoliška univerzitetna in srednješolska mladina«, čeprav je bila med to mladino vedno le manjšina, je na koncu predlagala:

»da se pod vrhovnim nadzorstvom italijanske vojske, ob kontroli civilnih oblasti in v tesnem sodelovanju s političnimi oblastmi ustanovi »Slovenska varnostna služba«, ki bo imela precizno nalogo nastopati z orožjem in na terenu, dokler ne bosta vzpostavljena mir in javna varnost.

(Nadaljevanje)

**PLINSKA
KATALITIČNA
PEČ**

aida SUPER

**ZA POCENI
IN HITRO
SEGRETJE PROSTORA
JE NENADOMESTLJIVA
PLINSKA PEČ**

aida supr

- direktno vžiganje tekočega plina
- na principu katalize tekoči plin gori brez plamena in izgori skoraj 100 %
- že po nekaj minutah peč doseže maksimalno intenzivnost gretja
- peč ne potrebuje odvoda v dimnik
- velika praktičnost namestitve in prevoza iz enega prostora v drugega

NOVOST!

- peč ima vgrajeno »lučko« za kontrolo atmosfere kjer izgori plin z majhnim plamenom ves čas delovanja peči
- z gornjim je podana popolna varnost uporabe peči ob upoštevanju navodil za uporabo
- 2-letna garancija

MERE: 41 • 49 • 79 cm

TEŽA BREZ JEKLENKE: 16,5 kg

POTROŠNJA BUTAN-PROPAN PLINA:

min.:	155 gr/h ... 1.900 kcal/h
red.:	200 gr/h ... 2.500 kcal/h
max.:	250 gr/h ... 3.000 kcal/h

Panel, ki je vgrajen v peč je atestiran na Rudarsko-geološki fakulteti v Beogradu, atest št. 286/2 od 23. 12. 1968.

ELRA — ŠKOFJA LOKA

TOVARNA GOSPODINJSKIH APARATOV ELRA ŠKOFJA LOKA

Politični razgledi

Ameriški republikanci opravičujejo predsednika Richarda Nixona, češ da ni začel nobene vojne. Richard Nixon pa je 3. novembra v televizijskem govoru dal vedeti vsem Američanom, da ne misli kar tako končati vietnamske vojne. In Amerika, ki se je razdelila na privržence vojne na pacifiste in na »veliko tiho večino mojih sodržavljancev«, kot je rekel Nixon, je bila hkrati razočarana in potolažena. Razočarana, ker je uvidela da Nixon ne misli končati vojne, marveč jo le »vietnamizirati«, se pravi podaljšati, in potolažena, ker je Nixon povedal, kaj mu je tri dni pred smrtjo odpisal predsednik DR Vietnam Ho Si Minh. Na Nixonovo »ponudbo za mir« je Striček Ho odgovoril, da se Hanoi zavzema za deset točk južnovietnamske začasne revolucionarne vlade, ki jih je predlagala za končanje vojne.

Predsednik Nixon je nasprotnika obtožil za to, da so pariška pogajanja zašla v slepo ulico, ni napovedal novega umika ameriških čet, vendar pa je potrdil govorice, da je sporazumno s saigonskimi krogi izdelal takšen načrt. Toda po tem načrtu ne gre za umik vse ameriške vojske marveč samo za kopenske sile. To pomeni, da hoče Washington obdržati v Južnem Vietnamu mornarico in letalstvo. Znano je, da je v vietnamski vojni najhujša opustošenja povzročilo ravno letalstvo. »Vietnamizacija« vojne — po umiku ameriških čet naj bi se proti FNO in silam DR Vietnam vojskovala samo vojska saigonskega režima — je po Nixonovem mnenju edina »častna rešitev« za ZDA. Toda s tem ni rečeno, da »vietnamizacija« pripelje k miru. Vojna se bo nadaljevala in bo za Ameriko morda finančno še dražja kot je doslej.

Predsednik Nixon prav tako ni hotel povedati, da kdaj naj bi se ameriške kopenske sile umaknile iz Vietnam. Zadržal je, da bi takšna novica prinesla nasprotniku premočan udar. To je seveda tudi res: oborožene sile južnovietnamske FNO bi se potemtakem lahko lotile močne ofenzive na Saigon, še preden bi bil ta pripravljen na spopad. Partizani bi le počakali na odhod ameriške vojske, nato pa napadli Saigon. Takšno ameriško stališče pa seveda ne more vlti zaupanja nasprotni strani na bojišču in za zeleno mizo v Parizu.

Ko je Nixon razkril ameriški javnosti svoje neuspešno korespondenco s Ho Si Minhom, je hotel s tem predvsem opozoriti notranje ameriško mnenje, tisti del ameriškega prebivalstva ki se je naveličal vojne v Vietnamu in ki čedalje odločneje z velikanskimi manifestacijami zahteva mir v tem delu sveta. Nixon jih je opozoril na to, da bi ZDA utegnile doživeti svoj »prvi vojaški poraz« in da bi bile »ponižane«, če bi kar kratko in malo zapustile Vietnam. Tako je pred Nixonom dostikrat govoril tudi Lyndon Johnson. Toda Nixon je dal Američanom tudi razumeti, da navsezadnje niti ni

„Vietnamizacija“ vojne

tako pomembno, ali je ameriško vmešavanje v Vietnamu pozitivno dejanje ali silna zmota. Zdaj je vojna in Američani morajo biti predvsem rodoljubni, je rekel. Največja velenja na svetu si ne more dovoliti ponižanja, ne sme biti poražena, zakaj tedaj svet ne bi več »veroval« vanjo, znotraj pa bi jo pekla »vest«. Te besede je Nixon namenil predvsem »veliki tihi večini mojih sodržavljancev«, nemogoče pa si je misliti da bi mogle razorožiti nasprotnike vojne. Ljudi, ki mislijo, da začetna napaka ne upravičuje nadaljnje trmoglavosti in drvenja v katastrofo.

Ze prej je bil zelo zgovoren tudi Nixonov podpredsednik Spiro Agnew. Obsodil je demonstracije za mir in zliž žolč na »duhual nacionalnega mazohizma, ki ga podpihuje tolpa nesramnih snobov, ki se imajo za intelektualce«. Bojevnike za mir je ozmerjal z »ideološkimi skoplenci« in — Nixon se temu ni uprl niti ni predsednika demantiral.

Nekaj dni po govoru je bil Nixon lahko zadovoljen: Gallupovi raziskovalci javnega mnenja so ugotovili, da se 77 odstotkov poslušalcev strinja z Nixonovo vietnamsko politiko. »Velika tiha večina mojih sodržavljancev«, v kateri so predvsem srednji razred in konservativni proletarij, pa se prav lahko zapre v apatičnost — kar Nixon pozablja — medtem ko privrženci miru delajo naprej. Dokaz za to so nove velike manifestacije za mir v Vietnamu 15. novembra. Dobri poznavalci ameriških razmer menijo, da Nixonov govor 3. novembra ni osamil bojevnikov za mir, marveč jih je še bolj spodbudil. Tako si Nixon prizadeva, da bi še povečal notranjo razcepjenost ZDA in da bi kar se da odmaknil uro miru.

Tedaj ko je Nixon razočaral svet in velik del Amerike s svojim govorom, je bila v Moskvi delegacija FNO Južnega Vietnam ter začasne revolucionarne vlade Južnega Vietnam pod vodstvom Nguyen Huu Thoja. Pogovori so bili nekakšno nadaljevanje tistih, ki jih je v oktobru imel severovietnamski predsednik vlade Pham Van Dong. Sovjetska zveza je v končnem sporočilu potrdila svoje prejšnje stališče, da podpira program desetih točk FNO Južnega Vietnam.

Sovjetska stališča, se ne premaknejo od tod in zato so zamen namigovanja Richarda Nixona, naj bi Moskva poskusila Vietnamcem »vsiliti mir«. Dan pred Nixonovim govorom je »Pravda« v uvodniku poudarila »solidarnost z bojem vietnamskega ljudstva« in zapisala: »Načrt za »vietnamizacijo« vojne ni nič drugega kot nje podaljšanje in podlaga za manever, s katerim hoče Pentagon podaljšati intervencijo in okrepiti marionetni saigonski režim, ki ga prebivalstvo Južnega Vietnam ne mara.«

Menijo, da ima Moskva preozki manevrski prostor, da bi mogla posredovati v korist ZDA in »vsiliti mir« Vietnamcem. Zato se tudi jezi na takšne ameriške pobude. Vedeti je treba, da sta tako hanojska vlada kot južnovietnamska FNO zelo samostojni, tako da bi bili sovjetski nasveti o zmernosti lahko zelo slabo sprejeti. Razen tega je treba opozoriti na kočljivo ravnotežje med sovjetskimi in kitajskim vplivom v Vietnamu. Zato si sovjetski voditelji ne morejo privoščiti sprememb stališč, ki bi utegnile prinesiti prednost Pekingu.

Richard Nixon je tri tedne prej napovedal svoj televizijski govor, ki ga je imel 3. novembra. Govor je dal desetkrat popraviti in obdelati. S tem je seveda pripravil ameriški in svetovno javnost na to, da je od govora pričakovala velike spremembe v vietnamski politiki. Pripravljen je moral biti tudi na to, da morebiti hudo razočara tiste, ki mu še zmerom nočejo zaupati. Vse kaže, da se tega ni zavedal.

KOMENTATOR

Spomenik v Novem Sadu

Partizanska pota so Franca Bobnarja-Gedža zanesla iz ljubljanske okolice na štajersko, kjer je bil dolgo časa komandant 13. brigade. Po vojni je kot aktivni oficir služboval po raznih jugoslovanskih mestih. Nazadnje se je znašel v Novem Sadu, dokler ga kot polkovnika niso upokojili. Po upokojitvi je še nadalje ostal v Novem Sadu, kjer se je popolnoma privadil mesta in ljudi. Leta 1967 pa je komaj 49 let star umrl.

Pred kratkim so na njegov grob postavili za Novi Sad dokaj nenavaden spomenik — neobdelan stožec sivga pohorskega granita z napisom:

»Francu Bobnarju Gedžu slovenski partizani«

Kot že napis sam pove, so kamen postavili na grob svojega

tovariša, znanega partizanskega komandanta s Pohorja njegovi bojni tovariši. Da pa je kamen iz pohorskega granita, je spomin na to, da se je bojeval na Pohorju in da se ga tamkaj spominjajo še po tolikih letih, kolikor jih je preteklo po vojni.

Mnogi so prispevali, da je dobil spomin pokojnega Gedža tako priznanje in vsem gre zahvala. Tako republikanemu odboru ZZZ NOV Slovenije, občinski skupščini v Konjicah, odboru Tomšičeve brigade, občinskima odboroma ZZZB Slovenska Bistrica in Ljubljana-Center, kolektivu kamnoloma Cerlak nad Oplotnico, ki ni hotel sprejeti plačila za kamen ter generalu Petru Brajeviću, Gedževemu soborcu, ki zdaj živi v Novem Sadu.

Odbor 13. SNOUB
»Mirka Bračiča«

Mednarodno sodelovanje bivših borcev

BRZOJAVKA ZVEZNEGA ODBORA ZZZB NOV SOVJETSKEMU KOMITEJU VOJNIH VETERANOV

Zvezni odbor ZZZB je ob proslavi obletnice velike oktobrske socialistične revolucije v imenu Zveze združenih borcev NOV Jugoslavije poslal sovjetskemu komiteju vojnih veteranov brzojavko, v kateri čestita borcem in narodom Sovjetske zveze in jim pošilja bratske pozdrave.

OB POTRESU V BANJALUKI

Ob potresu v Banjaluki je Zvezni odbor ZZZB NOV prejel več brzojavk, v katerih bivši borci izražajo sožalje ob veliki nesreči, ki je zadela Bosansko krajino. Take brzojavke je poslala Mednarodna federacija udeležencev odporiških gibanj, komite udeležencev odporiškega gibanja Nemške demokratične republike ter Demokratična zveza borcev, invalidov, internirancev in vojni žrtve Belgije.

DELEGACIJA ZZZB NOV NA VI. KONGRESU FIR

V dneh od 15. do 16. novembra je bil v Benetkah šesti kongres mednarodne federacije odporiškega gibanja (FIR). Tega kongresa se je udeležila tudi delegacija zveznega odbora ZZZB NOV Jugoslavije. V delegaciji so bili podpredsednik zveznega odbora Vasa Smajević, podpredsednik ZZZB NOV Hrvatske Blaž Kalafatić, podpredsednik mestnega odbora ZZZB NOV Ljubljana Vladimir Sink in svetnik v komisiji zveznega odbora ZZZB NOV za mednarodne stike Branko Golović.

V BEOGRADU SE JE USTAVILA DELEGACIJA BOLGARSKIH PROTIFASISTIČNIH BORCEV

Delegacija bolgarske Zveze protifašističnih borcev, ki se je udeležila šestega kongresa mednarodne federacije odporiških gibanj v Benetkah, je potovala 12. novembra skozi Beograd. Delegacija je na beograjski železniški postaji sprejel predsednik zveznega odbora ZZZB NOV Marjan Cvetković in se je zadržal z njimi skoraj eno uro v prijateljskem pogovoru.

ZAHVALA

Zaradi vsega, kar sem doživel in preživel med vojno, sem nujno potreboval zdravljenje. Zato sem se obrnil s prošnjo, naj bi mi delno pomagali plačati stroške, na republiški odbor ZZZB NOV v Ljubljani. Tam so moji prošnji ugodili. Tako sem preživel 20 dni v Valdoltri, sam pa sem plačal zelo skromen znesek.

Zato se najlepše zahvaljujem vsem tistim, ki so mi omogočili zdravljenje.

ANTONINO BUZZAI
iz Trsta, bivši borec
2. artilerijskega divizion
26. divizije NOV

Imeli smo ljudi

Jožef Brezigar

Umrli je tovariš Jožef Brezigar, prekomorec, doma iz Solkana. Tovariš Brezigar je spadal v generacijo primorskih fantov, ki jih tujec ni mogel nikdar ukloniti, v času, ko je borba primorskega ljudstva za svobodo dosegla svoj vrh.

Rodil se je v Solkanu leta 1909. Ze kot otrok je med vojnama okusil tegebe časov, v katerih je živel primorsko ljudstvo. Ob izbruhu vojne so ga poslali kot pripadnika posebnega kazenskega bataljona na Sicilijo. Po kapitulaciji Italije so ga zavezniki prepeljali v Afriko, zatem pa je postal borec mlade zračne sile NOV. Za svoje zasluge v NOV je prejel medaljo za hrabrost.

Slava njegovemu spominu!

Jožef Križnič

5. novembra so v Sempetru pri Gorici pokopali enega izmed najstarejših občanov te vasi. Jožef Križnič se je rodil 5. 12. 1879. leta. Ze kot mladenič je bil zelo zaveden in predan Slovenec. Ko je neke noči v 22 letu starosti v Sempetru prepeval slovenske pesmi s svojimi kolegi, mu je neznanec zalučal kamen v obraz in tedaj je zgubil desno oko. Ze pred I. svetovno vojno si je pod Markovim hribom v Sempetru uredil skromen dom in družino. V vojni pa je moral ta dom zapustiti in oditi v begunstvo. Ko se je po I. svetovni vojni vrnil domov, je našel dom popolnoma razdejan in porušen. Po I. svetovni vojni se je zaposlil pri vodovodni upravi v stari Gorici, kjer so ga hoteli prisiliti, da se vpiše v fašistično organizacijo, temu pa se je odločno uprl. Raje je zapustil delo in odšel drugam.

Cetudi je bil v II. svetovni vojni že starejši možakar, je Križnič dobro vedel, kakšne so njegove naloge. Resda v partizanske vrste ni mogel vstopiti, zato pa je pomagal doma, skrivaj je partizanske borbe in aktiviste, poma-

gal s hrano in drugimi potrebščinami. V NOV pa so sodelovali tudi njegovi sinovi.

Vsi, ki so ga poznali, ga bodo ohranili v trajnem spominu. L. KOTAR

Janez Drolc

Konec oktobra smo pokopali tovariša Janeza Drolca iz Hudajžne v Baški grapi. Na njegovi zadnji poti ga je spremljala velika množica ljudi, ki so ga poznali in spoštovali kot doslednega borca za delavske pravice.

Tovariš Drolc je v mladosti okusil težo življenja delavske družine. Tudi vojna mu ni prizanesla. V Afriki je bil ujet. Ko je iz domovine prišla vest o upor proti okupatorju, se je odločil, da ji pohiti v pomoč. Kmalu se je znašel v bojnem meteu v sklopu tankovske brigade ter sodeloval v vseh bojih skozi Dalmacijo do Trsta in še preko Kranjske gore.

Po vojni si je ustvaril družino. Sodeloval je v vseh množičnih organizacijah. V ZB je bil več let predsednik ali tajnik. Zaradi bolezni je bil predčasno upokojen.

Ohranili ga bomo v trajnem spominu kot tihga, skromnega in nesebičnega tovariša. Z. F.

Franč Maks

V pričetku oktobra je umrl tovariš Franč Maks iz Idrije, Platiševa 19, star 59 let. V mladosti se je tovariš Maks izučil za mesarja. Ob izbruhu vojne so ga poklicali v delavski bataljon. Takoj po kapitulaciji Italije se je pridružil Vojski brigadi. Pozneje je delal kot mesar v 31. diviziji vse do konca vojne. Za svoje zasluge v NOV je prejel več odlikovanj.

Po vojni se je zaposlil v rudniku živega srebra. Po upokojitvi je zbolel in kmalu umrl zaradi srčne kapi. Naj mu bo lahka domača zemlja!

Dobro je če veste...

CIKLAMATI. Prof. dr. Mihajlo Andrejević je objavil v »Borbic« članek o zadevi, ki trenutno vznemirja javnost tostran in onstran oceana. Iz obširnejšega članka posnemamo nekaj podrobnosti, ki utegnejo zanimati naše bralce. — Ameriški minister za zdravstvo in njegov pomočnik sta nedavno izdala odlok, po katerem se morajo s 1. januarjem 1970 izločiti iz uporabe vse pijače, v katerih so, namesto sladkorja, natrijevi ciklamati, s 1. februarjem istega leta pa vzeiti iz prometa prav vsi pripravki, ki vsebujejo ciklamate. Ta odlok je bil izdan na osnovi poročila dr. Steinfel-da, šefa oddelka v ministrstvu za narodno zdravje, poročila, po katerem povzroča uživanje ciklamatov raka. To so ugotovili pri poskusih na podganah. V nacionalnem inštitutu za proučevanje raka so namreč pri poskusih na dvanajstih podganah ugotovili, da je šest podgan, ki so vse svoje življenje v hrani in pijači dobivale ciklamate, zbolelo za rakom na mehurju, medtem ko se pri drugih šestih poskusnih podganah, ki niso uživale ciklamatov, rak sploh ni pojavil. Količina ciklamata, ki so ga dajali podganam JE BILA 50KRAT VEČJA OD KOLIČINE, KI JO JE BILA ZNANSTVENA AKADEMIJA PREDPISALA KOT NAJVEČJO KOLIČINO, DOVOLJENO ZA LJUDSKO UPORABO. Po zadevnih računih bi grozila nevarnost raka le človeku, ki bi jemat najmanj 100 gramov ciklamata na dan. Ena tableta assugrina vsebuje 40 miligramov ciklamata! Pa še v primeru, ko bi človek zaužil 100 gramov ciklamata na dan, bi bilo rakavo obolenje problematično, ker se ciklamati ne spreminjajo pri vseh ljudeh v rakavo povzročujoči cikloheksilamin, marveč — poprečno — pri vsakem četrtem človeku! Poudariti je potrebno, DA SO NAPRAVILI V SVIČICI PODOBNE POSKUSE Z 210 LJUDMI — PROSTOVOLJCI, in sicer v času od začetka 1968. do junija 1969 (18 mesecev). Ti prostovoljci so vsak dan zaužili 6 do 12 gramov ciklamatov. V NOBENEM PRIMERU SE NI POKAZALO NOBEN POJAV RAKOVEGA BOLENJA. No, prof. dr. M. Andrejević meni, da bodo diabetiki, kljub vsemu — čeprav bodo lahko kupovali assugrin in podobne preparate na zdravniški recept — rajši uporabljali saharin (ta ne vsebuje ciklamatov), že zaradi tega, da »bodo lahko mirneje spali«

REKORD. Jelena Ilić, gospodinja iz Rekovca pri Svetozarevu, spada med najtežje ženske v Šumadiji in Pomoravlju. Visoka je 170 cm, tehta pa — 179 kg, kar pomeni, da pride na vsak centimeter višine po 1.053 kg teže. Jelena ima imeniten tek, saj lahko poje za kosilo ali za večerjo kar — 20 polnjenih paprik! Ilićeva je verjetno — v pogledu teže — jugoslovanska rekorderka.

MESTO MAGNITOGORSK v čeljabinski oblasti (ZSSR) stoji ob obeh obalah reke Urala. Ta reka razmejuje celini Evrope in Azije. Potemtakem je položaj tega mesta edinstven na svetu: razprostira se na dveh celinah. Magnitogorsk, ki so ga zgradili v času od 1929. do 1931. leta, ima zdaj 360.000 prebivalcev.

TONAZA SVETOVNE TRGOVSKE MORNARICE se je v poslednjih dvanajsetih letih povečalo 2,7-krat, t. j. s 80 na 190 milijonov brutoregistrskih ton. V istem razdobju se je povečala tudi pomorska trgovina za 4,2-krat, t. j. s 480 na 2.000 milijonov ton. Na povečanje svetovne brt in pomorske trgovine je vplival najmočnejši prevoz tekočega goriva, na katerega pride trenutno 55 odstotkov, medtem ko je prišlo pred vojno na prevoz tega tovora le 22 odstotkov od celotnega prevoza.

NAJVIŠJI ZVONIK NA SVETU je zvonik katedrale v Ulmu v ZR Nemčiji. Katedralo so začeli graditi 1377. l. Zvonik je visok 161 m, dograjen pa je bil šele 1890. leta.

STRELA JE ODKRILA — FRESKE. Nedavno je strela udarila in švignila skozi okno v staro občinsko hišo (magistrat) poljskega mesta Świdnica ter odtrgala z zida plast malte (ometa). Tedaj so se pokazale na zidu freske iz — 1537. leta, freske izredne umetniške vrednosti. Mestna uprava se je takoj preselila v drugo poslopje, v stari mestni hiši pa delajo znanstveniki in restavratorji.

„TV 15“ ZA MLADINO

Nagrajeni prispevek

JULIJ 1942...

Trideset nedolžnih žrtev

NEMALO DOGODKOV PRIČA, DA JE LOŠKA DOLINA MED NARODNOOSVOBODILNIM BOJEM VELIKO PRETRPELA. OSTALO JE MNOGO NEPOZABNIH SPOMINOV, KI SO V LJUDEH TAM OKOLI VKLESALI GLOBOKE RANE; EDEN IZMED NJIH JE SPOMIN NA DAN, KO SO NA ULAKI NAD STARIM TRGOM POBILI TRIDESET NEDOLŽNIH LJUDI.

Nekega dne leta 1942 se je pomikala proti Ulaki kolona Italijanov, ki je gnala s seboj trideset mož. »Kam neki jih peljejo in kaj bodo z njimi storili?« so se vpraševali ljudje. Nihče jim ni odgovoril; mrki obrazi oboroženih vojakov pa so pričali, da se ne obeta nič dobrega.

Na vrhu Ulake se je kolona

ustavila. Vrstila so se rezka po-velja. Može so dobili lopate v roke in morali so začeti kopati jamo. Kmalu je vsem tem nesreč- nežem postalo jasno, da bo to njihov skupni grob. Ko so de- lo končali, so jih postavili v vrsto pred jamo in jih pričeli klicati po imenih. Še zadnji pogledi na mogočni in zasneženi Snežnik, temne gozdove ter dolino pod se- boj... Počili so strelji in nedolž- ne žrtev so padle v svežo izkopa- no jamo. Od tridesetih obsoje- nih na smrt je uspelo pobegniti le enemu, domačinu Antončiču, ki se teh strašnih trenutkov takole spominja:

»Ko so nas pričeli klicati po imenu, sem pričel misliti na beg. Časa ni bilo veliko in oči so mi hitro švigale sem in tja. Zakaj ne bi poskusil?« sem tiho dejal. Vrsta se je približevala meni. »Zdaj ali nikoli,« sem pomislil in skočil proti grmovju. Toča krogel se je usula za menoj. Za- čutil sem tri skeleče rane, dve v roki in eno v nogi. Komaj sem se premikal. Skoraj bi bil oble- žal. Ne zdaj, ko je najhuje že za mano, sem si dopovedoval in se s poslednjimi močmi pognal na- prej. Pred mano je bil že gozd, in to mi je dajalo novih moči. Kmalu me je objel njih hladen zrak. Bil sem rešen, toda žeja me je neusmiljeno žgala. Na us- tih sem začutil kri. »Moram pri- ti do vode,« sem skoraj zakričal. Dvignil sem se in taval naprej. Prišel sem do roba gozda in pred seboj zagledal jaso in ne- daleč naprej potok Obrh. Toliko moči sem še imel, da sem stekel do potoka in se napil hladne vo- de. Ko sem si malo opomogel, sem se odpravil proti Javorniku, tja, kjer so bili naši. Do noči sem bil že visoko v hribih, kjer so me sprejeli partizani. Bolničarke so me obvezale in nato prepelja- le v bolnišnico. Bil je pravi čudež, da sem se rešil; pobite tovariše pa so svoji prepeljali na grobove po okoliških vaseh.

Na Ulaki so po vojni postavili mogočen spomenik v spomin na trideset nedolžnih žrtev; vsako leto na dan mrtvih je pred njim žalna slovesnost. Tudi letos smo se zbrali in pred spomenikom prižgali nešteto lučk, kot da bi z njimi hoteli pregnati ta žalo- stni spomin...

NEVENKA BERGLEZ

Spomnili smo se Jamskega Polde

V sredo smo imeli športni dan. Šli smo k Lubasu. Tam smo vprašali, kje je padel Jamski Polde. Ko so nam po- vedali, kar smo želeli, smo šli naprej.

Na kraju, kjer je umrl par- tizan Polde, smo prižgali sve- če in položili cvetice. Potem nam je tovarišica učiteljica povedala, da Jamski Polde ni bil ustreljen, temveč ga je za- dala srčna kap. Bil je bolan na sru. Ko je bežal pred Nemci, je omahnil na tla. Našli so ga Lubasovi in ga zagrebli v zemljo. Na bliž- njem drevesu so izrezali njegov grob. Ko je bilo konec vojne, so ga prekopali v Trbovlje.

MARKO LETONJA

Obiskali smo grob sošolca Srečka

Srečka, ki je hodil v tretji razred, je učila moja mama. Pred zaključkom šolskega leta se je ponesrečil. Na pogrebu je bilo veliko otrok in odras- lih. Vsi so jokali, posebno pa njegova mama.

Pred dnevom mrtvih smo obiskali Srečkov grob in mu nesli košarico cvetja. Tudi medve z mamo sva šli na njegov grob in prižgali sve- čko.

Naj mu bo lahko slovenska zemlja!

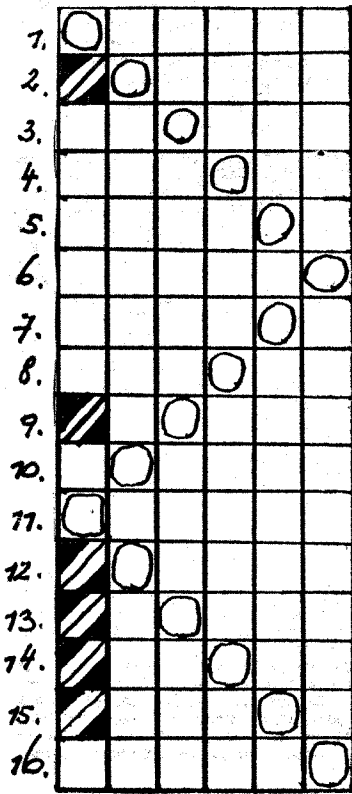
ALENKA KOTNIK

Križanka

VODORAVNO: 1. število pri množenju, 2. glavno mesto Če- škoslovaške, 3. zlahtna kovina, 4. večje gorenjsko mesto, 5. usta pri kravi, 6. sladkovodna riba, 7. tisti, ki se bavi z geologijo, 8. nemški romantični skladatelj (Franz), 9. vrsta južnega sadja, 10. plaz, 11. sladek cvetni sok, 12. osmi del, 13. čebelja samica, 14. pastirski narod, 15. del telesa živih bitij, 16. moško ime.

Ce rešite ta lik, dobite v okrog- lih poljih črke, ki dajo ime, pri- imek in partizansko ime povelj- nika glavnega štaba NOV in POS.

Križanko sestavi MARKO VALJAVEC.

Stricu v spomin

Nikoli nisem poznal strica Ivana. Padel je kot partizan ob osvoboditvi Beograda, star komaj dvaj- set let.

Bilo je leta 1944. Partizanska enota, v kateri se je bojeval moj stric Ivan, je jurišala na bunker, ki je stal na današnjem Trgu zmage. Stric je bil mi- traljezec. Nemci v bunkerju so bili izobeseli belo zastavo... Stric in še nekateri partizani so skočili izza zaklona. Tedaj se je oglašil mitraljez. Strica je zadela krogla v sredino čela. Čez eno uro je umrl.

Stric Ivan počiva v Mariboru. Z mamo in očkom ga večkrat obiščemo, ondan smo na njegov grob posadili mačice.

BORIS KRULC

OBISK PRI ŠKOFJELOŠKIH TABORNIKI

„Svobodni Kamnitnik“

Taborniška organizacija je ena tistih, ki danes verjetno naj- bolj prizadevno ohranja tradicije narodnoosvobodilnega boja. Taborniki preživijo mnogo prostega časa v naravi, obiskujejo raz- ne kraje, se seznanjajo z našo revolucijo in z akcijami ohranja- jo tradicije iz časov borbe za osvoboditev.

Tudi v Škofji Loki že dolgo ča- sa obstaja odred tabornikov »Svobodni Kamnitnik«, ki je oil sprva le samostojna družina. Ker je posebno letos ta škofjeloški ta- borniški odred številčno močno porastel, bi vam rad mlade tabor- niki in njihovo delo približe pred- stavljal. Pred kratkim so si zgra- dili tudi dom in priredili števil- ne zanimive akcije. Zahvala za to gre predvsem sposobnemu vodstvu, ki posveča veliko skrbi najmlajšim članom — medved- kom in čebelicam.

Ena velikih akcij »Svobodnega Kamnitnika« je bila organizacija prvomajskega pohoda po partizan- skih poteh. Seveda so se pohoda udeležili le starejši taborniki, saj je trajal dva dni in je bila pot res naporna. Kljub temu se je pohoda udeležilo kakih trideset tabornikov, med njimi tudi ta- borniki iz drugih taborniških dru- žin Gorenjske; prehodili pa so pot od Škofje Loke, prek znanih partizanskih Dražgoš in Jelovice do Bohinja. Ze na tem pohodu se je porodila zamisel za nasled- nji pohod, ki bo še daljši in še zahtevnejši.

Veliko časa so posvetili pripra- vam za taborjenje na morju. Od- govornost je bila velika, saj so

ta cenena letovanja organizirali tudi za netabornike. Tako je le- tos v vseh treh izmenah letovalo blizu štiristo Ločanov. Popolno- ma taborniška je bila le prva iz- mena, v kateri je bilo tudi pravo taborniško življenje. Starejši taborniki so morali poskrbeti za zabavo mlajših. Sploh ne mo- remo trditi, da bi se mladi na taborjenju dolgočasili, saj so do- polne obiskovali »gozdno šolo«, popoldne pa se navadno udeleže- vali športnih tekmovanj. V okvi- ru kulturno-zabavnega programa so taborniki zgradili zasilno ra- dijsko postajo »RTV Svobodne Fažane«, ki je imela več oddaj. Poleg tega so izdajali časnik »Od- mevi Fažane«, ki je — tiskan na pisalni stroj — izšel kar trikrat.

V tednu otroka so medvedki in čebelice pripravili razstavo svojih del. Na otvoritev, ki je bila res svečana in skrbno pripravljena, so povabili tudi starše (odzvalo se jih je le malo!) in jih razvese- lili s kulturnim programom. Kljub temu da so bili najmlaj- ši taborniki zaradi maloštevilnega obiska nekoliko razočarani, so sklenili, da bodo take razstave še prirejali.

Taborniki so organizirali tudi področna tekmovanja Gorenjske v taborniških veščinah. Fantje so zasedli prvo mesto, tabornice pa drugo. Tako so si priborili pravo nastopa na republiškem pr- venstvu, ki je bilo združeno z ve- liko proslavo slovenske mladine v Kozjem. Prejšnjo nedeljo so se taborniki udeležili »Čičevega me- moriala« v Ljubljani in dosegli enega svojih največjih uspehov: tabornice so bile prve, čebelice druge in medvedki tretji.

To je le nekaj od niza akcij, ki so jih letos izvedli škofjelo- ški taborniki; pripravljajo pa se že na nove. Naj omenim še, da so medvedki in čebelice poskr- bel, da so ob dnevu mrtvih gro- bove padlih krasile lučke in cvet- lice.

IVO KRŽIŠNIK

Pišejo nam

Spoštovana tovarišica Milena!

Najprej vas lepo pozdravljam. Pošiljam vam pesmico, ki sem jo napisala v spomin na pokoj- nega dedka. Vem, draga Milena, da bodo v mojem prvem pisem- cu napake, toda prosim vas, da jih popravite in pesmico tudi objavite.

Prejmite lepe pozdrave!

MIROSLAVA BESEDNJAK
Kobarid

Draga Miroslava!

Pesmico, ki hrani v sebi toli- ko iskrene ljubezni, z veseljem objavljam. Le hudo mi je da tvoj dedek ne živi več. Kar vi- dim ga, kako bi bil ponosen na- te, prijel bi te za roko in ti s toplim smehljajem v očeh rekel hvala...

Lepo pozdravljena!

MILENA

Spoštovana tovarišica Milena!

Danes se oglašam prvič in vam pošiljam križanko in spis. Glede križank, ki jih sam se- stavljam, sem mislil, da bi bilo kaj takega drobo za popestri- tev naše strani.

Lep pozdrav!

MARKO VALJAVEC
Tržič, Loka 39

Dragi Marko!

Oprosti mi, da ti tako pozno odgovarjam. Kakor si lahko opazil, nimamo navade, da bi na mladinski strani »TV-15« objav- ljali križanke, in tako sem pač morala počakati primerno priložnost. Sedmega novembra smo namreč praznovali petindvaj- setletnico smrti narodnega hero- ja, čigar ime, primke in parti- zansko ime da rešitev poslane križanke. Zato jo objavljam dan- es; za tistega pa, ki bo prvi poslal pravilno rešitev, imam pri- pravljeno tudi majhno presene- čenje. O tvojem predlogu bom še razmislila, in če se bom po novem letu odločila zanj, ti bom sporočila; potem se bova o morebitnem stalnem sodelova- nju podrobneje pogovorila.

Lepo pozdravljen!

MILENA

Spoštovana tovarišica urednica!

Več kot leto dni že prebiram mladinsko stran vašega časnika, zato mi oprostite, ker vam šele danes prvič pišem. Obljubljam vam, da se bom vnaprej redno oglašal. Ob dnevu mrtvih sem se spomnil tragičnega dogodka, ki mi ga je pripovedoval očka, ga zapisal in prispevek tudi po- slal. Upam, da boste spis obja- vil in da ne bo romal v koš.

Vas lepo pozdravlja!

BORIS KRULC
Izola, Dantejeva 3

Dragi Boris!

Veš, ta nesrečni koš sem kar v »koš« vrgla: prispevke raje skrbno spravljam in jih drugega za drugim počasi objavljam... Pa kmalu se zopet oglasi.

Lepo pozdravljen!

MILENA

NE POZABITE, DA SO
»PISMA UREDNISTVU«
VAŠA TRIBUNA. ZATO
NAM PIŠITE!

MIROSLAVA BESEDNJAK:

Dedu v slovo

Preživel si vojno viхро,
vrnil se domov
in marljivo kot mravlja
dom zgradil si nov.

Nisi, ded, poznal počitka,
a sovražil si lenuha,

bil ponosen si na žulje
lačnim pa si dajal kruha.

Zdaj umrl si, nas zapustil,
dasi si življenje ljubil.
Za tabo vsi bridko žalujemo
in se te radi spominjamo.

Okrogle in oglate

TOLAZBA ALI LE — PRIVOSČLJIVOST? Profesor Ludwig Erhardt, bivši zahodnonemški kancler, ki mu je bil spodmaknil kanclerski stolček kancler Kiesinger, se takole tolaži z dejstvom, da je bila »njegova« Krščanskodemokratska stranka po 20-letnem vladanju potisnjena v opozicijo: »Jaz sem proti pregoreli opoziciji. Upam, da bo dobila moja stranka v opoziciji bolj določen značaj. Po toliko upih in razočaranjih na oblasti lahko rečem samo: hvala bogu, da smo v opoziciji!«

VOLILNI ADUTI. Vodja bavarske Socialno demokratske stranke Volkmar Gabert je po volitvah naslovil na konservativno opozicijo tele besede: »Rusi ne prihajajo, cerkve niso požgane, hiše niso nacionalizirane — kaj vam še ostane za prihodnjo volilno borbo?!«

SE »LJUBEZEN NA PRVI POGLED« MU JE PRISLA PRAV! V izloži nekega optika v Los Angelesu je moč prebrati takšne reklamo: »Nosite naočnike, da ne boste tudi vi žrtev ljubezni — na prvi pogled!«

OBDOAROVANI NEPRIDIPRAVI. Ob dvajseti obletnici ustanovitve svoje steklarske trgovine je lastnik Fred Maghido iz Milana daroval vsem otrokom v svojem sosesstvu, ki niso še prekoračili 14. leta starosti, vsakemu po — eno fračo. V škatlo z »darilom« je vložil tudi svojo vizitko s sporočilom: »V znamenje za nenadomestljivo sodelovanje!«

ONEMOGLA ZLOBA... Po 20 letih vladanja so zahodnonemški krščanski demokrati prvič po vojni poskusili grenak kruh opozicije. Ne smemo se zatorej čuditi, če izlivaajo po zaužitju prvega grenkega grizljaja na novo vlado žolč... Max Streibel, glavni tajnik Krščanskodemokratske unije, je dejal o revalvaciji marke (o dvigu tečaja): Začela se je razprodaja koristni in pravic nemškega naroda... »

NEKAJ, KAR NAJDE — BRALEC. Časnik »Frankfurter Allgemeine« je objavil članek o vtisih s knjižnega sejma v Frankfurtu. V članku je rečeno tudi tole: »Dobra knjiga spodbudi več misli, kot jih je imel pri pisanju pisatelj...«

ZGLEJNI ZASPANE... Neki pariški šofer je, medtem, ko ni imel nikakršnega posla, legel v travo blizu svojega avta in tako trdno zaspal, da so mu neznanec slekli in odnesli hlače, ne da bi se bil pri tem zbudil. Šofer je prijavil tatvino policiji. Časniki so koj o tem poročali. Posledica: Šoferju so ponudili v nekem filmu igranje vloge za reklamo uspavalnih praškov oziroma tablet...

ZENSKÉ PROMETNICE — NEVARNOST ZA PROMET... ženske prometnice, ki so upravljale promet na nekem zelo živahnem križišču v indijskem mestu Nangpuru, so morale razporediti na druga delovna mesta. Dan za dnevom se je namreč ponavljalo, da so udvorljivi šoferji ponujali mikavnim prometnicam — močitev ter tako ustavljali promet na najprometnejšem križišču v mestu.

OBUBOZANA SREMSKA MITROVICA... »Sremske novine« so nedavno poročale: Pripovedujejo, da se je v Sremski Mitrovici te dni znižalo povprečje osebnih dohodkov, ker je zapustil to mesto človek z največjimi osebnimi dohodki — trener nogometnega kluba »Srem«.

PRİČAKOVANJE... Beograjski mestni zavod za cene je takole razglasil vest o »dinamiki« cen: »V naslednjem obdobju lahko pričakujemo, da se bo nadaljevalo dinamično naraščanje cen, tako v proizvodnji kakor v blagovnem prometu. »Lahko pričakujemo, da bo zavod za cene kaj kmalu razglasil, da »komaj pričakujemo dinamično naraščanje cen!«

DOMOTOZJE? Sabški pravniki so nedavno obiskali Italijo. Ob vrnitvi v domovino so jih, ko so stopili na jugoslovanska tla, cariniki vprašali, ali imajo kaj blaga, ki bi ga bilo treba ocarinirati. Eden med pravniki, ki je odgovoril nikalno, je imel velik kovček. Carinik ga je zaprosil, naj ga odpred. Lastnik kovčka se je branil, naposled pa se je moral vdati. Odprl ga je in pokazala se je kar zajetna količina — čebule... »Menda niste te čebule kupili v Italiji?« je ostrmel carinik. »Ne, ne, ga je potolažil vprašani, »spet jo nesem domov, ker nisem mogel vsega pojesti.«

Nacistke so bile hujše (V)

Vera Salvequart je bila mlada kot Binzova in pustolovske krvi kot Moryjeva. Rodila se je v Bratislavi, njen oče je bil Slovák, mati pa sudetska Nemka. Pred vojno je bila bolničarka, potem pa so jo prišli in leta 1941 je prišla za devet mesecev v židovsko taborišče Flossenbürg. Potem je bila leto dni na svobodi vendar se je spet znašla v zaporu, ker je prekršila nürnberške zakone, se pravi da je imela razmerje z židom. Zaprla so jo, dve leti je že predsedala in leta 1944, ko je Nemčija propadla, bi se lahko sprijaznila z mislijo, da počaka na konec. Vendar je sprejela ponudbo, da bi zaveznikom predala nekaj zaupnih podatkov. Prijeli so jo in tokrat je bila obtožba najhujša. V Dresdenu so sodili Veri njenemu zaročencu in fantovi sestri. Toda fant je krivdo prevzel nase, obsodili so ga na smrt, ženski pa poslali v taborišče.

Salvequartova je prišla v Ravensbrück 6. decembra 1944. Zaradi židovskega rodu so jo poslali med jetnice, ki so prenašale vreče žita z brega reke v skladišče. Videla je, kako jetnice padajo po tleh, kako jim teška bremena lomijo ude in kako se potem nad njimi znašajo divjaške paznice.

Nekega večera je v baraki neko zapornico obšla slabost. Salvequartova je skočila k njej in ji pomagala z umetnim dihanjem. S tem je bila njena usoda zapečatená. Za vse je postala »bolničarka«, to pa je pomenilo v Ravensbrücku, da je dobra za kapo. Pomagati je morala zdravnikom pri njihovih strašnih poskusih na ljudeh. Prišla je v Jugendlager in postala morilka. Zastupila je na tisoče žensk in si pridobila zaupanje nacistov.

Jugendlager je bil le nekaj kilometrov stran od osrednjega taborišča. Februarja 1945, ko je vanj prišla Salvequartova, je bil podoben prizoru iz grozljivke. V petih barakah se je gnetlo tri tisoč žensk. V tako imenovani »bolnišnici« je bilo šestdeset hudih bolnic, zdravil pa nič. Esesovca Rapp in Kohler sta zdravila in sanitetni material prodajala na črni borzi. Le malo časa je minilo, pa je Vera Salvequart začela dajati Poljakinjam smrtno injekcije, stresati čuden »bel prašek« v brozgo, ki so jo dajali za hrano. Po osvoboditvi se je skrivala: bila je »Anna Markowa«.

Aretirali so jo, vendar je trdila, da je nedolžna: pokazala je seznam žensk, ki naj bi jih rešila smrti, priznala je, da je samo »pomagala umreti« že obsojenim bolnicam. Toda njene trditve so ovrgli. Vera Salvequart je pozneje storila še več: ni hotela pričati na procesu zoper esesovca, ki je bil obsojen pokola jetnic. Zapornice so trdile, da je bila Vera Salvequart poleg esesovca ves čas pokola. Salvequartova pa je odgovarjala: »Nisem bila.«

Zgodbe so si podobne in sestavljajo pravo antologijo krutosti. Najhujše kapo so bile »zelene« (po barvi uniforme) ki so bile zaprte zaradi zločinskih dejanj. V Ravensbrücku so zbrali »smetane« nemških in avstrijskih zločince, žensk, ki so po nizkotnosti in surovosti presegle moške vrstnike. Himmler je dal vedeti, da se zavzema za to, da bi kapo postale nekdanje zločinke. Komandant taborišča Auschwitz Rudolf Hoess je izjavil: »Ne verjamem, da bi se moški lahko spremenili v takšne zveri. Naravnost pošastno je bilo, kako so se »zelene« znašale nad francoskimi židinjami. Bile so jih, klale so jih, davile so jih.«

V koncentracijskih taboriščih so divjali vsi, če le niso bili navadni jetniki. Celo Gustav Binder, vodja krojačnice v Ravensbrücku, ki so ga pred vojno vsi imeli za dobrodušnega in prijaznega človeka,

Ena izmed redkih fotografij, na kateri so kapo iz Ravensbrücka (gre za Francozinje). Sliko je posnel ameriški vojak po tistem, ko so nekdanje mučiteljice zapornice zbežale med prevozom iz taborišča v taborišče.

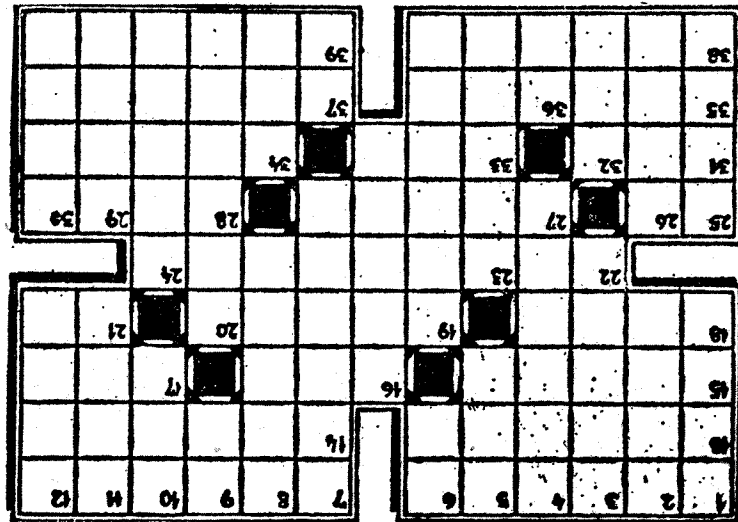
ka, se je spremenil v zver. Neka interniranka je takole popisala njegovo početje:

»Binder je bil zelo surov z ženskami v delavnici. Vsak dan jih je pretepal in pomiril se je šele tedaj, ko so se zgrudile in ko so krvavele. Nekoč je neko Poljakinjo tako pretepel, da so jo morali odpeljati v bolnišnico. Nazaj je bilo več. Zvedele smo, da je umrla. Če nismo delale tako hitro, kot je ukazal, je velel, da nam ne smejo dati kruha tistega koščka kruha, ki je bil naša edina hrana za enašt ur dela. Kadar se je razjezil, je jetnice pretepal s pručko. Videla sem ga,

kako je devetnajstletno dekle zgrabil za lase in jo vlačil po delavnici. Kdar smo od utrujenosti sklonile glavo, je prirjovel nad nas. Nesrečnico je zgrabil za lase ter desetkrat udaril z njeno glavo ob zid. Naslajal se je tako, da nam je ukazal, naj se slečemo; potem smo cele ure stale gole, on pa je govoril, da zato, ker smo ukradle kos blaga. Tako smo se ga bale, da so se nekatere začele tresti ali pa so omedlele ko so zaslišale, da se je ustavil za njimi. S tem so bile seveda spet obsojene.«

In Gustav Binder je bil nekoč samo boječ podeželski krojačec. Konec

Križanka št. 9

Vodoravno: 1. poparjen kruh, 7. ljubzenska lirski pesem, katero je uvedel pesnik Prešeren v naše pesništvo, 13. ameriški izumitelj električne žarnice (Thomas Alva, 1847—1931) 14. deček s čudežno svetilko iz »Tisoč in ena noč«, 15. domače žensko ime, 16. del imena mesteca pri Singapuru (... Keng), 17. ženski pevski glas, 18. rastlina iz družine lilij, raste v Indiji in Afriki, 14. latinski izraz za svet, globus, zemlja, 21. tuj dvočlanski, 22. koncentracijsko taborišče na Poljskem pri Varšavi, kjer so se avgusta 1943 obsojenci uprli, začeli taborišče in pobegnili v gozdove, 25. ime črke, 27. gosta tkalnina za blazine, 28. ličinka, 31. osebni zamek, 33. zvišana nota 24. pastir ovinov, 35. gora pri varazdinu, po kateri se imenuje hrvaški partizanski odred, 37. trojica (množ.), 38. mesni izdelek, 39. ime za partizanski top, lastne izdelave.

Navpično: 1. teža (tujka), 2. ustna voda in zobna pasta, 3. mesto v Srbiji blizu bolgarske meje, znano po izdelavi preprog, 4. nekdanji vojak-domaćini v Afriki, 5. kubanski zunanji minister (Raul) 6. nemški predlog, 7. žrtvovanje kmeta v šahovski otvoritvi zaradi hitrejšega prehoda v napad, 8. ime franc. film-

skega igralca Delona, 9. predlog, 10. žensko ime, 11. določena barva, 12. dalmatinsko moško ime, 16. mesece v južni Franciji zahodno od Marseille, 19. podoba, forma, 20. drugo ime za sovo, 23. kvasina 24. sorodni po očetu strani, 25. iz premoga narejeno kurivo, 26. koralni otok v otočju Tuamotu (Tihni ocean), 29. moško ime, 30. srbski izraz za strešno opeko, 32. desni pritok Rena pri Bodenskem jezeru, 34. vrsta oranžade, 36. kem. znak za natrij, 37. 21. in 17. črka abecede.

46

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Predsedstvo Zveze Borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec« Ljubljana. Beethovnova 10 — Fisk in klišaji »GP DELO« Ljubljana — Tomšičeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1800 dinarjev oziroma 18 N din — Po samezna številka stane 40 din oziroma 40 N par. Za izposojilno stane »TV 15« 30 N din — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana. Beethovnova 10 pritičje. A. predal 398.XI ali na čekovni račun pri Narodni banki 501.8.29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21.901, tiskar in novinarji 22.313, uprava 22.607 — Rokopisov ne vračamo

Moža na sliki sta bolj podobna strašilom kot vojakom, pa sta vendar vojaka in kot se zdi, tudi zelo uspešna. Njuna uniforma pa je najnovejši izum, ki ga uporabljajo arabski gverilci v akcijah proti Izraelcem. Znano je namreč, da v naravi skorajda ni ravnih, gladkih ploskev in da zato človeško oko zazna razliko med okolicco in predmetom popolnoma enake barve, če je ta predmet gladek. Končno je gladka tudi človeška obleka, puška pa ravna. Zato puško ovijejo s kar se da bolj nagubano tkanino, obleka pa je sestavljena iz raznobarnih, kar se da bolj resastih krp. Obraz je tudi zakrit z masko, saj ga je posebno ponoči lahko zaznati tudi v medli svetlobi. Ze Angleži so si med zadnjo vojno ponoči mazali obraze s posebnimi mazili, če ni šlo drugače pa tudi s sajami.